HORVÁTH MIHÁLY

TATÁR PÉTER

H.-20

HORVÁTH MIHÁLY
TATÁR PÉTER

145.

Sz. 5

HORVÁTH MIHÁLY

TATÁR PÉTER

REGÉNY

SZÉPIRODALMI KÖNYVKIADÓ

Felelős kiadó : Barabás Tibor

A szerkesztésért felel : Szabó Ferenc

Műszaki felelős : Illés Endre

Címlaptery : Repcza János

103035/LD01 - Révai-nyomda 1950

Budapest V, Vadász-utca 16

Felelős : Puskás Ferenc

1

AZ ARANYSZÍNŰ RÉZFORGÁCS csillogva kígyózik lefelé a zúgó gép alatti vasdobozba. Az acél esztergakések érintésétől formálódik, fényesedik, alakul az alkatrész.

Az anyag — vastag, erős rézrúd — hiába próbál ellenkezni. A kések élei sokkal keményebbek, erősebbek nála. Azok győznek.

Az anyag és a kések harca azért mégsem megy simán. Nem adja meg magát az anyag egykönnyen. Sisteregve ellenkezik és csak vékony, rúgóhoz hasonló spirál alakú forgácsot enged lehasítani magából. Azt is csak áttüzesedve, átforrósodva, füstölögve. A kések mégis győznek a végén. Apró koppanás jelzi a négyszögletes vasládában, hogy ismét elkészült és leesett egy alkatrész.

Azután kezdődik az egész előlről.

A fogaskerekek felmorajlanak a gépben, a hosszú, vastag rézrúd egy kicsit előrelökődik. Csak éppen annyit, hogy a hengeralakú forgófej lyukjából egy hüvelykujjnyi darabja kiálljon.

Egy szempillantás mulva a mindenfelől leskelődő kések élei, mint éhes farkasok fogai vágódnak a kiálló rézdarab húsába.

Tépik, vágják, marják.

A forgács csillogva kígyózik lefelé. Sűrű szürke füst takarja el az egészet, azután — megint koppanás...

Ismét elkészült és leesett egy alkatrész.

No, de felesleges magyarázni. Nincs is talán olyan ember, aki ne látott volna még esztergapadot. Olyan

asztalhoz hasonló, mindenféle fogaskerekekkel, meg hosszú csavarokkal felszerelt gépet, melynek baloldalán egy nagy kerék közepébe szorítva, gyorsan forog egy-egy acél, vagy rézdarab.

Biztos, hogy mindenki látott már ilyet, ha máshol nem, hát az újságok, folyóiratok képein, ahogy mellette áll egy munkaruhás ember, aki jobbkezével valami kart, vagy fényes kereket markol. Alatta meg felirat: „Kiss János esztergályos a Ganz hajógyárban 520 százalékra teljesítette normáját", ... vagy, „Kovács Gyula, a Rákosi Művek gépmunkása újításával 2.6-ról 1.5 százalékra csökkentette a selejtet."

Az utóbbi időben sokszor látni, olvasni ilyesmit az újságokban. Egy-egy munkás, egy-egy dolgozó, az újarculatú magyar munkásosztály tagjai közül, a sok százezer közül. Azok közül, akik már tudják, hogy munkájukkal boldog, békés jövőjüket építik. Akik már megtanulták, hogy jó munkájukkal harcot — súlyos, kemény harcot — vívnak a mindenütt orvul leselkedő osztályellenség ellen.

Ehhez a jó munkához segítség a termelőeszköz. A kalapács, a szerszám, a fonógép, az esztergapad .. vagy az automataesztergagép, aminek kerekeit nem kell az embernek munkaközben forgatni, irányítani. Forgatja azt a motor, amelynek tömzsi rácsos teste a gép oldalára van szerelve.

Automata. Így mondják rossz magyarsággal. Önműködőt jelent. Magától dolgozik. De bármilyen komplikált is ez a gép, bármilyen agyafúrt emberek szerkesztették is, azért ember nélkül mégsem tud dolgozni. Ember kell ahhoz, ügyes, talpraesett ember, aki beállítja, anyaggal táplálja, olajozza, meg miegyéb. És a munkáját is kell ellenőrizni. Mérni, kipróbálni a kész alkatrészeket.

Tán még több is a munka ilyen géppel, mint rokonával, a közönséges esztergapaddal, amelynek késeit a mellette álló ember ereje, kezemunkája viszi, csavargatja előre, a forgó anyag húsába. Vagy, ha nem is több vele a munka, de felelősségteljesebb. Néhány perc figyelmetlenség is elég lehet ahhoz, hogy tíz vagy húsz munka-

darab használhatatlanná, selejtté váljon. Elég egy cigarettasodrásnyi félrefordulás ahhoz, hogy az egyik irodában az íróasztal fölé hajoló üzemi statisztikus kénytelen legyen feljebb húzni a grafikonon a selejtszázalék kék vonalát.

Az pedig annyit jelent, hogy a naptárban is hátrább tolja a szocializmus megvalósításának napját.

Jól tudja ezt már sokszázezer társával együtt Kiss János a Ganz Hajóban és Kovács Gyula a Rákosi Műveknél. Erről győződött meg a Fémalkatrészgyár Nemzeti Vállalatnál Tatár Péter élmunkás, sztahanovista is, aki most egy hatalmas automatagép mellett dolgozik a nagyablakos gépműhelyben.

TATÁR PÉTER magas, derék fiatalember. Ahogy a gépbe hajol, kék svájci sapkája alól hullámos barna hajtincs lóg a homlokára. Barna, fényes arcából szinte világítanak nagy, szürke szemei. Így, első pillantásra 26—28 évesnek látszik, de lehet, hogy valamivel több. A szeme aljától széles szájáig húzódó két hosszú ránc megzavarja azt, aki életkorát szeretné megállapítani.

Kék munkaruhája zsebéből acél tolómérce fényes vége kandikál kifelé. Széles, nagy kezei olajosak. Még erős karján is barna olajfoltok csillognak itt-ott, ahogy felemelkedik a gépből. Jobbkezének két ujja között, mint valami zsákmányt emeli fel az ablakon beszűrődő világosság felé a csillogó rézalkatrészt. Becsukja az egyik szemét, úgy nézi, bírálja a gép munkáját, majd zsebéből apró, sarlóhoz hasonló mérőeszközt vesz elő. A sarló hajlásába beléhelyezi a rézdarabot, aztán a nyelét, mint valami csavarhúzót, gyorsan forgatja. Pár pillanat mulva megállnak a gyorsan mozgó ujjak és az egészet ismét felemeli a világosság felé. Megelégedetten bólint. Úgylátszik, jó a méret.

Tatár Péter szélesen elmosolyodik. A két egyenes ránc össze-vissza görbül az arcán az egészséges vidámságtól.

Aztán a menetellenőrzés következik. A fal melletti polcról valami kerek, gyűrűhöz hasonló recésszélű acéldarabot emel le. A rézmunkadarab kiálló végét gondosan beilleszti a gyűrűbe és csavarja, csavarja befelé. Két-három mozdulat után keze hirtelen megakad, homloka összeráncolódik. Összeszorított fogai között bosszúsan dörmögi:

— Az ördög vigye el, a menet megint nem jó.

Nyoma sincs már az arcán az előbbi örömnek. Balkezével hirtelen a gépből kiálló gömbölyűfejű indítókarhoz kap.

— A fene egye... a menet megint nem tiszta.

Apró, finom szerszámokat szed elő a kopott szekrényből. Fejével a gép fölé hajlik és mindenféle kulcsokkal, csavarhúzókkal, fogókkal addig mesterkedik, amíg a gép nem engedelmeskedik akaratának.

Aki ezt a munkát először látja, órákig is szívesen elcsodálkozik, hiszen a fene se érti, hogyan ismeri ki magát ez a kékruhás a sok fogaskerék, emelőkar, acélkés, csavar, meg mindenféle más alkatrész között. Az pedig biztosan mozog, csavar, igazít a gép ezerféle látható és láthatatlan zugában, míg végül izzadtságtól fényes homlokkal, de mosolygó arccal kiegyenesedik, beindítja a gépet és elégedetten törli meg olajos kezét a nadrágzsebéből kilógó flanellrongyban.

— Na, az ördög vigyen el.

Ezt már sokkal vidámabban mondja, mint az imént és valami különös öröm csillog szemében. Olyasféle öröm ez, mint amikor valakinek sikerül bebizonyítania, hogy igaza van egy vitás kérdésben.

Olyasféle öröm ez, mint amit egyszer egy este a szemináriumon érzett, amikor a vita során elmagyarázta, hogy a Sztahanov-mozgalom kifejlődésének döntő feltétele a munkásosztály hatalma, a termelőeszközök társadalmi tulajdonba vétele.

Felszólalásában megbírálta Kovács mérnököt is, aki hozzászólásában teljesen másodrendű kérdésnek tekintette a termelőeszközöket.

— Tatár elvtársnak van igaza, — ismerte el a vita

végén Kovács mérnök és a szemináriumvezető Stolzer elvtárs is ezt mondta:

— Tatár elvtársnak valóban igaza van. A munkásosztály hatalma, a termelőeszközök társadalmi tulajdona valóban döntő feltétele a Sztahanov-mozgalom kifejlődésének.

Akkor is így csillogott a szeme. Hiszen igaza volt a vitában, éppen úgy, mint most a géppel folytatott vitájában, amikor nem Kovács mérnököt, hanem saját munkáját bírálta meg.

— Nem volt jó a menet, de most már jó. Megcsináltam.

— Nézd csak meg — nyujt oda egy munkadarabot Kispál revizornak, aki éppen most állt meg a zúgó gép mellett.

A hosszúnyakú Kispál Laci revizor egy ideig összehúzott szemekkel nézegeti az alkatrészt, zsebéből tolómércét húz elő és a falon lévő kékszínű műszakirajz előtt megállva, hol a rajzot, hol a munkarabot nézi, méregeti gondosan.

— Jó ez, — bólint végül elégedetten — de azért mégsem ártana a hosszából egy millimétert elvenni. Annyi meg van engedve a rajzon is. Elég sok anyag rámegy. Egy méter rézrúdnál ez több, mint három centi.

— Érdemes ezért megállni?

— Te tudod.

Kispál már a másik gépnél jár, onnan int vissza.

— Te tudod.

Tatár Péter egy pillanatra megáll a kék műszakirajz előtt. A vonalak, számok között kutatóan fut végig a tekintete.

— Igaza van Kispálnak. Egy méternél az több, mint harminc milliméter. Nézzük csak ...

Zsebéből ceruzát kotor elő. A falon a sztahanovista oklevél mellett egy szögön kockás papírlapok lógnak.

— ... egy darab 27 milliméter, az egy méterben megvan ... annyi, mint ... harminchétszer.

Számok sorakoznak a papírlapon.

— ... az harminchét milliméter tizenötös rézanyag méterenkint. Megér tán 2 forintot is ... Na gyerünk.

Megállítja a gépet. Érdemes.

A másik gépnél Hanák Pista felfigyel a csendre.

— Nézd csak! — löki meg Kispált — már csinálja.

— Jó munkás, — bólint az mosolyogva.

— Jó munkás — hagyja rá Hanák Pista is. — Pedig öt évvel ezelőtt még azt sem tudta, mi fán terem a gép, az üzem... Most meg már az első a műhelyben...

— Sztahanovista, élmunkás. Csathó művezető azt meséli róla, hogy a jövő héten nősül...

— Igaz ez, Tatár szaktárs? — kiált hangosan Hanák a kékruhás felé.

Az felemelkedik a gépről. Még az orrahegyén is olajcsepp csillog.

— Micsoda?

— Hát az, hogy a jövő héten megnősülsz?

— Igaz hát, — és visszahajlik a gépre.

— Jól teszi, — hagyja helyben Hanák Kispál felé, — Szegedi Juci jó asszony lesz. Hozzávaló, jó elvtárs, meg szereti is. Együtt tanultak.

— Tatár is szereti.

— Úgy, mint a gépét, munkáját. Azt is éppen öt éve, hogy ismeri.

— Úgy.

— Ja igaz! — Hanák homlokára csap. — Tudhattam volna. Mindig mondogatta, akkor nősül, ha párttag lesz. Tegnapelőtt a taggyűlésen határoztuk el, hogy felvesszük a Pártba.

— Az... öt év alatt kiérdemelte. Na... nézzük csak azt a csavart.

2

A VÁCI-ÚTON a kidöntött fák hatalmas torlaszként állták el az utat. A házak tetején fekvő puha hótakaró a kocsiúton kemény jégréteggé fagyva csillogott, s kidomborodó részeiből inkább csak sejteni lehetett az alatta lerakott macskaköveket. Az egyik ócskavastelep előtt — a Fövény-utcánál — hatalmas bombatölcsérben egy döglött ló csontváza meredt felfelé. Tegnap a Váci-út lakói, mint a hangyák úgy lepték el a gödröt késekkel, baltákkal, hogy egy-egy fagyott lóhúsdarabot vigyenek a pincékbe a többieknek. Az öreg Stolz bácsi, aki a Dagály-utcai melegforrás vizében aludt már évek óta minden téli éjszakán, ott is maradt a ló mellett. Valami szilánk mehetett a fejébe a nagy lómészárlás közben. Csak akkor vették észre, amikor Kovácsné lánya a sötétben belebotlott.

A korcsma melletti kerítés tövébe tették az öreget. Reggel is ott feküdt, de a hajnalban még kihalt utca megélénkült. Hátizsákos, szánkós emberek, nők, férfiak siettek, ki Ujpest, ki Pest felé. Hetekig ki sem mozdulhattak a föld alól, most mindenkinek egyszerre sürgős dolga lett, mintha egyszerre ki akarnák pótolni azt a sokhetes, tehetetlen ácsorgást a pincében. Az ablakokban mindenfelé piros zászlók, papírok. A puskalövések és robbanások zaját kalapácsütések váltották fel.

A Váci-út 156-ban betűket szegeltek a falra: „Éljen a Vörös Hadsereg!" Hárman is csinálták. Már hetekkel ezelőtt kifaragták a betűket furnirlemezből. Csak arra vártak, hogy a németek kitakarodjanak. Tudták, hogy már nem tart sokáig...

Ahogy hajnalban eltűntek a zöldruhás németek, az emberek kijöttek a levegőre. Mosolyogtak, siettek. Kíváncsian nézdelődtek mindenfelé, de nem igen beszélgettek. Csak ha egy szovjet katonát láttak, azt fogták körül néhány percre, hogy üdvözöljék.

— Zdrasztutyi tovaris, szpassziba, köszönjük.

A Váci-útiak gyorsan megtanulták. Az asszonynép ilyenkor sem beszél, csak sír, meg mosolyog egyszerre. Újfajta kifejezése ez az örömnek, amit csak most tanultak meg, hogy már nem kell félni a bombázástól és nem kell a pincében lakni.

Az ócskavastelep mögötti vaslemezekből összetákolt kalyibából öreg nénike sietett az útra. Kezében élő rózsa virított. Aki látta, szinte érezte az illatát. Szép szál szovjet lovaskatona trappolt az úton. A nénike az utca közepére állt, hogy megállítsa. A katona alig tudta elrántani a ló fejét a váratlan akadálytól.

— Tessék rózsa, piros rózsa! — magyarázta az anyóka és felnyújtotta a virágot. A katona hátra tolta a géppisztolyt, leryúlt a virágért.

— Szpassziba... köszönöm.

Leugrott a lóról. Már többen álltak körülötte. Nézték a katonát, meg az élővirágot. Ki látott már januárban rózsát Angyalföldön? Ki látott már olyat, hogy egy fiatal derék katona megcsókol egy ráncos anyókát, akit most látott először életében. Érdemes ilyesmiért megállni.

— Honnan szerezte a rózsát, néni? — kiáltott egy fiatal szőke lány irígyen.

— A férjem valamikor kertész volt, az nevelte egy nagy fazékban. Üveget is tettünk rá. Vigyáztunk, hogy megmaradjon a mai napra.

Az öregasszony ráncos kis kezének reszkető mutatóujjával a katona felé intett.

— Érdemes volt, mi? — csipkelődtek többen.

A RÁKOSPATAKNÁL egy szőrmekucsmás ember biztatta szakállas társát, aki egy deszkából összetákolt

szánkó elején — míg a másik hátul tólta — hatalmas nekifeszüléssel próbálta megmozdítani a nagy géppel terhelt primitív járművet.

— Nem megy, az anyja keservit, hát nem megy, — eresztette el lihegve a kötelet és mint aki már látja, hogy úgyis hiába, egy útszéli kőre ült és fejcsóválva káromkodott.

— Az a hülye germán, Weinglauer kapitány, vagy hogy hívták, az hozatta be teherautóval a gépet — panaszkodott társának. — Három hétig szereltük ezt a négy csavart Horváth Ferivel, — mutatta az esztergagép alapcsavarjainak lyukjait. Tovább már nem húzhattuk az időt, mert agyonlövéssel fenyegetőzött a piszok. Le kellett szerelni.

— Jobb lenne, ha felállnál a kőről, mert benedvesedik a nadrágod, — szólt oda a szakállas, aki már az úton vagy ötször hallotta a gépleszerelés történetét, meg azt, hogy a németek miként akarták „megmenteni" az üzemet.

— No, próbáljuk meg! — állt fel a kucsmás, miközben a feje felett zúgó szovjet repülőgépeket nézte.

— A mieink! — mondta fölfelé mutatva.

— Jobb lenne talán, ha mindketten húznánk! — mutatott a szánra a szakállas.

— Próbáljuk úgy!

Megragadták a kötelet. Lábukat nekifeszítették a csúszós macskakövekne.

— Hó-ó rukk!

A szánkó megmozdult. Olyan könnyedén, hogy mindketten meglepetten engedték el a kötelet.

— Mi ütött ebbe? — néztek egymásra csodálkozva, — hiszen az előbb még alig birtuk ...

A szánkó végéről, a gép mögül köhögés hallatszott. Odafordultak.

— Aggy Isten! Gondoltam, nem haragszanak meg, ha segítek egy kicsit.

Magas, bajszos, szőrös ember állt előttük. Zsíros kalapjának szegélye körül lehajtva, az oldalán csíkos tarisznya. Olyan, amilyent az aratáshoz szoktak vinni

falun kenyérrel, hagymával bélelve. Lábain ócska katonacsizma volt, odaszíjazva a nadrághoz.

— Köszönjük, — mondta a kucsmás, kezét nyujtva. — Éber Sándor vagyok.

A szakállas is kezet szorított az ismeretlennel. — Zinner. Zinner Pál.

A jövevény megemelte zsíros kalapját.

— Tatár Péter...

— Ujpestre?

— Oda.

— Na, gyerünk! Fog az menni.

Mást nem is beszéltek. Megragadták a kötelet. A váratlan segítség a szánkó hátuljához helyezkedett.

— Hó-ó rukk!

A szánkó az esztergapaddal megindult. Csak olyankor lassítottak, amikor valami hullát, követ vagy kidöntött fát kellett kikerülni.

— Ki lehet ez? — kérdezte a kucsmás a szánkó elején, már vagy harmadszor Zinnertől, a szakállastól. Az csak a vállát vonogatta.

— Nem tudom. Fő, hogy segít.

Az ujpesti hídnál megálltak. A tarisznyás előre jött. Lassan, komótosan a gépet nézegetve. Ahogy a gép körül ment, megkopogtatta az olajtartályt. Másik kezével, fölemelt kalapja alatt a fejét vakargatta.

— Jó kis gép! — hangjából elismerés hallatszott. — Jó gép lehet... — tette hozzá, mint aki nem biztos a véleményében.

Éber Sándor, a kucsmás, tenyerét dörzsölgette a jeges földhöz.

— Jó gép, — hagyta rá. — Lehet ezzel mindenfélét gyártani. Azelőtt rádióalkatrészeket csináltunk vele. Kondenzátor-tengelyt, konnektor-hüvelyt, meg egyebet. Most meg... mielőtt leszereltük, gyujtófejeket.

— Ilyeneket! — mutatott Zinner Pál egy „bedöglött" bomba hegyes kupakjára.

— Én pedig azt mondom, jobb lett volna mindig csak rádióhoz valókat csinálni...

Tatár Péter hangja szinte fenyegetően zengett. A másik kettő meglepetten nézett rá.

— Jobb lett volna, — bólintott az saját szavaira meggyőzően. — Az én családomat is ez vitte el. A bomba, meg a gyujtófej. Rádió helyett ez jutott ki nekünk ott falun. Ez, meg az éhség.

Kezével a távolba lendített.

— Nehéz ember, — lökte meg társát Zinner Pál, amikor Tatár Péter egy mellettük eldübörgő szovjet teherautó után fordult.

— Dehogyis nehéz ember — vélekedett Éber Sándor. — Csak fáj neki a családja. Hallod, hogy elveszett a bombától. Biztos, volt gyereke is...

— Volt család, nincs család, — tárta szét karját Tatár, mintha hallotta volna a másik kettő beszédjét. — Másom úgy sem volt. Se föld, se ház, se szalonna. Most már aztán magam maradtam, mint az ott...

Kezével a Dunapart on tótágast álló gerenda felé bökött. Valami robbanás dobhatta a földbe, s furcsán, egyedül úgy meredt fölfelé, mint egy felkiáltójel.

A másik kettő nem szólt semmit. Nem lehetett szólni. Érezték, hogy nem illik. Hagyni kell, hadd panaszkodjon.

De az már megint a gépet simogatta.

— Azért már nem olyan nehéz. Nem vagyok én olyan ember. Meg aztán azt mondják mindenfelé, hogy amúgy is új élet kezdődik.

— Úgy ám, új élet, — hagyta rá Éber, a kucsmás... Úgy bizony... Új élet, ha megteremtjük... Egyelőre még...

Kezeivel a hajógyár felé mutatott. Mindenütt romok. A Dunán, az ujpesti híd roncsai között fennakadt szemét hatalmas jeges gátat emelt a folyóban. Látszott, hogy mögötte a víz is magasabb.

— Ehhez emberek kellenek. Olyanok, akik dolgozni tudnak és hisznek benne, hogy most már csak őrajtuk múlik minden.

— Akik hisznek benne, — ismételte Tatár Péter elgondolkozva. Szavai félig kérdésnek hangzottak. — Én tudok dolgozni. De az, amit mondott, hogy rajtunk

múlik minden... ez valahogy... no, a fene tudja... Csak annyi tudok, — csattant fel a hangja — hogy rajtam eddig semmi sem múlott. Volt nálunk a faluban a Csikos Kovács, aki ugyanezt mondta. Már mint, hogy rajtunk múlik. Elvitték a csendőrök... vissza se jött többé...

— Az akkor volt. Most másképp lesz. Látja? — mutatott a gépre Éber Sándor. — Ez is a mienk lesz! Azért vigyázunk rá annyira. A föld meg a maguké lesz nemsokára!

— Van még út elég. Jó lenne már indulni! — rezzentette fel a beszélgetőket Zinner, a szakállas. — Azt hiszem, a villany sem ég.

— Van még út elég... mire mondtad ezt Zinner szaktárs?

— Arra, hogy mindjárt ránkesteledik, oszt még sehol sem vagyunk.

— Már azt hittem, arra, hogy rajtunk múlik minden. Mert én azt mondom, hogy más út nincs.

Éber elmosolyodott, majd megragadta a kötelet. — Bizony, én csak azt mondom magának is, hogy rajtunk múlik.

Ezt hátra mondta Tatárnak, aki már a gép mögé helyezkedett.

— Na, hó-ó rukk! Meg sem állunk a gyárig...

A híd másik oldalán, az Árpád-útnál mégis meg kellett állniok. Egy orosz katona állt az út közepén. Megnézte a gépet, az embereket.

— Rabócsi? — kérdezte.

Az hát. Rabócsi. Dolgozunk. Dolgozni akarunk — mutatta kézzel-lábbal Éber.

— Nu, davaj! — intett a katona. — Mehetnek!

Még segített is megtaszítani a szánkót. Jól jött a segítség, mert amúgy is lejtőn felfelé álltak meg.

Mire a gyárhoz értek, már egészen besötétedett. A kapuban már várták őket. Horváth Feri, Kovács Pista, meg Szegedi Juci. Ők az acélhuzalért voltak oda majdnem Dunakeszin. Ott akarták eldugni a németek egy pincében. Még jó, hogy annakidején kilesték.

A kapuban mindnyájan megragadták a szánkót. Egy szempillantás alatt benyomták az épületbe. Tatár Pétert senki sem vette észre, ahogy a szánkó végén befordult a kapun. Elég sötét is volt már. No meg a gépnek örültek legjobban s azzal törődtek inkább.

3

VAJDA JÓSKA szegelte fel a táblát. Napok óta ez volt az első kalapácsütés az üzemben. Eddig mind a tizenketten számolgattak, rendezgettek, meg tervezgettek. Közben a tábla is elkészült. Kovács Pista festette nagy gonddal. Majdnem egész éjjel dolgozott rajta. Froclizták is eleget a többiek, hogy „Munkácsy Mihály a Siralomházat hamarabb megfestette, pedig azon betyár is van, meg rézfokos."

Mikor kész lett, mégis büszkék voltak rá mindnyájan.

A gé betű szára egy kicsit hosszúra sikerült, meg az es betű szára is fordítva állt, de azért mégis csak tábla volt az a javából.

ÜZEMI BIZOTTSÁG

Büszkeségüket még növelte az, amit Horváth Feri mondott:

— Ez a munkásosztály hatalmának első megnyilvánulása. Az első forradalmi lépés a mi üzemünkben.

Sokan nem értették ezt, de valamennyien érezték, hogy ez a tábla valami nagy, fontos dolgot jelent. Tatár Péter meg is kérdezte Ebertől:

— Mi van a táblára írva?...

— Hát nem látod?... Üzemi Bizottság.

— Hiszen látom, látom, de hiába látom...

— Ejnye, hát nem eleget beszéltem neked az üzemi bizottságról esténként? Mióta nálunk laksz, alig

beszélgettünk másról. Hogy ez az első lépés. Az üzemi bizottságot kell először megalakítani.

Éber szemrehányóan nézett Tatárra. Úgy érezte, hogy sok este fáradságos munkája, a sok magyarázat süket fülekre talált. Pedig egynéhányszor már a felesége is megsokalta az éjfélbe nyúló beszélgetéseket. Azoknak pedig, amióta ez a parasztember, ez a Tatár náluk lakott, nem akart végeszakadni. Minden érdekelte Tatárt, ami az üzemről szólt, csak sokszor akadékoskodott. Sehogy sem akart a fejébe menni az sem, hogy az üzemben azelőtt négyszázan dolgoztak, most meg alig vannak benn tizenketten.

— Miért nem jönnek már a többiek? — kérdezgette gyakran. — Nemhogy örülnének, hogy dolgozhatnak.

— Ja, barátom, az emberek nem értik meg a különbséget a régi és új munka között — szokta ilyenkor Éber mondani a paplan alatt. — De majd megértik, csak előbb rendet kell csinálni itt a gyárban is...

Hogy még hol, azt nem mondta meg.

Tatár ilyenkor hitte is, meg nem is, hogy majd csak többen lesznek, de azért mégis megnyugodott. Álmos is volt már. Néhány perc mulva már csak egészséges szuszogása hallatszott a kis ujpesti lakás szobájában.

— Rendes ember, érdemes vele foglalkozni — mondta ilyenkor Éber a feleségének, hogy leszerelje a méltatlankodását.

Most, hogy Tatár oly értelmetlenül állt a tábla előtt, Éber mégis bosszankodott. Bosszantotta, hogy semmi eredménye nincs az éjszakába nyúló hosszú magyarázatoknak.

— Hát üzemi bizottság — mondta ingerülten. — Ide van írva az ajtóra. Azt hittem, tudod, hogy mit jelent.

— Tudom hát, csak éppen hogy nem tudom elolvasni, mert nemigen tanítottak rája. Már mint az olvasásra.

Éber meglepetten nézett rá.

— Az más. No majd azt is megtanulod, meg a gépet is megismered, meg még sok minden mást is.

Tatár bütykös kezével legyintett:

— Késő az már...

— Hány éves vagy?...

— Harminc.

Éber megragadta Tatár kezét.

— Idefigyelj, hékás. Én negyvenöt vagyok. Horváth Feri harminckettő, Tóth bácsi hatvanöt, Kovács István is negyven felé jár. Csak Szegedi Juci, meg Vajda Jóska vannak alatta a harmincnak. Mégis most kezdünk mindnyájan. Ki dolgozni, ki vezetni, ki meg írni-olvasni tanul. Ne törődj sehova. Három év mulva ekkora levelet írsz saját kezeddel a komádnak a falura.

Széttárt kezével mutatta a levél méretét.

Ekkora levelet még senki sem írt, — gondolta Tatár Péter magában, de azért megfogadta, hogy megtanul írni. Tényleg ír majd a komának. Biztosan ő is kapott földet azóta.

— Te mondtad azt is, Éber szaktárs, hogy ha valami bajt látok, vagy valami kell, akkor az üzemi bizottsághoz kell menni. Ide-e? — bökött a tábla felé.

— Ide hát. Menj csak be, aztán mondd meg, mi kell — tuszkolta be az ajtón.

Tatár Péter megállt a küszöbön. Az asztalnál Zinner Pál, meg Horváth Feri ült.

— Mi újság, Tatár szaktárs? — kérdezte Feri barátságosan.

— Négy csavar kellene az esztergához. Az a négy csavar, amit három hétig szereltek kifelé a németeknek, — mondotta Horváth Ferire mutatva. Jelezni akarta, hogy ismeri a csavarok történetét.

— Alapcsavarok — bólintott Horváth Feri.

— Az, — hagyta rá Tatár.

— Majd a Kovács szaktárs ád. Az ő dolga. Oda menjen! — dörrent rá Zinner barátságtalanul.

Indulni akart, de Horváth Feri megállította.

— A fenét. Várjon csak, majd megkeressük együtt!

— Mindig mással törődsz te is, mikor itt a sok

minden! — lökte fel Zinner az asztalán heverő papírlapokat.

Horváth már csak az ajtóból válaszolt:

— Első a termelés. A munka megindítása.

Kiléptek az ajtón. Zinner káromkodása még a csukott ajtón is áthallatszott.

— Nemrég még együtt tóltuk a szánkót — bólintott az ajtó felé Tatár. Érezte, hogy Horváth Feriben társra talált. Nem szerette Zinnert.

— Most ide tartozik?

— Üzembizottsági elnök, én meg a helyettese vagyok. Egyelőre. Mit tegyünk? Ő volt a főbizalmi azelőtt.

Tatár ezt nem értette, de nem akart tovább kérdezősködni. Majd este Éber szaktárs az ágyban elmagyarázza. Csak úgy magában füstölgött. Hát nem egyet akar minden munkás? Pedig hogy is mondta Éber ott a nagyhídnál? „Rajtunk múlik minden!" Zinner akkor is valami másfélét mondott.

Kiértek a raktárba. Horváth Feri eltűnt a polcok között s pár perc mulva négy csavarral tért vissza.

— Na, ezek jók lesznek. Csak a végét kell bevágni, meg széthajlítani. Adja oda Éber szaktársnak, majd ő megcsinálja.

Az irodafolyosón mentek visszafelé. Tatár az ismerős táblára nézett. „Üzemi Bizottság". Úgy érezte, mintha el tudná olvasni.

Az ajtó előtt Éber szaktárs mellett egy szovjet katona állt. Aranycsillagos tiszt. Az üzem katonai parancsnoka. Éberrel együtt az ajtót nézte.

— „U-ze-mi bi-zott-sag" — betűzte a tiszt a táblát.

— Az, üzemi bizottság, — felelte Éber szaktárs. Az aranycsillagos szovjet tiszt nem szólt semmit, csak mosolyogva kezet nyujtott Éber szaktársnak. Feléjük is kezet nyujtott. Mikor Tatár kezet szorított vele, valahogy úgy érezte, hogy sikerülni fog. Hogy mi, azt nem tudta volna megmagyarázni. De mostanában mindig készült valamire. Talán arra, hogy egyszer, nemsokára olvasni is tud . . .

A katonai parancsnok már a lépcsőnél járt. Mindnyájan szótlanul néztek utána.

— Üzemi bizottság, Haraso, jól van, — hallatszott vidám hangja, ahogy lefelé lépkedett a lépcsőkön.

— Úgy éljek, a kapitány tudja, mit jelent ez, pedig nem is kérdezte, — törte meg Horváth Feri a csendet, a táblára mutatva.

— Mást nem kérdezett? — bukkant ki Zinner Pál feje az ajtón.

— Nem.

Az ajtó becsukódott...

— Mi van azokkal a csavarokkal? — kérdezte Éber hirtelen.

Tatár átnyujtotta. — Csak a végét kell bevágni.

— Jól van.

A lépcsőn Vajda Jóskával találkoztak. Hatalmas képet cipelt a vállán.

— Mutasd csak! — szólt rá Éber.

Vajda Jóska megfordult.

Az üveg alól bajuszos katonaruhás férfi nézett le rájuk.

— Sztálin elvtárs! — emelte feljebb Jóska a képet.

— Sztálin elvtárs... Tatár Péternek eszébejutottak az éjjeli beszélgetések. Sztálin... elvtárs... a világ dolgozóinak vezére. Aki mindig tudja, hogy mit kell tenni a munkásnak, hogy boldog lehessen, hogy ne legyen ismét háború. Akinek országában mindenki boldog és minden ember tud írni-olvasni.

Sokáig nézték a képet. Tatár Péter figyelmesen kutatta az arcvonásokat. Megnézte a bajuszt, a sapkát. Nem akarja elfelejteni... hogy mindig megismerje és otthon majd elmondhassa Julikának, Éber szaktárs kislányának: — Láttam Sztálin elvtárs képét. Nagy bajusza van és szemei jóságosak. — Tatár Péter úgy érezte, hogy még soha nem látott ilyen jóságos szemeket mint Sztálin elvtárs szemei.

Vajda Jóska már messze járt a képpel, de ő még mindig látta. A műhelyig egyikük sem szólt egy szót sem.

4

A GÉP HATALMAS dübörgéssel indult. A műhelybeliek úgy álltak körül, mint a hangyák a kenyérdarabot. Hanák, meg Éber indították meg. Most, hogy a befogófej forogni kezdett, mindketten a gép fölé hajolva figyelték a munkáját.

A szomszéd műhelyből is átjöttek néhányan. Kovács Pali, Benedek, meg Kiss. Az öreg Tóth bácsi nagy izgalmában még a vízmértéket is leverte könyökével a szerszámszekrényről. Csoda, hogy nem tört össze.

Hanák a biztonság kedvéért görcsösen markolta az indítókart. Mit lehessen tudni, hátha valamelyik fogaskerék, vagy rögzítő csavar meglazult. Ha valahol zörögni kezd, legalább abban a szempillantásban le tudja állítani. Érdemes vigyázni, ha már ennyit dolgoztak a felszerelésén. Ha ez sikerül, akkor nyomban nagyobb lesz a bizalom a többihez is, ami még hátra van.

Percekig hallgattak ... Csak a gép egyhangú duruzsolása hallatszott a műhelyben. Tatár Péter összehúzott szemekkel nézte a gépet. Kerekeit, csavarjait már jól ismerte látásból. A Váci-úton jó pár óráig nézegette ott a szánkó hátulján, amikor hazafelé tolták hármasban. Éppen ezt a felét tolta, ahol most áll. Akkor még, csak úgy szórakozásból, ezt a kereket is meg akarta forgatni. Nem ment. Most meg ni, hogy forog. Magától is. — Furcsa masina — dünnyögött magában. A csendet ő sem akarta megzavarni.

Az ajtócsapódásra mindnyájan fölrezzentek.

— Találtam rezet! ... No, próbáljuk csak ki ...

Horváth Feri vidám hangjára a többiek is felengedtek. Éber tolómércéjével megmérte a rézrudat.

— Ez jó lesz! No, lássuk csak!

Hanák meghúzta az indítókart. A hirtelen csend után csak a fülekben maradt valami nyomasztó duruzsolás.

— Be van állítva valamilyen munkára? — kérdezte az őszhajú Tóth bácsi.

— Be hát. A késekhez hozzá se nyúltunk a leszerelésnél. Úgy maradt minden, ahogyan volt. No, tegyük csak be az anyagot, — nyujtotta Horváth Feri a rézrudat Ébernek.

Egyszerre mindenki segíteni akart, pedig már jóval elmúlt a munkaidő. Csak azért lézengtek itt, mert látni akarták az első gép beindítását.

Ocskai egy olajozókannát kapott föl a földről, hogy beolajozza a kerekeket. Tóth bácsi valami rongydarabbal törölgette az olajtartályt, de a többiek is mind mesterkedtek valamin.

Tatár Péter az ismerős kerekeket nézegette.

— Indulunk!

Éber szaktárs hangjára egyszerre megszűnt a sürgés-forgás. Lélekzetvisszafojtva figyelték, mi lesz.

Éber megnyomta az indítógombot. A motor halk duruzsolással indult, de hangja egyre erősödött. Péter minden pillanatban azt hitte, nem fokozódhat tovább a zúgás. De mégis... Sokkal erősebben zengett-zúgott már, mint az imént, de még mindig nem akarta abbahagyni. Meglepetten nézett a többiekre, de azok arcán aggodalom helyett csak érdeklődés látszott.

Valaki megérintette a karját.

— Anyag van benne. Azért megy nehezebben.

Éber volt, aki Tatár arcán észrevette a meglepetést.

Aztán valaki meghúzta a gömbölyűfejű indítókart és a gép hirtelen megindult. Megrázkódva, zörögve vette át a motor hajtóerejét. A felső részén elhelyezett mindenféle karok, kerekek, késes mozogni kezdtek, egyre

gyorsabban. És hogy-hogy nem, egyszer sem ütköztek össze. Péter csak ettől félt.

A fényes acélkések egymásután vágtak bele a rézrúd húsába. Aranyosan csillogó forgácsok hullottak szerteszét. Néha egyik-másik kerék, hozzányomulva a rézhez, visszafelé kezdett forogni, majd egy hegyes valami lökődött az anyaghoz, szép gömbölyű lyukat hagyva maga után. Péter nem tudta levenni szemét a gépről. Csak akkor kapta fel a fejét, amikor egy szép fényes rézdarab nagy koppanással leesett a gép alatti vasládába.

— Kész!

Hanák leállította a gépet. Péter zúgó fülekkel hajolt a vasláda fölé, hogy kivegye a beléhullott rézdarabkát. Valaki rákiáltott:

— Vigyázz! Forró az.

Elkapta a kezét. Tóth bácsi egy bögre vizet öntött a ládába. Valóban. Sistergő gőz szállt fel a víz után.

— No most már kiveheted...

Péter kiemelte a munkadarabot. Egy darabig nézegette, forgatta a fényes alkatrészt, aztán hirtelen visszadobta a ládába, mintha még mindig tüzes lenne. — Gyujtófej! — lihegte és mint aki menekülni akar, hátralépett.

A többiek harsányan nevettek.

— Biztos nem volt még katona, fél a bombától! — kiáltotta Balogh Jóska a féllábú, akinek valami bomba vitte el a másik lábát még az őszön.

— Csak azóta félek, mióta a feleségem, meg a fiam...

Nem folytatta... csend lett... ebből mindenki értett.

— Ne haragudj — bicegett oda Balogh Jóska Péterhez. — Ne haragudj... nem tudtam... Látod, én is...

Csonka lábára mutatott. Péter két cigarettát sodort. Egyiket Balogh Jóskának nyujtotta. A dohányt takaró újságpapiroson valami kiáltványféle lehetett,

mert a sercegő gyufa lángjánál felvillantak a betűk: „Szálasi s. k." Balogh Jóska a csonka lábára nézett.

A gép ismét felzúgott... Horváth Feri már a harmadik munkadarabot emelte fel a ládából.

— Jól működik! — te is hamar belejössz!... — veregette meg Péter vállát.

5

A SZIRÉNÁK üvöltő hangja élesen hasított az éjszaka csendjébe. Az utcák pillanatok alatt megteltek emberekkel.

— Mi történt?... — Úristen, légiriadó!... Jaj, hát még nincs vége?... Mindenki futkosott, kiabált. Volt olyan is, aki hatalmas, sebtében összekapott csomaggal a hátán egy pinceajtón dörömbölt.

— Nyissák ki, nyissák ki!

A Megyeri úton két ember futott végig.

— Ki a pincékből! Mindenki a padlásra! Jön a víz!

A hír villámgyorsan száguldott tovább.

— Árvíz! Kiöntött a Duna!...

A Váci-út felől tompa morajlás hallatszott. Olyan, mint amikor a boltos lehúzza a redőnyt záráskor.

Egy kibomlott hajú asszony eszelősen rohant a Duna felé.

— Elszakadt a gát! Segítség! Mindnyájan bennmaradtak a házban! Segítség!

Vizes ruhája, haja a testére tapadt. Ahogy átkarolta az útjába kerülőket, azok összeborzongtak.

A sporttelep felé egy kerékpáros férfi megismerte.

— Az öreg Vogler halász felesége. Öt gyerekük van. Ott laknak a parton.

A Megyeri-úti csatornákból magasra szökött a jeges víz. A háztetőkön már mindenütt emberek álltak. A szirénák megállás nélkül üvöltöttek. A hangzavarban éles motorzúgás vegyült. Egy pillanatra mindenki felfelé nézett. A zúgás okát keresték. A hajnali égbolt azonban kéken, zavartalanul ragyogott.

A motorzúgás mindjobban erősödött. A Váci-út felől motorcsónak fordult a Megyeri-útra. A kormánynál és a motornál egy-egy szovjet katona állt. A hatalmas csónak közepéről csuromvizes ember integetett. Mellette egy pokróc alól öt vizes gyermekfej kandikált ki. Vogler halász és családja.

A sportpálya mögötti homokdombon négy ember állt egy kis ház tövében. Mozdulataikról látni lehetett, hogy vitatkoznak. A ház Jónás kádármesteré.

— Három hordó kell, meg deszka... gyorsan... visszaadjuk...

A bőrkötényes kádár nem akart adni.

— Ez a kenyerem... ebből élek...

Horváth Feri farkasszemet nézett a bőrkötényessel.

— Akkor elvesszük. A gyárba kell... Tóth bácsi bent maradt, meg a gépek is... Mondom, hogy csak kölcsön kell. A németeknek biztosan szívesebben adott volna, mi?! Jól ismerem magát! — emelte fel az ujját figyelmeztetőn.

Míg Horváth Feri a kádárral vitázott, Éber szeget kalapácsot kerített a műhelyből. Tatár erős deszkákat válogatott a fészer alatt.

— Ez jó lesz! Gyorsan!

Összekötötték a hordókat. Horváth Feri kalapácsot ragadott, hogy a deszkákat a hordókra szögelje. Csak úgy magában szidta a kádárt, de azért mindnyájan hallották: — A németek, meg a nyilasok hozzá hordtak minden szajrét. Itt volt a raktár...

Horváth Feri gyűlölettől sziszegő hangját Péter éles kiáltása szakította félbe:

— Dugó kell még! Hordódugó!

A kádár vasvillaszemekkel meredt rájuk. Bosszút akart állni.

— Dugót? Azt nem adok... Nem...

Mintha menekülne, úgy futott neki a lejtő másik oldalának. Tatár Péter utána lódult. A nyakán elkapta.

— Nem adsz?... Te... te nyilas!...

Miközben a kövér ember nyakát markolta, fogait összeszorítva, meredt a kádárra. — Az ispánnak is ép-

pen ilyen szemei voltak. Az is a németekkel barátkozott és az asszonyt akarta. — Nagyot szorított.

— Nem adsz hát?...

— Vigyázz, te! — kiáltott rá Éber. — Még megfojtod!

Elernyesztette kezeit. A kádár megtántorodva ült a földre. Horváth Feri fenyegető mozdulatot tett a kezével.

— Lesz dugó?!...

A kádár védekezőn tartotta karjait a feje elé. Csak nyöszörgő hangja hallatszott.

— Ott van a pad alatt... a ládában...

Éber beugrott a műhelybe.

A dugókat beverték a hordókba. Horváth Feri egy hosszú rudat kerített.

— Mehetünk!

Megragadták a sebtiben készült vízijárművet s elindultak a lejtőn a víz felé.

A vízen Horváth Feri irányította a tutajt. Útközben csónakos emberekkel találkoztak. Volt olyan is, aki nagy mosóteknőben evezett a Váci-út felé.

— Hová?

— A gyárba!

— Siessetek!...

Péter a tutaj elején egy hordódongával löködte az akadályokat. Fadarabok, éjjeliszekrény, ágydeszkák bukkantak fel a jármű előtt. A vegyészeti gyár felől jégtáblák közeledett. Alig tudták ellökni előle a tutajt, de a jégtáblán nyávogó macska mégis a deszkára ugrott. Összegömbölyödve feküdt a furcsa vízijármű közepére.

— Te, Péter... Éppen olyan voltál a kádárral, — bökött hátrafelé Éber — mint egy forradalmár...

— Az, — bólintott Horváth Feri is.

— Forradalmár?... A fenét... Csak nagyon hasonlított a gróf ispánjára. Arra, aki az asszonyt akarta. Annak a nyakát kellett volna elkapnom. Így...

Kezeivel csavaró mozdulatot tett.

— Vigyázz, te! — kiáltott Éber. — Nekimegyünk!

Horváth Feri nagyot lökött rúdjával a szürke falon.

— Ez már a gyár!

Szorosan a fal mellett haladtak. A földszinti ablakokat félig lepte a piszkos, jeges víz. Az egyiken bepillantottak.

— Úszik az egész!...

A Váci-úton befordultak. Itt már Éber a kerítés tetején lévő hegyes vasakba kapaszkodva lökte előre a tutajt. A kapu félköralakú felirata majdnem fejüket surolta. Tatár a betűket nézte.

— Fém-al-kat-rész gyár. R. T. Kalmár és társa... No lám, már el tudom olvasni. Szegedi Jucira gondolt, aki esténként írni-olvasni tanította.

— Arra, arra menjünk! — rezzentette föl Éber. A hordódongával ellökött egy jégdarabot.

Az egyik emeleti ablakból Tóth bácsi integetett. — Erre, fiúk, erre!

Odaúsztattak.

— Mi van?

Az öreg széttárta karjait.

— Látjátok!... Na gyertek a lépcsőhöz.

— Előbb a műhelyekbe! Te ráérsz.

— Jól van no... Csak itt ne felejtsetek!

A folyosón áthaladva le kellett hajolniok. Igy is éppenhogy elférték a félgömbölyű mennyezet alatt. A műhely ablakánál megálltak. Éber beverte az üveget.

— Itt beférünk...

A tutajt Horváth Feri valami drótdarabbal kikötötte az ablakhoz.

— Nyakig érhet — ütött Éber tenyerével a vízre. Kezenyomán jégdarabok spricceltek szerteszét.

— Hát aztán? A motorokat csak nem hagyhatjuk a vízben. A gépeknek nem árt, de a motoroknak igen.

— Nehéz dolog, nehéz... — vakarta a fejét Éber. — Tán ki kéne törni az egészet, hogy beférjen a tutaj.

Belerúgott az ablakba. A tutaj nagyot billent.

— A nyavalyát. Nem bírjuk azt. Vaskeret az egész. No majd én!

Péter jobblábát már be is tette az ablakon, de Horváth megragadta vállát.

— Várj... jobban értem. Majd utánam gyere. Ketten úgy is kellünk.

Bepréselte testét a nyíláson. A másik kettő kíváncsian nézte, hogyan akar a motorokhoz férni. Az meg a falra szerelt gőzcsöveken lógva, mint valami artista, kezeivel tornázta magát az automatagép felé. Az az első, mert az már működik.

A műhely sarkában a nagy szekrény tetejére állt. A gépnek csak az olajcsöve látszott ki a vízből.

— A kulcsok! — kiáltotta — a kulcsok merre vannak?

A nagy szekrényben, amin áll, — szólt be Tatár az ablakon. — No, de úgy is jövök...

Először a fejét dugta be a kitört ablakon, majd vállát, kezét préselte át. Megfogta az ablakfeletti szellőztető peremét, úgy húzta be magát a műhelybe. A gőzcsöveken végigtornázott, ahogy a másiktól látta. Lihegve állt meg mellette a szekrényen.

— Itt vannak a kulcsok ebben, — bökött lefelé.

Mindketten letérdeltek. Horváth maga mellé dobta kabátját, ingeujját a válláig gyűrve, lehasalt, belemerítette karját a vízbe.

Ujjait a szekrény ajtószárnyai közé dugta s nagyot rántott a furnirlemezen. Az ajtó reccsenve kinyílt.

— A lábamat fogja csak, — szólt hátra Péternek. Az megragadta bokáit. Ránehezedett. Horváth Feri egészen belehajolt a vízbe, lelógó haja egy, a víz színén úszó fadarabot kerülgetett.

— Az istenit... nem érem el, — káromkodott.

Lejjebb csúszott a szekrény oldalán. Péter görcsösen fogta bokáját.

— Megvan. — Nagy csomó szerszámot markolva emelkedett feljebb. Homlokáról is csöpögött a víz. Péter a hóna alá nyúlt, úgy emelte fel. Horváth csörrenve dobta a szerszámokat a szekrény tetejére, majd dörzsölni kezdte karját.

— Jó hideg a víz... Na nézzük csak.

A szerszámok között keresgélt.

— Ez jó lesz, — emelte ki az egyik kétágú villás-

kulcsot. — Két csavar fogja csak a motort, meg a gumiszíj. De az úgyis leesik, ha meglazul.

Az ablaknál Éber figyelte őket.

— Na most mi lesz?

Tudta, hogy valamelyiknek a vízbe kell menni.

Péter szólalt meg.

— Levetkőzzek? Vagy így ruhástul . . . ?

— Le akarsz menni? — nézett rá a másik.

— Le hát.

— A fenét . . . Én jobban értem a dolgot.

— Mit kell azon érteni? Multkor is meghúztam azt a két csavart, Hanák szaktárs megmagyarázta Most éppen fordítva kell. Kifelé csavarni . . . Így-e.

Kulccsal a kezében mutatta, hogy érti a dolgot.

Az ablakban Éber integetett Péternek. Mellére mutogatva akarta magyarázni, hogy Horváthnak tavaly tüdőgyulladása volt, ne engedje lemenni. Péter értette a dolgot, hiszen valamelyik este beszélgettek róla. Különben se engedné . . . Gyenge legény.

Horváth az ablak felé fordult.

— Mit mutogattok?

Éber vissza kapta fejét.

— Semmit no . . .

— Majd ha kezemet nyujtom, húzzál, — szólt oda Péternek. Hasra feküdt, hogy leereszkedjen a vízbe.

— Megállj te, — kiáltott az ablakból Éber. Megállj hé! . . .

Horváth meglepetten húzta vissza magát a szekrényre.

— Mi az?

Nagy csobbanás . . .

— A kulcsot ide a markomba, — hallatszott Péter hangja a vízből. — Ide hát no . . .

— Mindig marhaságot csináltok, — szitkozódott Horváth, de a kulcsot azért gyorsan lenyujtotta Péternek.

— Nesze no . . . ha már annyira akarod.

Az ablakban Éber hangosan nevetett. Hangja furcsán csengett a vízzel telt épületben. Túljártak Horváth eszén.

Péter a víz alá bukott. A másik kettő figyelte. Pár pillanat mulva nyúlt csak fel keze a csavarral.

— Nem kell olyan sokáig lennmaradni. Már azt hittük fel se jössz, — korholta Horváth.

— Megfogadtam magamban, addig nem jövök fel, amíg legalább az egyik csavart...

Szavait a víz elnyelte.

— Ilyen ez, — bólintott Éber. — Amit elhatároz, azt megcsinálja, ha a fene fenét eszik is.

— Ilyen...

— Na, jöhetne már, — Horváth Feri térdenállva kutatta szemeivel a vizet. Csak a buborékok és a gyűrűző hullámok jelezték, hogy odalenn valaki mozog. Körmei belemélyedtek a fába.

— A fene se látott ilyet... még majd lenn marad.

Mindketten a vízre meredtek.

— Na végre...

Először a csavar jelent meg a vizen, azután Péter feje.

Ahogy haiát megrázta, a vízcsöppek mindenfelé kis gyűrűs hullámokat vertek a síma víztükörre.

— Leszereltem... A drótot csak kirántottam.

— Jól tetted.

A többi már könnyebben ment. Péter egyenkint kiadogatta a motorokat az ablakon behajoló Ébernek. Csak az automatát kellett leszerelni. A többi motor a satupadon sorakozott. Még nem került rájuk sor. Mind az ötöt sikerült kihalászni a vízből. Talán még nem lesz velük baj...

— No mehetünk.

Horváth végigtornászott a gőzcsövön, Péter meg ott mászott fel az ablaknál. Éber megragadta a kezét. Talán erősebben is szorította, mint máskor szokta.

— Megmentetted a gyárnak... — mutatott a motorokra.

Péter úgy veregette meg a legnagyobb motor szürke testét, mint otthon szokta a jó lovat.

— Az én gépem ez.

— De te aztán jól nézel ki. Megfagy rajtad a ruha.

— Nem baj. Fő, hogy a motorok megvannak...

— Legalább ezt vedd fel a tied helyett — nyujtotta oda Horváth a kabátját. Éber a pullovert húzta le testéről.

— Nesze.

— Nem bánom... Péter vizes kabátját, ingét a tutajra dobta. A macska megrettenve ugrott a vizes ruhadarab csapódásának zajától az ablakra. Ott nyávogott, nem tudta merre menjen. Mindenütt víz.

— Huh. Ez jól esik... — Péter megborzongott a száraz ruhától... Ez jó...

Horváth Feri a drótot csavargatta, aztán a hosszú fával nagyot lökött a falon.

— Na indulás...

Péter a nyávogó macska után nyúlt. Nyakánál fogva emelte a tutajra.

— Azért ezt se hagyjuk itt. Még éhen vesz.

Tóth bácsi a lépcsőnél várta őket.

— Az ördög vigyen el benneteket. Már azt hittem senki sem törődik velem.

— Na vigyük csak a motorokat az emeletre...

— Hát elhoztátok?

— El. Péter szerelte le. A víz alatt...

AZ UTCÁN Molnár Palival, meg Nagy Pistával találkoztak. Egy csomag összekötözött deszkán egyensúlyozták magukat a vizen.

— Kimentettük a műszereket...

A betört utcai ablak felé mutattak.

— Jó elvtársak ezek, — mondta Horváth Feri.

Éber ráhagyta.

— Azok. Jó elvtársak.

A sporttelepnél, ahol véget ért a víz, már sokan álltak a parton. Gyáriak és idegenek vegyest.

— Hol jártatok?

Zinner hangjától mindannyian összerezzentek.

— A motorokért. Tatár elvtárs kimentette a vízből.

— Úgyis megette már azokat a fene, — legyintett Zinner.

Az újpesti híd felől robbanás hallatszott. Egy sánta ember felemelte a mankóját.

— Az oroszok felrobbantották a jeget, hogy a víz elfolyhasson.

Horváth Feri Zinnerhez fordult.

— Látod? Ők is dolgoznak.

A tutajt vállukra vették. A kádár háza felé indultak. Péter fülében egész úton Horváth Feri hangja csengett.

„Tatár elvtárs kimentette."

... Tatár elvtárs ... elvtárs ... dünnyögte magában. Már nem is fázott. Valamilyen melegség futotta át.

— Na itt vannak a hordói. Szét ne szedje, mert lehet, hogy holnap megint kell.

A kádár nem szólt semmit, csak mikor elmentek. A falon lógó szentkép előtt keresztet vetett.

— Ördögök ezek. Még jó, hogy a szalonnát meg a lisztet nem vitték el ... Csak legalább a segédek lettek volna itt.

6

A MŰHELYBEN MINDENT beolajoztak. A víz nyoma még nem tűnt el teljesen a gépekről és mindenről, ami vasból van. Itt-ott sárga rozsdafoltok éktelenkedtek, de az iszapot, a víz piszkát kiseperték. Már a takarítónők is bejöttek dolgozni. Spira néni meg az őszhajú Mészáros néni egész nap seprűvel, lapáttal járták a gyárat. Munkájuk nyomán a lépcsők, folyosók, mindenfelé ragyogtak a tisztaságtól.

— Ne lábatlankodj itt, — kiáltottak arra, akit véletlen, vagy a munkája a söprűk, felmosórongyok felé vitt.

— Ne lábatlankodj itt, — mintha az egész üzem legfontosabb termelőeszköze a söprű meg a lapát lenne. De munkájuk mégsem volt hiábavaló. Alig néhány hete mult, hogy a piszkos víz visszamászott a Duna medrébe, mégis már a kilincseken is csak úgy táncolt, csillogott a március napsugara.

— Mikor lesz már itt rend végre? — rivalt Zinner a takarítónőkre, valahányszor találkozott velük, pedig azok ugyancsak kerülték. Inkább egy félórával korábban bejöttek dolgozni, hogy az üzemi bizottság helyiségét Zinner jelenléte nélkül takaríthassák.

— Majd csak rend lesz nemsoká . . . Meglátja Zinner elvtárs, — mondta ilyenkor különös hangsúllyal Mészáros néni, akinek férjét még tizenkilencben akasztották fel Orgoványban, — rend lesz, én mondom.

— A fene megeszi az egészet . . .

Már a csengőket is megcsinálták. Kovalovszki a

villanyszerelő két nap dolgozott. Egy hét óta reggel, délben, meg délután 4 órakor pontosan megszólalt.

A déli csengőnek örültek a legjobban. Ilyenkor a raktár egyik sarkában rögtönzött konyha ablakán Szegedi Juci osztogatta az ebédet. Mindennapra jutott valami. A szovjet katonai parancsnokságtól kapott teherautó jó szolgálatot tett. Néha két napig is odavolt Lajossal a hosszú, nagybajszos, hajlotthátú sofőrrel, de mindig megrakodva tért vissza. Krumplit, zöldséget, néha húst is raktak le róla.

Tatár Péter is mindig szívesen segített a rakodásnál, hiszen Szegedi Jucihoz a konyhára kellett hordani a rakományt. Az meg ugyancsak megérdemli, mert alig három hónap alatt megtanította írni, olvasni. Esténként már együtt böngészték a szép piroskötésű könyvet. „A Bolsevik Párt története". Sokat lehet abból tanulni. Horváth Feri majdnem kívülről ismeri az egészet. Meg is látszik rajta. Mindig tudja, hogy mit, meg hogyan kell csinálni. Meg az a kis piros könyv is.„Párttagsági könyv." Szívesen elnézegeti, pedig Juci nem szívesen adja oda.

— Majd magának is lesz egyszer, — szokta mondani.

Úgy őrzi azt, mint a szemefényét.

Ez bántotta Pétert, meg az is, hogy Szegedi Juci, Horváth Feri, meg Éber sohasem hívják őt is azokra az esti megbeszélésekre. Pedig otthon, amennyire emlékszik, a tulajdon édesapja sem bánt vele jobban, mint Éber meg a felesége. A kis Julikát is nagyon megszerette. Péter bácsinak hívja őt és az olyan jól esik. Mikor az ölébe ülteti, még a haját is meghuzigálja. Vasárnap a templomba is elvitte a gyereket. Az anyja, Éberné meg is korholta érte.

— Minek kell templomba mászkálni azzal a gyerekkel? Meg magának is...

Éber csak intett az asszonynak.

— Hagyd. Julikának még nem árt, Péternek meg majd kinyílik a szeme.

— Mi van ebben?

— Semmi. Csak éppenhogy itt nálunk Máté a plébános és ő tartja a beszédeket is.

Péter nem értette... de nem akart kérdezősködni. Csak a kövér, potrohos Slezák plébános jutott eszébe, otthon a falun. Ez is bizonyosan olyasféle ember lehet, mint Slezák plébános.

A kövér Slezák... Mikor a behívó elől a padláson meg a kazalban aludt hetekig, az elküldte a családra a csendőröket. A Slezák plébános.

— Hazafias szent kötelesség a harc. A kommunisták feletti győzelem.

Így mondotta az asszonynak. Ő a padlásról hallgatta. Az asszony akkor nagyon meg volt ijedve.

— Kár volt meggyónni a plébános úrnak, hogy te itthon maradtál, — siránkozott.

Akkor hagyta ott a családot. Már tudta, hogy a plébános után csak a csendőrök jöhetnek. Hajagos Pistát is így vitték el. Annak a felesége is meggyónta.

No ez a Máté plébános is ilyesféle lehet, mint Slezák. Péter elhatározta, hogy Juliskával ezentúl csak akkor megy templomba, ha a pap nem lesz ott.

Lajossal a soffőrrel már jól megértették egymást. Most is, hogy együtt rakodtak, egymással vetekedtek a krumpliszsákok behordásában. Csak az a kár, hogy húst nem hozott az autó. Egy fél disznó van ugyan a krumpli alatt, de ez nem a gyáré. Legalábbis így mondta Lajos, a soffőr.

— Kár, — Péter a hatalmas zsák alatt csak ennyit mondott, — kár.

— Nincs hús?

— Nincs.

Szegedi Juci a fejét csóválta.

— Valahonnan mégis csak kellene szerezni. Már több mint egy hete...

Kellene... Péter önkénytelenül is a fél disznóra gondolt. Ott a kocsi elején a krumpli alatt. Kié lehet?

— Kié? — bökött a hús felé, amikor az utolsó zsákot is becipelték.

Lajos megfogta mindkét vállát, úgy súgta fülébe.

— Zinneré. Az übés Zinneré.

—Neki jár? — Péter meglepetten nézett barátjára. Az csak legyintett.

— Jár, nem jár. Ha nem viszem neki, kirúg a gyárból, oszt mehetek az anyám kínjába.

— A Zinner?

— Az hát, nem is a váci püspök. Te még nem ismered.

— És te félsz tőle?

— Mit csináljak. Dolgozni csak kell. Meg enni is. De ha úgy kerülne sorja, tudnám, hogy mit kell csinálni, ne félj. Semmivel sem más, mint a régiek voltak. A Kalmár meg a társa a Weisz. Azoknak is fél disznó járt naponta, amikor már minden jegyre ment. Feketéztek.

Péter most határtalan gyűlöletet érzett Zinner iránt. Már az első perctől fogva nem szerette. Már ott a Váci-úton, mikor a szánkót tolta, ott is rossz szemmel nézte. Csak Éber miatt segített nekik, mert látta, hogy az nagyon erőlködik, nem csak úgy tessék-lássék, mint a szakállas Zinner.

— Gonosz ember, — gondolta még este is, amikor fáradtan fejére húzta a pokrócot... A munkásnak nem jut hús, neki meg fél disznó jár...

Így aludt el...

MÁSNAP REGGEL Horváth Ferivel a kapuban találkozott. Az megfogta karját.

— Megjött a Kalmár. Reggel hat óra óta bent van a gyárban.

Péter hirtelen nem tudta, ki is az a Kalmár. Tekintete a kapu feletti félköralakú táblát böngészte.

„Fémalkatrészgyár Rt."

— Övé a gyár? — bökött az írás felé.

— Övé.

— És most bent van?

— Bent. Ott is marad... egyelőre.

Péter első gondolata az automatagép volt. A gép, amivel olyan szeretettel dolgozott és amire olyan büszke

volt, hogy megtanulta. Már a szerszámokkal is tudott bánni. Hanák, meg Tóth bácsi mindent elmagyarázott. A héten már majdnem megcsinálta a napi 200 tengelyt. Annyit, mint azelőtt csináltak. Meg is dicsérték érte.

— Hát mégse lesz a miénk a gyár? A gép?

Horváth Feri csak a fejével bólintott.

— A miénk lesz. Csak dolgozz tovább, úgy mint eddig.

Péternek Éber szavai jutottak eszébe. „Rajtunk múlik." Bement a műhelybe. Ott már szájról-szájra járt a hír.

— Megjött a Kalmár.

Hanák egész délelőtt dühöngött.

— Mi a fenének kellett beengedni a gyárba...

Valahogy a munka se ment. Az emberek mindenfelé össze-összeálltak beszélgetni. Péter is vagy ötször átszólt Tóth bácsinak.

— Jöjjön már egy kicsit. Az olaj megint nem folyik.

Délfelé Kalmár bejött a műhelybe. Zinner kísérte. Mosolyogva magyarázott a magas vékonybajszú embernek.

— Látja, Kalmár úr, már ezt a műhelyt is rendbehoztuk.

„Rendbehoztuk"... Péter csak arra gondolt, hogy Zinner nem csinált semmit. Még amikor a motorokért a víz alá bukott, azt sem helyeselte.

A gépnél megálltak.

— Megy? — kérdezte Kalmár.

— Megy, — válaszolt Péter.

— Új munkás. Parasztember, de becsületes, — magyarázta Zinner.

— Előfordul, — morogta Kalmár szórakozottan.

Odébb álltak. Tóth bácsi mindig mögöttük settenkedett, nehogy szóba kelljen állni velük. Mikor Hanák gépe mellett elmentek, az, mintha valami forgács pattant volna a szájába, nagyot köpött hátrafelé.

— Jó napot... jó napot... — köszönt Kalmár mindenfelé.

— No lám, köszönni azért már megtanult. — Tóth bácsi piros volt, mint a paprika.

Mikor az egész műhelyt körüljárták, Zinner egy háromlábú székre állt. Összeverte tenyerét.

— Csendet! Álljanak le egy kicsit.

Péter Hanákra nézett. Az csak intett. Halljuk, mit akar mondani.

Leállították a gépeket, odacsődültek Zinner köré.

— Kedves szaktársak!

— Vállalatunk tulajdonosa visszajött... honnan is?... — fordult Kalmár felé. Az csak legyintett. — Nem fontos.

— Szóval visszajött, — folytatta Zinner zavartan... — és annak a reményének ad kifejezést, hogy a dolgozókkal jól megérti majd magát... egymást.

Megállt... a hirtelen csendben csak Mészáros néni seprőjének suhintása hallatszott az udvarról. Zinner vörös volt, mint a rák, de hirtelen felélénkült. Kalmár felé fordulva folytatta.

— Mi, munkások is reméljük, hogy Kalmár úr hozzánk való viszonya, irántunk való jóindulata serkenteni fogja munkánkat a szocialista társadalom felé, mint eddig is...

— A fenét... — Tóth bácsi nem tudta visszatartani véleményét. Kalmár sértődötten fordult feléje.

— Én bízom abban, — fordult Zinner a többiek felé, hogy a munkások, — most magára mutatott, — a mi áldozatkészségünk meghozza a maga gyümölcsét. Ha jól gondolkozunk, jól dolgozunk, akkor kukoricamálé meg krumpli helyett fehérkenyér és hús kerül az asztalunkra. Most sajnos, már egy hete, — ezt inkább Kalmárnak mondta, — nem láttunk se húst, se hagymát.

— Nem igaz, — kiáltott fel Péter és az egyik satupadra vágta a kezében lévő kulcsot. Mindenki felé fordult. Nem értették, hiszen Zinner most valóban igazat mondott. Napok óta csak krumpli meg kukorica jutott. Kenyér is alig van.

— Nem igaz, — ismételte Péter és a műhely má-

sik oldala, az udvari ablak felé mutatott. Tóth bácsi oldalbalökte.

— Beszélj hát... mit tudsz?

Nehezen jöttek a szavak. Péter még sohasem beszélt ennyi ember előtt.

— Ott... az autó, — kezdte akadozva. — Most is rajta van egy fél disznó. Egy fél disznó. Hús. A Zinneré. Minden másnap egy fél disznó, nekünk meg itt csak krumpli, kukorica. Pedig nem is dolgozik...

Az udvarról motorzúgás hallatszott. Vajda Jóska az ablakhoz ugrott.

— Megállj! — kiáltotta Lajosnak a soffőrnek, aki épp most huppant az ülésbe.

— Megállj! Ne indulj!

— Na gyerünk. — Mintha összebeszéltek volna mindnyájan az ajtó felé indultak.

— Az istenit, — káromkodott Zinner. Kalmár megvetően nézett rá.

Elsőnek Hanák meg Tóth Pista értek az autóhoz. Már a ponyvát is fellibbentették. Vajda Jóska a lábánál fogva húzta ki a fél disznót a ponyva alól.

— Hová indultál?

Lajos a soffőr sápadtan intett.

— Zinnerhez. Muszáj volt.

— Na vigyétek a konyhába.

Péter a vállára kapta a húst. Horváth Feri adta az utasítást. Ő csak az udvari jelenetet látta, s csak most jött ide a csődületre.

— Hol a Zinner? — Szinte egyszerre indultak a lépcső felé.

Vajda Jóska a Váci-út felé mutatott. — Ott megy! — Zinner kabátjával, kalapjával a hóna alatt éppen akkor fordult ki a kapun. Hanák nagyot ugrott.

— Elkapom.

Horváth Feri megragadta Hanák karját. — Megállj! — Hadd menjen... legalább nem kell kivágni..

Tóth bácsi Péter kezét szorongatta.

— Jól csináltad.

Horváth Feri feléjük fordult.

— Tatár elvtárs. Majd ebédidő alatt gyere fel hozzám. Szeretnék beszélgetni veled.

Péter intett. — Jövök.

Az üzemben felzúgtak a gépek. Félnégykor Mészáros néni végigjárta az üzemet.

— Senki se menjen haza. Délután üzemibizottságot választunk...

Az emeleti műhelybe szólt be utoljára. Mikor a folyosón végigment az üzemibizottság ajtaja előtt megállt.

— Ugye mondtam, hogy nemsokára rend lesz itt.

A tábla mit sem válaszolt, de Mészáros néni úgy érezte, hogy Zinnerhez beszél. A pincében, — ott, ahol a takarítószereket tárolták, — Spira néni rámolt.

— Hol jártál?

Mészáros néni felkapott egy seprőt.

— Rendet csinálni.

Spira néni megfogta karját.

— Te mami... Nézd...

Zsebéből újságot húzott elő. Társnője nyakát átkarolva mutatta az első oldalt.

„Rákosi Mátyás hazajött".

Az öregasszony szeme felcsillant. Megcsókolta Spira néni ráncos arcát.

Rend lesz itt. Rend bizony. Rákosi Mátyás hazajött... Hozzánk...

Szeméből könnyet törölt. Spira néni sem állta meg sírás nélkül.

Ujpesti Gyapjúszövőgyár
sz.
KÖNYVTÁRA

7

VOLEVÁC JÓZSEF a Ganz hajóból, már a harmadik számtani példát írta a táblára...

— Ötezernyolcszázhuszonháromban a tizennyolc. Az annyi mint... leveszem az ötvennyolcat, abba megvan háromszor...

Minden krétacsikordulásnál újabb fehér szám maradt a fekete táblán. Az őszhajú Volevác néha megállt gondolkozott, de azért gyorsan rakta a számokat.

— Megvan benne háromszázhuszonháromszor, marad kilenc.

Diadalmasan nézett művére, a kész számtanpéldára. Fischer tanító az osztály felé fordult. Csontkeretes szemüvegét a homlokára tolva kérdezte.

— No, Tatár szaktárs, jó a példa?

Péter nehezen állt fel a szűk padban. Gyerekeknek faragták azt. Mindég beverte térdét, valahányszor fel kellett állnia. Most is nagyot koppant, ahogy felkászálódott.

— Jó az. Megvan benne háromszázhuszonháromszor. Én is kiszámoltam, — emelte fel a padról füzetét.

— Jó a példa, — hagyta helyben most már a tanító is. Péter leült. Volevác is a helyére indult. A csengő élesen hasított a csendbe. A terem egyszerre megélénkült. Fischer tanító hóna alá vágta a kékkötésű nagykönyvet.

„III. osztály."

A folyosó már zsongott, mint a méhkas. A villanykörte fénye bizonytalan határú fényes gömböt rajzolt a sűrű cigarettafüstbe.

Péter megállt egy sarokban. Rágyujtott. Ahogy a füstöt fújta, Szegedi Jucira gondolt, akinek majd otthon be kell számolni a mai tanulmányról. Így megy ez minden este, mióta délutánonként iskolába jár. Este otthon a kisszobában suttogva beszélgetnek a tanulásról, meg a munkáról. Éber meg felesége olyankor már alszik. Julika is a mosóteknőben szuszog.

Péter elmosolyodott. Valami eszébe jutott. Tegnap Juci annyira a lámpa fölé hajolt, hogy az ugrándozó láng megperzselte a haját. Csak a sistergésre figyeltek fel. Akkor gyorsan belemarkolt Juci hajába. Az meg két kezét szorította görcsösen. Nem tudta hirtelen mi történt. De aztán hangosan nevettek mindketten. Éber felriadt.

„Valami ég gyerekek" — szagolt bele a levegőbe. — „Semmi, semmi" — mondta akkor zavartan és hirtelen elengedte Juci haját. Egész este kerülte Juci tekintetét. Búcsúzóul is csak éppen, hogy kezet fogtak.

Az ablak felé fordult. Az iskola udvarán egy egyenruhás ember söpörte a lehullott faleveleket, azt nézte. Éppen olyan a sapkája, mint a rendőröké volt, meg a tiszteké. A fiatal gróf is ilyen sapkában szokott hazajönni. Az katonatiszt volt. Százados vagy micsoda.

Valaki meglökte.

— Milyen óra lesz?

— Természetrajz.

— Na gyerünk.

— Miért, már csöngettek?

— Hát nem hallod?? — Tamás Gyuri az ács fur[illegible]n nézett rá. — Most csengetnek.

Bementek az osztályba. Bepréselte magát a padba. Ceruzát hegyezett. Természetrajzórán rajzolni is szoktak, kell a jó ceruza. Még smirglipapíron is megforgatta a hegyét.

Valaki a vállára tette a kezét.

— Tatár szaktárs, hallottad mit mondott az igazgató?

Péter kérdően nézett Zell Mariskára, a szomszédjára. — Mit?

— Ha így haladunk, jövő nyárig befejezhetjük a negyediket is.

Péter szeme felvillant.

— Az jó lenne. Akkor jövőre már polgáriba mehetnék.

— Tovább tanulsz?

— Tovább. Hát te?

— Persze. Én is. Aztán pirulva hozzátette: — Még majd intelligens emberek leszünk.

— Azok. Miért ne?

Fischer tanító lépett be az ajtón, hóna alatt nagy tekercs kartonnal. Az első sor szélén a hosszú Zelinák Kató felállt. Ő szék nélkül is fel tudja akasztani a táblára a képeket. A tanító kiterítette az asztalra a tekercseket. Szétgördítette. Sorba megnézte a képeket, majd egyiket átnyujtotta Katónak.

— Ezt... Ezt tegyük fel.

Péter bámulta a rajzot. A kép felső felén a hatalmas barna bogár ismerős volt neki. Cserebogár. Ezt szokták felfűzni cérnára odahaza a gyerekek, hogy zümmögjön. „Kártékony bogár". Péter fejével bólintott. „Megeszi még a faleveleket is."

A kép alsó felében hosszú nyilak mutatták a bogár részeit.

„Fej, tor, potroh, páncél". A tanító hosszú pálcával mutogatta a képen: Izeltlábú bogár. A potrohán lélekzik." A pálca a páncélhát alatti fehér csipkés részhez vándorolt.

— Itt lélekzik.

Péter írt: „Izeltlábú bogár, a potrohán lélekzik". A tanító kis üvegfedelű dobozt nyújtott az első padba. — Nézzék meg. — A doboz kézről-kézre vándorolt. Mikor Péterhez ért, az maga elé vette. Sokáig nézegette alaposan minden részét. — Érdekes — gondolta, — még soha nem néztem meg ennyire cserebogarat, pedig mennyi volt odahaza. Érdekes. — Egész belefelejtkezett a bámészkodásba. Mariska bökte oldalba: — Add hát tovább. Sohasem láttál még cserebogarat? — Péter felrezzent: — Tessék. — Magában elhatározta, hogy valahonnan szerez majd egyet.

Az utolsó óra volt. Mikor a csengő megszólalt, a tanító felállt az asztalnál.

— Szaktársak! Senki ne felejtsen el holnap leszavazni. Mindnyájunknak törvényes joga és kötelessége, hogy a holnapi választáson beleszóljon az ország sorsába. Saját érdekünk.

— Rendes ember, — súgta valaki Péter mögött. Frei Jóska volt, akinek kabáthajtókáján Péter sokszor irígykedve nézte az aranyrúd köré csavarodó vörös zászlós jelvényt. Párttag. Úgy mint Horváth Feri, Éber, meg Juci.

Valaki énekelni kezdett. Mind átvették a hangot.

„Föl, föl, ti rabjai a földnek. Fel, fel, te éhes proletár..."

Az ajtó kinyílt. Fekete reverenda suhogott a terembe. Jónás tisztelendő hittanár, megállt az asztal mellett. Fischer kérdően nézett rá.

— Mit akar?

— Az iskolában nem szoktunk politizálni, — súgta a tanítónak, miközben felemelte a kezét, jelezve, hogy mondanivalója van az osztálynak. Mikor az ének véget ért, Jónás pap a dobogóra állt:

— Emberek, testvérek! Ne felejtsétek el megszentelni a vasárnapot. Reggel nyolckor itt az iskolában gyülekezünk. Együtt megyünk misére. Onnan meg Hüvösvölgybe, a „Szentföldre" zarándokolunk, hogy Isten kegyelmét elnyerve folytathassuk munkánkat. Másvallásúak is jöhetnek.

— „Ki akar vonni a szavazásból! Mert... mert jól tudja, hogy mi melósok kire szavazunk."

Péter meglepve fordult Frei felé, aki ökölbeszorított kézzel állt mögötte. Péternek eszébejutott Slezák plébános, meg Máté. Most már sokmindent megértett.

A kapunál Szegedi Juci, meg Julika várta.

— Péter bácsi, drága Péter bácsi, — ugrott nyakába a kislány és cuppanós csókot nyomott az arcára Péter karjába kapta a gyereket. Így indultak el.

— Mi újság? — Juci kérdően nézett rá.

— Semmi. Holnap szavazunk. Legfeljebb hittanból elbuktat, — bökött oda az iskola felé.

— A pap?

— Az.

— Majd otthon elmeséli, mi volt.

— El. Majd otthon.

Még éjfél után is együtt ültek a kisszobában. Juci beszélt, Péter az asztalra borulva hallgatta.

— Alszik már? — Péter nem felelt. A lány halkan felállt. Ahogy a lámpát lecsavarta, a kanóc nagyot villant. Tekintete a nyitott iskolásfüzetre esett. Otromba fekete bogár ceruzával rajzolt képe meredt rá. „Cserebogár . . . . Kártékony állat."

— Az, — bólintott Juci és halkan behúzta maga után az ajtót.

8

HÉTFŐN NYITOTTÁK ki először az ablakot. Az udvaron zöldelő fű között csak itt-ott fehérlett egy-egy hófolt. Az is vizesen csillogott a tavaszi nap fényében. A műhely csak úgy ragyogott a világosságtól. Tóth bácsi, meg Vajda Jóska versenyt fütyörésztek. „Kerek a káposzta, csipkés a levele..." Az ablakon becsapódó langyos szél meglibegtette a gázcsöveken lógó kifakult piros papírrózsákat, valamilyen régi dekoráció maradványait.

Péter a gép körül foglalatoskodott. Az zúgva, dübörögve falta a hosszú gömbölyű rézrudat. A fal melletti polcon apró tengelyek sorakoztak. A végükön domborodó félgömbölyű rész, mint valami gomba feje, esernyőként borult a tengelyre. Ha az alkatrészt lefektették, a nehéz fej, mint „keljfeljancsi" állította függőlegesre a vékony tengelyt. Most, ahogy a gép munkája dübörögteti a földet, a polcokon sorakozó fényes gömbök fejükre állva rezegve mozognak, hajladoznak előrehátra. Péter időnkint kiveszi zsebéből a tolómércét és nagy gonddal ellenőrzi: nem változott-e a méret. A vasládába hulló alkatrészeket egy dobozba rakja, közben hosszú rézrudat lök a kifogyott helyébe a gép mögötti csőbe. Ahogy az ajtó kinyílt, a hirtelen felkerekedő légáramlat meglebbentette a falra helyezett plakátokat. Ocskai kezében kalapáccsal lépett a műhelybe.

— Sikerült? — kiáltott felé Tóth bácsi, abbahagyva a fütyülést.

— Sikerült hát.

— Akkor jól van. — Hanák a szomszéd gépnél elégedetten elmosolyodott. „Jól van". Ocskai felszerelte a táblát a kapu fölé, a „Fémalkatrészgyár Rt" vasbetűi alá a „Kalmár és Társa" felirat tetejébe:

„Állami kezelésben".

Ebédidő alatt mindnyájan figyelték, amíg Bodnár a címfestő megfestette a táblát. Jól esett látni. „Állami kezelésben".

Örültek is neki mindannyian. Igaz, Kalmár sokat sikkasztott. Most bizonyára valamelyik külföldi üdülőhelyen szórja a pénzt. Azt mondták délelőtt a vizsgálatnál, hogy több, mint öt kiló arannyal meg brilliánsokkal disszidált. Meg az a sok adósság.

Ocskai az üllőre tette a kalapácsot.

— Azért vigyázhattunk volna rá, hogy ne léphessen meg.

Vajda Jóska felemelte a reszelőt.

— Megette a fene... Hiába vigyáztunk mi, ha ott az emeleti műhelyben nem törődtek semmivel.

— Az is a mi hibánk. Nem foglalkoztunk velük Nem tudnak azok semmit.

Hanák kinyitotta a kis elektromos edzőkemence ajtaját. Az izzó samot fénye ragyogóra festette arcát.

— Na, ezentúl majd máskép lesz.

Bedobta az esztergakést az izzó kemencébe. Ahogy az ajtót becsukta, a pirométer óramutatója lassan elindult. Nyolcszáz... kilencszáz... ezer fok... ezerötven... ezeregyszáz...

— Na jó lesz.

Hanák hirtelen kinyitotta a kemenceajtót. Egy hosszú fogóval gyorsan benyúlt a kemencébe. Csak szemével intett Vajda Jóskának. Az megragadta az üllőnek támasztott nagykalapácsot. Ahogy Hanák az izzó acélt az üllőre vágta, sziporkázó acélrészecskék hullottak szerteszét. Vajda Jóska rácsapott az acélra. Hanák balkezével a fogót szorította, jobbjában a kiskalapáccsal a taktust verte az üllő csengő acélján. Minden kalapácscsendülés után zuhogva vágódott a nagykalapács vasa az acélra. Egy csengés — egy tompa ütés, egy csengés — ütés.

A műhelyben szerették ezt a zenét. Ilyenkor még a munka is jobban ment. Az egyhangú, megszokott zajt túlszárnyaló taktus belefolyt az emberek izmaiba. Mint a zene, amire a katonák menetelnek. Már Tóth bácsi is énekelt csengő-bongó ütemeire.

„Kovács vagyok, ifjú a lelkem, kinyílt előttem a világ...

A gépek zúgása, a kalapácsok ütemével csodálatos zengő harmoniává egyesült. Az emberek dobhártyái néha túlrezegtek, a műhelybeliek mégis meghallottak minden idegen zörejt, ami megzavarta ezt az összhangot.

Most, hogy az ajtó becsapódott, mindenki felrezzent munkájából, mint amikor valakinek a fejére ütnek egy Beethoven-szimfónia hallgatása közben.

Fiatal, zilált szőke lány állt felemelt kézzel az ajtónyílásban.

— Ég a műhely az emeleten! — s remegő kézzel mutatott felfelé.

Hanák a kiskalapáccsal rávágott az üllőre. A nyelét nem engedte el, így az az üllőn ugrálva mind gyorsabban csengette a nagy acéldarabot. Vajda Jóska is levágta a kalapácsot a kőre. Egy törött betondarab suhogva vágódott a falhoz.

Szinte egyszerre ugrottak az ajtóhoz. Ocskai lekapta az ajtó melletti tölcséralakú piros tűzoltókészüléket.

— Gyerünk!

Pillanatok alatt csend lett a műhelyben. A gépeket leállították. Csak az edzőkályha ellenállása duruzsolt egyhangúan. Az udvaron Horváth Feri, a párttitkár futott át a lépcső felé. Majd fellökte Pétert, aki vödörrel kezében, mint egy bakkecske, hatalmasakat ugrott a lépcsőház felé.

— Valaki maradjon a műhelyben!

— A műhelyeket ne hagyjátok egyedül!

Balogh Jóska, a féllábú visszafordult. Az ajtóból nézte a többieket. Mikor azok eltűntek a folyosókon, befordult az ajtón. Kereste a duruzsolást. Az edzőkályha pirosan égő lámpáján megakadt a szeme. Elcsavarta a

kapcsolót. Csend lett... Egy széken ülve, várta a többieket.

Az udvar felett hosszú füstcsík húzódott végig.

AZ EMELETI FOLYOSÓN semmit sem lehetett látni az erős, gyantaszagú füsttől. A gépműhelyiek megtorpantak a rohanásban. A lépcsőházban Horváth Feri hangja süvített.

— Álljunk sorba! Így...

A tehetetlenül bámészkodókat egymásután a fal mellé állította. Minden harmadik lépcsőre egyet. Az emberek hamar megértették, mit akar. Két perc múlva már vízzel telt vödrök vándoroltak kézről-kézre.

Péter majdnem a műhelyajtóban állt. Hiába meresztette szemeit, a sűrű füsttől nem sokat látott. Csak néha, mint az árnyék, egy-egy kendős női fej rajzolódott ki az ablakok fényétől a tűzben. Asszonyok, lányok, az emeleti szerelőműhely dolgozói bent maradtak a műhelyben. Mindenféle vasdarabbal, fával verték, csapkodták a lángokat. — Ide, ide, a vizet! — kiáltották mindenfelől. Horváth Feri üvöltött:

— Kifelé! Asszonyok, kifelé a műhelyből!

Hiába, senki sem jött az ajtó felé. Péter úgy érezte, hogy ott benn nagy harc folyik. Eszébejutott a nagy tűz otthon, amikor a gróf szérűskertje égett. Hogy futott az asszonynép, amerre látott. Most ezek a magukét, a jövőjüket védik, azért nem hagyják pusztulni a műhelyt. Tudják, hogy övék lesz minden...

De mégis. Egy göndörhajú nő ugrott ki az ajtón. Utána fordult, de már nyomták is kezébe a következő vödröt. Valaki meglökte. A megbillent vödörből kicsapódó víz nagyot loccsant a cipőjén.

— Hogy az isten... — elharapta a káromkodást. Feketesisakos tűzoltó guggolt lábainál. Nagyot lökött az összetekert vászoncsövön. Az kígyózva tekeredett a műhely felé.

— Csapot! — hallotta a kiáltást pár pillanat mulva a műhelyből.

A lábainál fekvő lapos vászontömlő lassan gömbölyűre duzzadt és apró nyílásaiból vékony sugárban spriccelt a víz a nadrágjára. Másik tűzoltó rohant el mellette.

— Kifelé! Mindenki kifelé!

Péter hallotta a vastag vízsugár zubogását. Az ajtó benépesült, füstösképű asszonyok szaladtak el mellette. Ruhájuk csöpögött a víztől. Egy tűzoltó a hátán cipelt valakit. Na lám. A füsttől nem féltek, de a víztől megfutamodtak.

AZ ESTI ÉRTEKEZLETEN Péter a második sorban ült. Az emelvényen Éber Sándor beszélt.

— A vizsgálat megállapította, hogy valaki tudatosan akadályozni akarta munkánkat. Az emeleti présgép motorjába vörösréz huzaldarabot tettek. Az okozta a zárlatot és a tüzet.

Péter elsápadt. A többit már nem is hallotta, pedig még Horváth Feri, a párttitkár is beszélt. .

Ma reggel, igen ma reggel, az ő gépén, illetve motorján is talált valamit. Vörösréz darabot. A szellőztetőnyílásba volt bedugva. Még szerencse, hogy minden reggel megtörölgeti a gépet. Így találta meg a rezet. Azt hitte, hogy úgy esett oda véletlenül. Pedig úgylátszik szándékosan tették oda. Péter sohasem érezte ilyen közel a veszélyt. Csak most értette meg, hogy miről szokott esténként Szegedi Juci olyan sokat beszélni.

Idegen hang ütötte meg a fülét. Felfigyelt. Az előtte lévő sorban Mészáros néni, a takarítónő magasra emelte hangját.

— Elvtársak! Meg kell bosszulnunk! Spira Jánosné halálát, a kárt. Meg kell bosszulnunk! — Nem tudta folytatni, hangja zokogásba fulladt. Pétert mintha fejbevágták volna. — Spira néni, a kedves öregasszony meghalt... Mikor a mentők elvitték, mindenki bízott, hogy megmarad. Hiszen csak egy ajtó esett rá. Meghalt. Mégis . . Péter összeszorított fogakkal bosszut eskü-

dött. Kimondhatatlanul gyűlölte a láthatatlan ellenséget... A gyilkost.

Az értekezlet után valaki egy kosarat hozott. Spira néni temetésére gyüjtöttek. A kosár percek alatt megtelt papírpénzzel. Ezermilliósokkal. Sokan egész heti fizetésüket odaadták. Horváth Feri vitte az irodába.

— Talán elég lesz egy koszorúra.

ESTE NAGYON várta Szegedi Jucit. Iskolába se ment, úgy is elkésett volna. A vacsora sem ízlett, pedig szerette a bablevest.

— A füst megártott, biztosan a füst...

Éberné még a fejét is megsimogatta. Julika hangosan kérdezte:

— Milyen volt a füst, Péter bácsi?

Nehezen válaszolt:

— Hát olyan szürke, sötét, amiben nem látni semmit, csak sejteni.

Hirtelen felkapta a fejét. Önkénytelenül is a göndörhajú nőre gondolt, aki ott a füstben elsőnek futamodott meg a harctól — a tűztől. Ki lehetett?

Kopogás. Na végre. Péter az ajtó felé fordult. Mikor Szegedi Juci belépett, elmosolyodott. Ma először, a tűz óta.

— Nem volt iskolában?

— Nem.

— Rosszul tette.

— Rosszul.

Péter alig várta, hogy Juci mellé üljön az asztalhoz. Hosszú-hosszú magyarázatba kezdett. Juci figyelmesen hallgatta. Éberné egy szót se tudott elkapni Péter halk beszédjéből. Csak Juci szava hallatszott néha.

— Jól tette Péter, hogy nem szólt senkinek. Amíg nincs bizonyíték, semmi értelme. Jól Tette Péter. Majd Éberrel, meg Horváth Ferivel megbeszéljük...

Éber még éjfél után is így találta őket az asztalnál, összehajolva. Csak éppen odaköszönt, nem akarta őket zavarni.

9

A PÁZSIT FRISSEN, hivogatóan zöldült a Széchenyi fürdő mögötti réten. A fák alatt, bokrok tövében mindenfelé vidám emberek tanyáztak. A rét közepén ingujjas férfiak, virágosruhás lányok, asszonyok labdáztak, énekeltek, táncoltak. A Hősök tere felől újabb és újabb csoportok jöttek. A sorban való felvonulás után a nagy fesztelen össze-vissza ság mindenkit vidámságra hangolt. Idős emberek, őszhajú asszonyok a fiatalokkal versenyezve szaladtak az orgonabokrok, a már messziről kinézett pihenőhelyek felé. A fürdő előtti sörsátor körül hatalmas tömeg feketéllett. A poharakból kifutó sör inycsiklandozó látványával versenyzett a tormásvirsli illata. A földalatti felől nagy csoport közeledett. A csoport közepén egy fiatalember vállán nagy csomó összekötözött zászlót egyensúlyozott. Egy pirosblúzos lány, mintha még mindig a menetben lépkedne, olyan egyenesen vitte a kezében lévő táblát:

Fémalkatrészgyár Rt.
dolgozói.

— Erre, erre gyertek, — nógatta Éber Sándor a többieket. Lehettek vagy huszan. A többiek már szétszéledtek mindenfelé. Nem is lehetett volna összefogni háromszáz embert ebben a nagy vidámságban.

— Szocpol-felelős! Szegedi Juci, szocpol-felelős!

Tóth bácsi olyan hangosan, vidáman kiabált, mintha Juci a fürdő másik oldalán lenne. Pedig mindenki látta, hogy ő fogja karon Tóth bácsit.

— Mi van azzal a sörrel?! Hol a virsli, amit ígértél?

— Ne kiabáljon már vén ember, — szólt Juci tréfásan az öregre, — nem akarom, hogy idő előtt elrontsa a gyomrát. Akkor kivel táncolok?

— Na, itt jó lesz. — Éber Sándor már le is dobta hóna alól a nagy szürke pokrócot.

Horváth Feri beljebb húzta a pokrócot a bokrok felé. A többiek is rendezkedtek. A pirosblúzos lány leszúrta a táblát a földbe. Egy vörös zászló is került mellé. — Így.

Péter a kabátját terítette a földre. Arra ült, pedig Juci igencsak hívta a pokrócra.

— Jöjjön hát, elférünk.

— Jó lesz nekem itt is.

— Nem úgy van az, — szólt közbe Hanák, aki eddig feleségével úgy fészkelődött, mint a gólya. — Gyere csak ide. Neked ma el kell mondanod újításod történetét, amit május elsejére csináltál. Ne kéresd magad, mint egy... hogyishívják... no, gyere hát.

Péter felkászolódott. Középen csináltak neki helyet. Juci kék és rózsaszínű cédulákat nyomott mindenki kezébe. — Ez virsli. Ez sör. Ott lehet beváltani, — mutatott a sátor felé.

— Na végre. — Ocskai, Tóth bácsi meg Hanák elindultak a sátor felé. Éberné egy lábast szedett elő a szatyorjából.

— Paprikás krumpli. Jól lesz a virslihez, — magyarázta a többieknek.

A Gundel felől sültcsirke-szagot hozott a szél.

Éber tréfásan beleszagolt a levegőbe. — Jószagú ez a krumpli.

A Széchenyi fürdő felől nagy, fényes autó kanyarodott az útra. A sátor mellett megállt. Világos ballonkabátos férfi lépett le róla. Megfogta a becsapódni akaró ajtót.

— Szálljon ki egy pillanatra kedves, levegőzni. Csak egy pohár sört iszom.

Világosszőkére festett hajkorona jelent meg az ajtóban. A meggypiros körmök idegesen markolták a

férfi kabátját. A karon összeverődött a két vastag arany karkötő.

— Siessen kérem.

— Csak egy pillanat. Bocsásson meg, megszomjaztam.

A szőke fej visszahúzódott a kocsiba, de az ajtó nem csukódott be. Két selyemharisnyás láb helyezkedett az út kövére. A kivágott orrú cipőből piros lábkörmök virítottak.

Hanák látta meg először.

— Odanézz, — lökte oldalba Ocskait.

Ocskai a selyemharisnyás lábra meredt. A karkötős kéz görcsösen markolta a kilincset, de a nőt nem lehetett látni. Hanyatfekve terült el az ülésen. Ocskai Hanákra nézett:

— Fuj. Csak egy balta kellene, levágni, — undorodva bökött a láb felé. — Fuj.

A mellettük álló ballonkabátos férfi hirtelen megindult az autó felé.

— Elmegyünk, kedves. Nem lehet ezt kivárni, — kezével a sátor körül állók felé intett. — Sokan vannak.

A szőkeség lustán emelkedett fel az ülésen.

— Nem is értem magát, miért pont itt kellett megállnunk. — Ajkbiggyesztve mondta: — Ezeknél.

Kezével bizonytalan kört írt le a levegőben. Gyűrűsujja megállt a földbeszúrt táblára mutatva:

„Fémalkatrészgyár Rt.
dolgozói.

A férfi széttárta karjait. Így lendület közben fogta meg a nő csuklóját. Ahogy a fejéhez húzta, egészen eltakarta a piros körmöket.

— Bocsásson meg kedves, ma mindenütt ezek vannak.

Az ajtó becsapódott. A motor felzúgott, s az autó suhanva eltűnt a nagycirkusz felé vezető úton.

— Láttátok? — Tóth bácsi hangja nevetésbe fulladt.

Hanák nagyot köpött az autó helyére. — Na, hol az a sör?

Az orgonabokornál már várták őket a többiek. Mint egy szoros gyűrű, úgy fogták körül Pétert, aki térdeit átkarolva nézte a ragyogó égboltot. Tóth bácsi, Hanák meg Ocskai is letelepedtek.

— Na mesélj. Mindnyájan itt vagyunk. Meséld el az első újításod történetét.

Péter könyökére támaszkodott.

— Nem az első az. Egyszer már csináltam valamit. Az egerek ellen a padláson.

— No, mondd el hát. Azt is mondd.

Mindnyájan érdeklődve néztek rá.

— Előbb az egereket.

Péter a messzibe intett.

— Otthon volt az. Ősszel. Kommencióba két zsák búzát kaptunk. Sajnáltam elvinni a malomba, mert mire a molnár levette belőle a magáét, mindig csak egy zsák liszt maradt a kettőből. Egy évre hármunknak. — Majd inkább megőrlöm magam — mondtam az asszonynak. — A gyereknek kell a kenyér. — Aztán esténként két nagy lapos kő között dörzsölgettem a búzát. Az asszony minden marék után a szitába öntötte.

— Ez volt az újítás? — Vajda Jóska csalódott hangjára felrezzentek.

— Nem. Nem ez volt. Hanem a padláson egyik este búzába léptem. Mindkét zsákból folyott a kenyérnekvaló. Három lyukat is rágtak egyikre az egerek...

Péter belemelegedett a történetbe. Ahogy beszélt, a többiek hol komolyan, hol mosolyogva hallgatták szavait. Nemigen szóltak közbe.

Szegedi Juci az orgonabokrot tépdeste. A föléhajló ágon úgy fogytak a levelek, ahogy Péter szavai szaporodtak. A mese valósággá formálódott gondolatában. Ha lecsukta szemét, mindent látott maga előtt. Pétert a padláson, amint a kifolyó szemeket egyik tenyeréből a másikba söpri. „Megeszik az egerek a kenyeret." Juci két szürke egeret látott maga előtt, amint szép pirosrasült kenyeret esznek a fehérterítős asztalon. Az asztal mellett szőkehajú kislány sír. „Éhes vagyok. Az ege-

rek megeszik a kenyeret." Ni, Péter hogy harcol az egerekkel. Győzni fog biztosan.

Hanák intett.

— Hagyjátok, hadd aludjon... Éjjel-nappal dolgozik. Fáradt...

— Na folytasd Péter, — nehogy mi is így járjunk. — Az alvó lány felé intett, akinek minden lélekzetvételénél megrebbentek a föléhajló levelek. Péter folytatta.

— Na és akkor két egyenes és sima ágat faragtam. A közepén összekötöttem őket. A kéményfalba, a zsák fölé szöget vertem. Erre csomóztam a keresztbekötött ágakat, mint a szélmalom kerekeit. A szög volt a tengely. Az asszony egy vödröt hozott vízzel tele. — Minek ez? — kérdezte. — Idesüss, — mondtam neki. Ha az egér erre rászalad, lebillen a kereszt, oszt a sima fáról becsúszik a vödörbe, a vízbe. Az asszony nem hitte, hogy lesz belőle valami. — A fenét! Nem lehet azt kiirtani sehogysem.

— Akkor egész éjjel az egereket riasztgattam. A szalmazsákról, ahol feküdtünk, egy hosszú fával böködtem a tetődeszkát, ott a gerenda mellett. Az asszony mérgelődött. — Hagyd már Péter. A gyerek nem tud aludni. — Én csak zörögtem. Kellett a kenyér.

— Aztán mi lett az egerekkel?

Ocskai a könyökén közelebb mászott.

— Na meséld már.

— Az egerekkel? Reggel annyi volt a vödörben, hogy a víz nem is látszott. Úgy ugráltak, nyujtogatták a nyakukat levegő után. Fogtam, aztán egy jó nagy gödörbe öntöttem az egészet. Rá meg földet.

A hangos nevetésre még Juci is felébredt.

— Hát ez volt az első újításom. Akkor is a kenyérért.... Meg most is.

Kigyúltak szemei.

— De a gép az más... Ehhez már tanulni is kellett... — Megvolt rá az alap...

— Az egerekkel, mi?

Béczi Pál hangja gúnyosan csengett. Azután jót nevetett. Talán a saját szavain. A többiek megdöb-

benve néztek rá. Vajda Jóska villámló szemmel lökte oldalba.

— Maga ezt nem érti...

Nem szerették Béczit, aki alig néhány hete dolgozott az üzemben. Azt mesélte mindenkinek, hogy eddig alkalmi munkából élt. Csomagot cipelt, meg miegyebeket. Másfél évig. Mindnyájan tudták, hogy falura járt. Tavaly bejött ugyan egy hétig, de mikor a választások előtt mindnyájan az utcára mentek tüntetni, a köruton az Abbázia kávéház előtt eltűnt. Azóta sem látták, csak Sunkné az emeleten, aki egyszer krumplit vett tőle. No meg Kispéter, a revizor találkozott vele egyszer a Telekin. Nagy bödön zsírt ajánlgatott. Most, mikor bejött, Tóth bácsi beszélt Horváth Ferivel az üb-elnökkel. — Mit csináljunk? — Vegyük fel, — mondta akkor Horváth Feri. — Kell a lakatos.

Mikor a műhelyben Hanák első nap meglátta, odasúgta Ocskainak: — Megérezte a forint szagát.

Azután nem sokat törődtek Béczivel. Csathó művezető adta ki neki a munkát minden nap. Azt úgy ahogy, elvégezte.

Most, hogy gúnyosan közbeszólt, mindnyájan ferde szemmel néztek rá. Péter nem vett észre semmit. Ő csak beszélt.

Lassan, értelmesen magyarázta a géppel folytatott harcát. Az újítást, amivel kétszerannyit csinál a tengelyekből. Nem volt nagy munka, csak gondolkodni kellett. Az szúrt neki szemet, hogy ennél a munkánál két késtartó üresen mozgott. Csak úgy munka nélkül lődörgött előre-hátra. Vitte a motor, meg a fogaskerék. Egy délután bentmaradt a műhelyben, kiszedte a gépből az összes késeket. A köszörűgép kerek köve még este nyolckor is szórta a szikrákat a keze alatt. Sinka bácsi, az éjjeliőr többször is benézett a műhelybe. — Hogy áll'unk? — Meglesz, — válaszolta Péter, — mindjárt meglesz. — Az öreg sokkal jobban izgult, mint Péter. Valamikor éppen ilyesmiért dobták ki a Lánggyárból. Akkor azt hitte, hogy majd jobban fog keresni, ha többet csinál a sarokvasakból. A főmérnök megnézte a dolgot, azután odahívták Korcsa Jancsit,

— Ezentúl így fogod csinálni a sarokvasat, mint Sinka, — rivalt rá a főmérnök.

Korcsa megszeppenve nézte az új hajlítót. Estefelé már egész jól ment neki a munka, de Sinka bácsi jutalom helyett felmondólevelet kapott. Ezt elmesélte Péternek ott a köszörűkő mellett. — Most más a világ. Most már érdemes valamit csinálni. Sajátmagunknak.

Este tízkor együtt nézték az öreggel a zúgó gépet. — Nézze csak... Ide két kést tettem, pedig egy sem volt... Ide meg egy fúrót... Most másfél perc két darab, míg eddig csak egyet csináltunk. — Gondosan méregette, nézegette a lehulló anyagot.

Másnap reggel már félhétkor benn volt a műhelyben. — Mi van? — kérdezte Hanák. — Sikerült. Nézd, másfél perc alatt kettőt csinál. Becsaptam a gépet.

— A fenét, — mondta akkor Hanák. — A gép csapott be minket... Eddig.

HANGOS ÉNEKSZÓ ütötte meg fülüket. A rét megtelt emberekkel. Péter befejezte mondanivalóját. Vajda Jóska összeverte tenyerét.

— Éljen az első újítás. Éljen Tatár Péter.

Kászálódni kezdtek. Már mindnyájuk hátsófelét elnyomta a kemény földön való ülés. Tóth bácsi a lábát dörzsölte. Szegedi Juci hangjára mégis mindnyájan visszahelyezkedtek.

— Na és aztán mi lett? Mesélje el azt is Péter...

— Aztán? Zolnai főmérnök bejött a műhelybe és megnézte a munkát. Ketten is magyaráztuk Hanákkal az újítást, sehogyan sem akarta megérteni. — Majd adják be nekem — mondta — írásban. Aztán majd a bizottság megvizsgálja a dolgot. Addig meg állítsák vissza a gépet a régire. Másfél perc egy darab. Nem lehet a motort csak úgy túlterhelni. Majd megvizsgáljuk. Ezt mondta Zolnai főmérnök.

— Úgy is van. Nem lehet csak úgy túlterhelni.

Béczi szavára senki sem válaszolt.

— Na és azóta? — kérdezte Éber, aki már ismerte

a történetet, de azt akarta, hogy a többiek is hallják — Azóta?!

— Azóta? Semmi. Úgy megy, mint régen... Az írást már megcsináltuk Hanákkal.

Hanák bólintott.

— Meg. Két hete már annak, hogy odaadtuk Zolnainak.

Horváth Feri Jucira nézett. Az meg Ébernek a tekintetét kapta el. Mindhármuk arca vérvörösen égett. Szavak nélkül is megértették egymást. Harc lesz. Újabb harc az újításért, a magasabb technikáért.

— Na de most már ideje, hogy mi is játsszunk.

Tóth bácsi vidám hangjára mindnyájan felkerekedtek.

— Gyerünk... — Néhány perc mulva nagy kört alakítottak a tisztáson. Piros labda szállt kézről-kézre. Péter mindig Jucinak dobta. Az meg a pirosblúzosnak, aki a táblát hozta a menetben.

Éberné a pokrócon maradt. Míg a paprikáskrumplit visszatette a szatyorba, fejét csóválta:

— De jó kedvetek van. Legalább ennétek egy kicsit.

Éber csak intett. — Majd. Előbb játszunk.

— Akár a gyerekek. — Éberné hanyattfeküdt a pokrócon. Elmosolyodott. Egy orgonalevél a szemét simogatta.

FÁRADTAN ÉRTEK haza. Julika már várta őket. Mikor a kapu megcsikordult, kiszaladt eléjük. Szabó néninél, a szomszéd öregasszonynál volt egész nap.

— Kukoricamálét ettem, jó édeset. Melaszosat, — újságolta.

— Jól tetted kislányom.

Péter egy fél virslit vett ki zsebéből.

— Neked hoztam.

A kislány megnézte. — Hús. — Tele szájjal kérdezte:

— Láttátok Rákosi bácsit?

Péter az ölébe ültette. — Láttuk, Julika. Láttuk az emelvényen. Integettünk is neki. Így...

— Mit mondott?

A kislány kérdően tekintett rájuk. Természetesnek vette, hogy az emelvényről Rákosi Mátyás neki is mondott valamit. Külön Ébernek, Jucinak, meg Péternek.

— Azt mondta, — Éber egy kicsit akadozott, — azt üzente, hogy őszre, amikor a falevelek hullani kezdenek, te is ehetsz tortát meg cukrot.

— Virslit is? — Még szájában érezte a hús ízét.

— Azt is... Meg cipőd is lesz. Új, barna. Forintért vesszük. Mire iskolába jársz, meglesz.

— Akkor én ezentúl minden nap megnézem a faleveleket.

Cipőjére nézett. Kis ujjai a jobblábán kikandikáltak a szakadt bőr nyílásából.

Éber bólintott.

— Jó. Csak nézd. Mi addig mást csinálunk.

— Mást. Na, szabadság!... Késő van már...

Juci megcsókolta a kislányt. Az átölelte a nyakát. úgy súgta a fülébe.

— Igazán lesz új cipőm? Rákosi bácsi ígérte?

— Lesz, lesz. Mindnyájan segítünk Rákosi bácsinak, hogy meglegyen.

Juci utoljára Péterrel szorított kezet.

Péter még sokáig nem tudott elaludni. A felvonulás járt eszében. Rákosi elvtárs az emelvényen.

Mikor Éberné a lámpát eloltotta, majdnem hangosan felnevetett. A ketrecbezárt cilinderes ember jutott eszébe. Ott vitték a menetben.

„Vesszenek a kizsákmányolók."

Éppen olyan volt az, mint a Kalmár meg a gróf. Ott falun.

A nyitott ablakon orgonaillat csapta meg orrát. Úgy érezte, hogy otthon van. Mellette valahol az asszony, meg kisgyerek szuszog. Lám, még a Bodri is ugat. Biztos telihold van.

AZ ÍRÓGÉP BILLENTYŰI, mint valami kereplő, úgy kopogtak Kató ujjai alatt. A hengerre csavarodó papíron sorakoztak a fekete betűk.

„Jegyzőkönyv. Felvétetett 1946. október 14-én..." Éber kinyitotta az ajtót. Az „Üzemibizottság" tábla alá kis spárgán lógó kartontáblát akasztott:

„Fontos megbeszélés van. Ne kopogj!"

Az ajtóra ráfordította a kulcsot.

— Na jól van. Kezdhetjük.

Kató, az új gépírónő, várakozóan tekintett a körülötte ülőkre. Azok mindnyáján Pétert nézték. Szegedi Juci mellett két asszony ült az emeleti műhelyből. A barnahajú Fischerné, meg az özvegy Blaskóné, akik a finom rézkábeleket forrasztják a rádiócsövek foglalatához. Éber meg Horváth Feri, Tatár Péter mellett ültek az ablaknál. Az asztalnál ismeretlen szigorúszemű ember figyelte a többieket. Az ujpesti kommunista pártszervezet küldötte...

— Na kezdjük, — Horváth Feri törte meg a várakozásteljes csendet.

— Tatár elvtárs, pontosan mondj el mindent, úgy...

Éles berregés. Horváth Feri felkapta a telefonkagylót.

— Halló... Igen, az üzemi bizottságban... Jöjjön... jó, megvárjuk.

Horváth Feri a kagylót halkan letette a villába. A többiek felé fordult.

— Bodor igazgató... Megvárjuk.

Szegedi Juci kérdően nézett Horváthra. Az visszapillantott. Csak fejével bólintott, mintha mondaná.

— Jöjjön. Joga van neki.

Éber alig fordította vissza a kulcsot a zárban, máris kopogtak.

— Tessék.

— Barátság, — köszönt a jövevény. Magas szemüveges ember. Zsebretett kézzel ült az asztalhoz. Egész magatartásán látszott, hogy csak mint hallgató jött a megbeszélésre.

— Hallottam, hogy a Kommunista Párttól is itt vannak. Ezért jöttem.

Alig fogott kezet a szigorúszeműével, aki az asztal mögött felállva nyujtotta jobbját.

— Szabadság! Kol István.

— Bodor László. Barátság. — Hangja különös nyomatékot adott köszönésének.

Horváth Feri türelmetlenül várta, míg a rendezgetés, a székek csikorgatásának zaja elül... Végre...

— Tehát Tatár elvtárs, pontosan mondj el mindent, úgy, ahogy történt. Pontosan úgy... Kató kérem, írja. Pontosan írja, — szólt a gépírónőhöz. Az közelebb húzta a székét a gépéhez.

Bodor az asztalnál hirtelen felemelkedett.

— Nem ártana azért, ha én is behívnék egy gyorsírónőt.

— Nem szükséges. Jól lesz gépen is. Tatár elvtárs úgyis lassan beszél.

Bodor, mintha nem hallaná Éber szavait, a telefonkagyló után nyult. Tárcsázott.

— Éva? Kérem, gyorsírófüzettel jöjjön az üzemi bizottságba!

Mindenki meglepetten nézett rá.

— Kóbor Évát hívja?

— Igen. Őt hívom. Miért?

Szegedi Juci hangja élesen, bántóan kerülte meg a szobát.

— Nem, azt nem kell. Kóbor Évát nem...

Éber hirtelen mozdulattal nyomta vissza Jucit a

székbe. Hangja, mint a jó idegorvosé, nyugtatóan hatott a többiekre is.

— Felesleges. Majd egy példányt Bodor elvtárs is kap ebből. — Az írógép felé intett.

Horváth Feri is bólintott. — Úgy van. Felesleges.

Bodor homlokára tolt szemüveggel úgy nézett körül a többieken, mintha segítséget keresne. Azok mozdulatlanul ültek. Csak az asztalnál ülő küldött dobolt a kezével az asztalon.

— Halló... Köszönöm, nem kell. Nem...

A kagyló nagyot koppant tartójában.

Juci szeme Bodorra szegeződött. Látszott rajta, hogy egy pillanatig sem veszi le róla. Nincs szándékában.

— Mondhatom?

Péter kérdésére Horváth Feri bólintott.

— Halljuk!

Péter közelebb húzta székét az írógéphez. Balkezével a térdére támaszkodott, hogy fejét tenyerébe hajthassa.

— Így könnyebb a gondolkozás — mondta. — Azután hirtelen felvetette a fejét. Szeme a falon függő Lenin, Sztálin, Rákosi képekre szegeződött.

— Hogy is volt csak?

Lassan, folyékonyan elkezdett beszélni...

Az írógép fehér papirosán szaporodtak a sorok.

MÉSZÁROS NÉNI felszólalásánál kezdődött... Mikor a tűz utáni értekezleten Péter meghallotta, hogy Spira néni meghalt, — ott a padban, — bosszút esküdött. A Szegedi Jucival eltöltött estéken, a hosszú beszélgetések során Péter felismerte az ellenséget. A láthatatlant, az alattomost, a gyilkost. Már tudta, hogy Kalmár, a kizsákmányoló, meg Zinner, az áruló, ellenség. Munkájuk között csak módszereikben van különbség. Ellenség. Olyan ellenség, mint az, aki a rézdróttal gyujtotta fel az emeleti műhelyt. Aki Spira néni halálát okozta és elégette a gépeket a szerelőműhelyben. Ezt az

ellenséget kereste most már állandóan. Bosszút esküdött a gyilkos ellen Spira néni temetésén is, amikor a nagy koszorút a koporsó elé tették. Bosszút fogadott, amikor Horváth Feri a ravatalnál azt mondta a halott Spira néninek: „A Te harcos életed és gyászos pusztulásod arra figyelmeztet minket, hogy mindnyájan még sokkal éberebbek legyünk a harcban, a munka, a termelés harcában. A Te pusztulásod arra figyelmeztet minket, hogy az ellenség mennél gyengébb, annál veszélyesebb és elszántabb. Mi sokan vagyunk, nagyon sokan, de az ellenség egy megbízottja mégis képes mindnyájunknak, az egész gyárunknak munkáját megsemmisíteni, elégetni és embert ölni... Itt, a holttestednél fogadjuk, hogy ezentúl helyetted is helytállunk az osztályharcban és a Szovjetunió hős népének példája nyomán, Pártunk vezetésével győzelemre visszük az ügyet, amiért Te is meghaltál..."

A szavak egyenkint, lassan megfontoltan jöttek Péter agyába. Mikor Horváth Feri a gyűlöletről beszélt, az ellenség elleni gyűlöletről — Péter rohanni szeretett volna. Nekirohanni a reverendás Slezáknak, Jónásnak, Zinnernek, akit futni hagytak és Kalmárnak, meg... a göndörhajú nőnek, akinek csak árnyékát látta a füstben. A gondolat úgy zümmögött, mászkált a fejében, mint a fogoly légy az üvegbúra alatt. Hol látta ezt a fejet? Már akkor tudta, hogy ismeri. Sokszor látta valahol... Rohanni szeretett volna. Azonnal. Közéjük vágni, úgy istenigazában.

Még sohasem remegett ennyire. A temetés, a halál fájdalmát legyőzte a gyűlölet. Mindennél erősebben, tettrekészebben. Csak Horváth Feri szavaira nyugodott meg.

— A támadást nehéz visszaverni. Hosszú, kitartó, szívós munka kell ahhoz. A hirtelen tett többet árt, mint használ... Az ellenségnek nem szabad tudni, hogy ismerjük, csak akkor, ha már odacsaphatunk. A tényekre.

Furcsa gyászbeszéd — gondolta Péter. Ez a vélemény különösen akkor erősödött meg benne, amikor Feri más országok munkásairól is beszélt. A szovjet, a görög, a francia, olasz és amerikai nép és minden nép

a világon ugyanezért harcol, amiért mi. A kínai hősök miértünk is ontják vérüket. Hogy ne élhessen senki a más munkájából, ne legyenek herék és naplopók. Csak együtt, összefogva győzhetünk az ellenség ellen, amely tolvaj bandita módjára tör boldog jövőnkre, életünkre. Ennek a harcnak lett áldozata Spira Jánosné is...

Furcsa gyászbeszéd... Péter hatalmas összefüggéseket látott. A kínai, az olasz munkás, meg Spira néni... Eggyért harcoltak. Mi is együtt harcolunk. Az egész világon. Hogy is mondta Eber a nagyhídnál? — Rajtunk múlik. Rajtunk, mindnyájunkon!

Sokan sírtak, amikor az özvegyasszonyt a gödörbe engedték.

A temetés utáni napokban Péter alig szólt valakihez. Csak esténként — iskola után — Szegedi Jucival volt mindig beszélnivalója. Egész haditervet dolgoztak ki már együtt.

— Éberen, igen éberen figyelni! — ezt mondta Juci mindig. De mikor Péter a göndörhajú nőt emlegette, Juci csak legyintett.

— Nincs annak semmi alapja. Nem bírta a füstöt, kiszaladt.

Péter ilyenkor a fejét ingatta. Csak csendesen jegyezte meg:

— Senki más nem futott el a harctól, csak a göndörhajú.

Munkája közben is folyton ez motoszkált a fejében. A gépet már úgy ismerte, mint a tenyerét. Sokszor hetek elmúltak, amíg valamilyen hiba kijavítására segítséget kért Csathó művezetőtől, Hanáktól vagy Tóth bácsitól. Az már úgy sem ért rá. Üb-elnökké választották a szakszervezeti taggyűlésen. Péter is szavazott. — Tóth bácsi jó lesz — mondta, mikor felnyujtotta kezét.

Tóth bácsi ezentúl nem ért rá, de nem is hiányzott nagyon. Csak akkor kellett nagyobb segítség, amikor új munkát tettek a gépre. Arra meg már hetek óta nem került sor. Kétszázezer darabot rendeltek a tengelyből. Eltart még egy ideig.

A selejtszázalék is csökkent. Hanák egy hétig magyarázta a mikrométer működését Péternek.

Ment a munka és ennivaló is akadt úgy ahogy. Szegedi Juci mindig előteremtett valamit a gyári konyhára. Már két autó járta a vidéket is. Arra vigyáztak, hogy a kalóriaérték meglegyen. A munkával, életével nem volt hát nagy gondja, még újítani is tudott azóta. De a rézdrót, az mindig eszében volt. A rézdrót, amivel az ó gépét is meg akarták gyujtani...

Egyik nap, úgy nyár elején, éppen új anyagot tett a gépbe, amikor Csonka Ila az üzemirodából odajött hozzá. Kezében nagy csomó megrendelőlappal integetve kérdezte:

— Mi újság, Tatár szaktárs?

Péter ránézett. Nem első eset, hogy szóbaállt a lánnyal. Szívesen leült mellé beszélgetni ebédidő közben a gyári étteremben. Jól esett vidám hangját hallani, meg látni mindég mosolygó arcát. Most is, hogy ránézett, megakadt a szeme kivágott ruháján. Ott, ahol egy kis aranyláncon lógó négylevelű lóhere simult a két melle közötti gödörbe. A lány mintha érezte volna Péter tekintetét, kicsit lehajolt a gép alatti láda felé. Péte nem tudta levenni a szemét a lóheréről.

— Mi újság? — kérdezte a lány mégegyszer.

— Semmi! — válaszolta Péter. — Dolgozunk, dolgozgatunk.

— Még mindig az a munkája megy? — intett Csonka Ila a gombafejű tengelyre.

— Az.

— Azám! — kapott hirtelen fejéhez a lány. — Miért is jöttem ide? — Megfogta Péter kezét. — Van estére két színházjegyem a Nemzetibe. Barátnőm nem ér rá, gondoltam, maga eljön... Úgy sem volt még színházban. Igaz?

— Igaz — ismerte be Péter és valami szégyenkezésfélét érzett. — Nem voltam még soha... De estére, izé... délután iskolába kell lennem, kilencig.

— Kár! — Barna szemeit Péterre villantotta. — Kár. Igazán sajnálom.

— Én is. — Péter egy pillanatra megállt, úgy nézte a lányt.

— Hát mit csináljak?...

— Nem baj, na. Majd máskor.

— Igen. Máskor.

A lány már régen eltűnt az ajtóban, de Péter még mindig utána nézett. Arra riadt fel, hogy valami koppan a tarkóján. Hátrafordult. A szomszéd gépnél Hanák integetett ökölbeszorított kézzel, de mosolyogva. Az dobta meg egy apró csavarral. Még kacsintott is hozzá, fejével a lány után intve.

Aznap este valahogy nem érezte jól magát Jucival. Jobban szeretett volna a színházban ülni Csonka Ilával. Szeme előtt mindig a négylevelű lóherét látta, ott a ruhakivágásban.

Azontúl a lány majd mindennap lejött hozzá a műhelybe. Ebédnél is egymás mellett ültek. Egyszer szemben Szegedi Jucival, aki nem szólt semmit, csak éppen odaköszönt. De este, mintha nagyon kedvetlen lett volna.

Aztán megszületett a forint. Péter új ruhát vett magának, meg inget. Elég jól keresett. Majdnem állandóan tartotta a kétszáz százalékot. Kár, hogy az újításból nem lett semmi. Pedig Hanákkal már Bodor igazgatóhoz is felmentek néhányszor. Az mindig csak a telefonkagylót vette a kezébe és Zolnai főmérnököt kérte a telefonhoz.

— Halló!... Mi van a Tatár-féle újítással? A műszaki bizottság?... Igen. — Feléjük fordult. — Majd megnézzük! Csak dolgozzanak nyugodtan tovább.

Ez volt az egész.

Azután egy délután... Mikor a munkaidő végét jelző csengő megszólalt, Csonka Ila jött a műhelybe. Péterhez sietett.

— Van két jegyem! Ma nincs iskola... — emelte fel az ujját tréfásan.

Péter egyszerre vidámnak látott mindent, a gépeket, az ablakokat, a szerszámokat.

— Nincs iskola! — hangosan nevetett. — Megyünk színházba!

A csengő elhallgatott. Péternek eszébe jutott, hogy le kell állítani a gépet. Megragadta az indítókart.

— Segítek! — nevetett a lány és Péter kezére tette kis fehér jobbkezét. Egész szorosan a férfihez simult.

— Segítek!

Csak úgy ragyogott a mosolya. Hirtelen lehajolt. A zsebkendőjét ejtette le. Péter is utánakapott. Ahogy a lány feje mellett felfelé emelkedett, a motorra esett a tekintete. Hirtelen elsápadt. Kis, alig látható vörösrézdrót állt ki a szellőztetőnyílásból.

Péter szeme előtt vörös karikák táncoltak. Lábai elgyengültek, azt hitte, rögtön leesik a földre.

— Az ellenség! — villant agyába a hatalmas gyűlölet. Hirtelen elhatározással átkarolta a virágosruhás lány derekát, kezeit. A földre estek. Péter Spira nénit, az égő műhelyt látta maga előtt. Nagyot szorított a lányon. Szeme előtt göndör fürtök táncoltak.

A hangos sikolyra Hanák ugrott oda elsőnek. Markolásától hasadva szakadt Péter inge a hóna alatt.

— Megbolondultál?!

A többiek is odarohantak. Megragadták Péter kezét, lábát.

— Őrült!... Megölöd!

A lány artikulátlan hangot hallatott. Péter, ahogy hirtelen elengedte, Csonka Ila feje koppanva hullott a kemény kőre. Halálsápadtan, csukott szemekkel nyöszörgött.

Péter felugrott.

— Odanézzetek. — Ujjával mereven a motorra mutatott. — A gyilkos!... — Mutatóujja a lány felé vándorolt. — Az ellenség! A gyilkos!

Vajda Jóska a rézdrót felé kapott.

— Megállj! — Hanák megragadta a kezét. — Hozzá ne érj! Kell az ujjlenyomat! Ocskai ugorj az üb-be! Éber, Horváth Feri jöjjön ide!

Szegedi Juci is bejött. Csonka Ilát, a gyilkost két rendőr vitte el a gyárból.

A rézdrótot vattába csomagolták. Horváth Feri, Éber, Péter meg Szegedi Juci végigjárták az üzemet. Minden gépet, motort megnéztek, megvizsgáltak. A földszinti szerszámműhelyben Keszi

köszörűjén a csúszólap alatt egy villáskulcsot találtak a két fogaskerék között.

— Járt itt Csonka Ila?

— Igen. Délután itt volt vagy félóráig... — válaszolta Keszi-köszörűs Éber kérdésére. — Valami színházjegyet ajánlgatott. Ingyen.

Az emeleti szerelőműhelyben Fischerné és özvegy Blaskóné forrasztónők a délutáni partiból várták a vizsgálódókat. Az özvegyasszony remegő kézzel nyujtott át egy négyszegletes vasdarabot.

— Ezt találtuk a szalag hengerei között.

— Csonka Ilát nem látták?

Fischerné balkezével megfogta homlokát. Elgondolkozva kérdezte:

— Csonka Ilát?... — hirtelen felkapta a fejét. — De igen. Egy csomó iratot vitt az irodába. Kóbor Évának.

Blaskóné is emlékezett.

— Igen. Megrendelőlapokat vitt oda. — Az üvegfallal elkerített üzemiroda felé mutatott.

— Gyerünk! — Szegedi Juci nyitott be először. A szőkehajú Kóbor Éva felkapta fejét. Az ajtóban állók felé nézett. Idegesen söpörte el maga elől az asztalon lévő papírokat.

— Csonka Ila nem járt itt délután? — Kóbor Éva azonnal válaszolt. Erélyes fejcsóválással adott nyomatékot szavainak:

— Nem... nem járt itt. Ma nem láttam.

— Köszönjük. — Juci mosolyogva csukta be az ajtót. Horváth Feri még kérdezni akart valamit, de Juci megfogta a karját.

— Hagyd. Ez az én dolgom. A nőkhöz én értek.

Este megszövegezték a hirdetményt. Reggelre mindenhová kiteszik a falakra:

„Figyelem! Minden indítás előtt alaposan nézd meg a gépedet..."

PÉTER ZSEBKENDŐJÉVEL megtörölte izzadó homlokát.

Így történt... tegnap.

Kató az írógépen az utolsó betűket kopogtatta. A teremben ülők szótlanul hallgatták végig Péter szavait. Csak akkor bólintottak néha, amikor Péter a tegnapi eseményeket mesélte. — Igen. Így volt...

Mindnyájan felálltak. Szegedi Juci megfogta Péter kezét.

— Jól van Péter. Őszinte volt.

Éber a fejét vakarta.

— Csak azt nem értem, hogy az a nő nem félt. A baj után biztos megtaláltuk volna. Feltétlen.

Erre senki sem tudott válaszolni.

— Bodor elvtárs!

Éber hangjára az igazgató összerezzent.

— Tessék...

— A jegyzőköny. Katóka kérem, egy példányt az igazgató elvtársnak.

— Tessék. Egy másolat...

A többit mindannyian aláírták. Péter nagy kerek betűkkel kanyarintotta alá nevét: Tatár Péter. Mikor az utolsó betű szárát egy erélyes mozdulattal meghosszabbította, mintha kezének lendülete hangot kapott volna, élesen felcsengetett a telefon. Juci kapta fel a kagylót.

— Üzemi bizottság... Igen. Fémalkatrészgyár üzemi bizottság... Első emelet hat?... Értem... Tatár Péter... Horváth Ferenc és Hanák József, értem. Félórán belül ott vannak... Kérem. Szabadság.

Mikor letette a kagylót, Péter meg Horváth Feri érdeklődve nézett Jucira. A nevüket hallották.

— A rendőrségre hívnak. Le kell szólni Hanákért is. Siessetek...

Bodor igazgató az ajtó felé indult. Onnan köszönt vissza.

— Barátság.

Éber leakasztotta a kartontáblát az ajtóról. Egy-

szerre mindnyájan felélénkültek. Kol Gyula, a kommunista pártból Szegedi Juci felé intett.

— Beszélhetnénk még?

Juci bólintott. — Éberrel is.

A többiek a munkahelyükre indultak. — Majd jövünk, ha kell, . .

CSAK A SZEMEI voltak beesettek Csonka Ilának. Cinikusan, szinte mosolyogva nézett a többiekre. Az asztalnál ülő rendőrtiszt kérdéseire röviden, egyszerűen válaszolt.

— Igen. Ő volt az. Tatár Péter.

— Mióta voltak baráti viszonyban?

A lány elvörösödött, de arcán az izgalomnak nyoma sem látszott. Ajkbiggyesztve nézett végig Péteren.

— Baráti viszonyban? Semmióta. Ugyan kérem, egy paraszttal? Én úrinő vagyok. Szükségem volt rá.

Péter hirtelen fel akart ugrani. Horváth Feri alig bírt vele, de erősen nyomta vissza a székre.

— Hagyd. Semmi értelme.

A rendőrtiszt intett. — Kérem a másikat. — Az ajtóban álló rendőr kivezette a foglyot.

A tiszt Péter jegyzőkönyvét olvasgatta. Amit ezelőtt két órával csináltak az üzemi bizottságban.

Az ajtó csikordulására mindnyájan hátrafordultak. Az ajtónálló rendőr előtt magas, szemüveges férfi lépett a szobába. Hanák felugrott a székről.

— Bodor igazgató.

Horváth Feri hangosan felnevetett. — Két órával ezelőtt még . . .

A rendőrtiszt rendreutasítóan nézett rá.

— Foglaljon helyet, — intett Bodornak. Az leült az asztal előtti székre. A kérdések, mint éles nyilak vágódtak felé.

— Mikor akartak indulni?

— Tegnap este.

— Autóval?

— Igen.

— Miért nem indultak?
— Nem mertünk. Csonka Ila lebukott.
— Kóbor Éva?
— Ő is jött volna.
— Bécsbe?
— Oda.
— Papír?
— Amerikai útlevél. A követségről.

Úgy beszélgettek, mint két régi ismerős. Rövidén, mint akik már sok mindent tudnak egymásról és félszavakból is megértenek mindent.

Péter minden idegszálával figyelt.

Az ellenség — villant keresztül rajta ismét.

11

AZ ÜZEMBEN MÁR egész héten ünnepi hangulat uralkodott. Az újra meszelt fehér falakon mindenfelé pirosbetűs feliratok hirdették:

„Éljen a hároméves terv!" „Miénk az ország, magunknak építjük!"

Az értekezleten mindnyájan ott voltak, az étteremben. Tóth bácsinak csak úgy égett az arca az örömtől, amikor beszélt az emelvényen.

— Ez a terv biztosítja jövőnket, előrehaladásunkat. Az első lépés a szocialista társadalmi rend felé... A terv végrehajtása mindnyájunk érdeke...

Tóth bácsi még soha nem beszélt ennyit. Nemhiába készült már hosszú hetek óta az előadásra. Mostanában mindig könyvekkel hóna alatt járt-kelt az üzemben. „Tervgazdálkodás", „Sztálini ötéves tervek", „A nehézipar". Ki tudná mind elsorolni Tóth bácsi könyveinek címét. Sokan csipkelődtek is vele.

— Csak nem akar miniszter lenni?

Tóth bácsi ilyenkor sohasem mérgelődött. Mindenkinek mosolyogva mondotta:

— Majd meglátjátok zöldfülűek. Majd meglátjátok, ha megindult a terv.

Hát meglátták. Tóth bácsi úgylátszik összes tudományát át akarta adni az előadásban. Már majdnem két órája beszélt, de még semmi hajlandóságot sem mutatott arra, hogy befejezi. Már éppen harmadszor tért vissza a kapitalista és a szocialista termelési rend közötti különbség magyarázatára. Horváth Feri az asztal

alatt öklével meg is lökte a lábát. Tóth bácsi hirtelen megállt magyarázatával, szemüvegét homlokára tolva hajolt hozzá:

— Mi baj? ... — Horváth Feri az órájára mutatva súgta: — Jó lenne befejezni.

Tóth bácsi csak legyintett. — Ne törődj sehova. Ráfér ezekre.

Zavartalanul folytatta tovább és csak akkor volt hajlandó abbahagyni, amikor a hátsó sorokból, a raktáriak közül egyik-másik ember az ajtó felé settenkedett.

— Előre tehát a Sztálini-tervek példájára, a hároméves terv sikeres végrehajtásáért ... — fejezte be hirtelen, de úgy érezte, hogy még sok mindent kellett volna mondania. A taps közben meg is mutatta a mellette ülő új igazgatónak, Springer elvtársnak, a jegyzeteit.

— Felét sem mondtam el.

— Nem baj, — vigasztalta az, — majd a munkában felhasználod.

— Igen. Majd a munkában. — Arcán látszott, hogy örül a jó tanácsnak — Valóban, majd a munkában. Lesz munka elég ...

Egyszerre fiatalnak, tettrekésznek érezte magát. Szeretett volna most az üllő mellett kovácsolni, gépet kezelni, valami nagyot, szépet alkotni. Olyat, amiről az egész gyár beszél. Nagyot, mint Tatár Péter újítása a tengelyekkel. Szemével végigfutott a sorokon. Pétert kereste. Eszébe jutott az újítás leírása, amit Bodor asztalfiókjában találtak. Még rajz is volt hozzá mellékelve. Azt is el akarta szabotálni ... Pedig az volt az első újítás az üzemben ...

Oldalában lökést érzett. Horváth Feri könyöke nyomult a hóna alá.

— Tóth bácsi. Nyisd hát meg a hozzászólásokat.

Az öreg csak most, a figyelmeztetésre vette észre, hogy a taps elült és mindenki várakozóan tekint felé. Felállt.

— Kérem a szaktársakat, hogy akinek hozzászólása van, tartsa fel a kezét.

Karok emelkedtek a levegőbe. Tóth bácsi levette a szemüvegét, megtörölte, majd lassan egyenként megnézte a jelentkezőket. A harmadiknál megállt. Tatár Péter a negyedik sor szélén balkezével jelezte: hozzá akar szólni.

— Tatár szaktárs! Tessék.

Tóth bácsi leült. Üres papírlapot tett maga elé, meg ceruzát, hogy jegyezze a felszólalásokat. A végén majd válaszol...

Péter felemelkedett.

— Csak annyit akarok mondani, — kezdte, — hogy mi hárman a műhelyben Hanák, Ocskai meg én brigádot alakítunk. Brigádot... még e héten. Már megbeszéltük. A termelést akarjuk emelni, meg egy újítást csinálni. Együtt hárman. Ezt akarjuk...

Leült. A felzúgó tapsra meglepetten nézett körül. Hiszen még nem is csináltak semmit. Csak akarnak. A Tervért... amiről Szegedi Jucival annyit beszélgettek.

Tóth bácsi az asztalnál nagy betűket vetett papírjára:

„Tatár szkt. (szaktárs) Brigád, újítás, Rendes ember." A *„rendes embert"* még alá is húzta, jó vastagon.

— Következő hozzászóló Fischer szaktársnő.

Fischerné ott az oszlop mellett felállt. Először kicsit remegett a hangja, de ahogy beszélt, egyre határozottabban csengtek a szavai.

— Mi nők, a szerelőműhely női dolgozói megbeszéltük, hogy brigádot alakítunk. Öten. Kovácsné, Szenes Magda, Szabó Irén, Kissné, meg én. Ezentúl többet forrasztunk... naponta százhatvanat személyenként. És versenyre hívjuk a gyár összes nődolgozóját.

Tóth bácsinak felcsillantak szemei. Hogy is mondta Sztálin elvtárs? Hogy is mondta?... Igen. „Termelési tervünk realitása... a dolgozó milliók, akik új életet alkotnak..."

Le is írta a fehér papírra. Tatár Péter neve alá.

„Fischerné, Kovácsné, Szenes Magda, Szabó Irén, Kissné . . . akik új életet alkotnak."

Végén már nem is írta, csak neveket. Így is két lap tele lett. Az értekezlet végén Horváth Feri sugárzó arccal fordult hozzá.

— Megindult a munkaverseny!

12

ALIG VÁRTÁK a munkaidő végét. Péter ötször is megnézte délután Hanák falon lógó zsebóráját. Különösen félnégy után mentek nehezen a percek. Ahogy az órát nézte, tekintetével a nagymutatóba kapaszkodott. Úgy érezte, hogy tólja előre. Gyorsabban... Gyorsabban. A tegnapi értekezlet óta állandóan az ígéretén gondolkozott. Az ígéretén, amit az üzem összes munkásai előtt tett.

„Brigádot alakítunk... mi hárman, Hanák, Ocskai meg én. A termelést emeljük és egy újítást csinálunk."

Este, amikor hazament, akkor is ezen törte a fejét.

Vacsora után Jucival sétálni mentek. A rákospalotai állomás felé. A Vécsei-utca lombos fái alatt belekarolt a lányba.

— Na milyen lesz a brigád? — kérdezte Juci.

— A brigád? Hárman csináljuk. Sokat, nagyon sokat akarunk dolgozni.

— Miért?

Péter meglepetten nézett Jucira.

— Hát, hogy miért... hát... — Péter csak most érezte, hogy az egyszerű kérdésre nem is olyan egyszerű válaszolni. Egy darabig csendesen lépkedtek egymás mellett. Péter erősen törte a fejét. Miért is?... Sok mindent érzett, csak nehéz volt szavakat találni. Hogy is kellene kifejezni... Juci megszorította a karját.

— Na Péter, hát mondja meg nekem. Miért csinálnak brigádot?

Most úgy érezte magát, mint nyáron a vizsgán a polgáriban, amikor Vadnai tanár a hármasszabályt kérdezte.

„Ha tizenhat egész hatvanöt század kiló gömbvas harminchárom forint húsz fillér, akkor mennyibe kerül két kiló huszonnyolc deka?" Akkor krétával a kezében számolni kezdett. Csak éppen a keze remegett egy kicsit, de az eredmény jól jött ki. „Jól van, helyremehet".

De most, Juci kérdésére nehezebb volt a válasz. Ha a fekete tábla előtt állna, az más. Akkor krétát fogna és rajzolna. Szép nagy szobát, konyhát, kerékpárt, rádiót, szekrényt, bútort meg mindenfélét. A végén rámutatna.

— Ezért. Ezért akarunk többet dolgozni.

A gondolatra el is mosolyodott... Ha rajzolhatna. A házba odarajzolná Jucit is, meg magát is... egymás mellé. Meg egy kis gyereket... bölcsőben.

— Hát ezért.

Jucira nevetett. Az utcai lámpa fénye megvilágította orra mellett a kis barna anyajegyet. Ez még kedvesebbé tette arcát. Péter esténként sokszor nézegette azt a barna kis pontot...

Hirtelen kihúzta magát. A szavak határozottan jöttek szájára:

— Azért alakítunk brigádot, hogy elsők legyünk a gyárban. Hogy mindenki lássa a mi akaratunkat. Lássák, hogy mit tudunk mi hárman.

Szavai szinte kihívóan csengtek. Juci meglepetve nézett rá. Péter érezte, hogy tulajdonképpen nem is ezt akarta mondani. Mégis olyan jól esett ez. Úgy hangzott, mint egy figyelmeztetés. Egyszer otthon a kocsmában így mondta Bódis Pistának is.

— Vigyázz! Én mondom, vigyázz! A Julis az enyém. Az enyém lesz!

Bódis Pista attól fogva csak éppen köszönt az asszonynak. Akkor érezte Péter, hogy milyen erős. Elég volt a figyelmeztetés. Bicska nem is kellett...

Most is ilyesfélét érzett. — Na, majd én megmutatom. Meg. Hanákkal, meg Ocskaival. A nagy elha-

tározástól összes izmai megfeszültek. Léptei is súlyosak, nehezebbek lettek.

— Ne szorítsa úgy a karomat, Péter.

Juci hangja úgy hatott rá, mint a hideg víz. Mint egy jó mosdás valami nehéz munka után. Meglassította lépteit. Szinte bocsánatkérően nézett a lányra.

Egy darabig szótlanul lépdeltek tovább. A nagyrétnél azután megálltak. Így egymás mellett állva nézték a Pamutipar világító ablakait a messzeségben. Csak egészen halk duruzsolás jelezte, hogy ott most is dolgoznak. Juci hangja halkan, szinte suttogva csendült, mint a tücsök ciripelése, valahol itt a fűben.

— Péter. Hát már elfelejtkezett az ellenségről?

Az ellenség... Péter a szótól megdöbbent. Egyszerre maga előtt látta Zinnert, Kalmárt, a tolvajt, meg Csonka Ilát, a gyujtogatót, a gyilkost. A szemüveges Bodor és a kifestett Kóbor Éva pillantása is felvillant előtte. Nehezen jöttek a szavak a szájára.

— Nem. Nem felejtettem el. Egyiket se felejtettem. — Még a kezei is ökölbeszorultak.

Juci beszélt.

— Emlékszik-e, mit akartak azok?

Választ sem várva, folytatta:

— Azt akarták, hogy a munka ne menjen. Zinner a húst lopta el, az erőt. Csonka Ila a gépeket rongálta égette. Bodor meg az újítást dugta el, hogy ne lehessen kétszerannyit csinálni a tengelyből...

— Igaz ez. Ezt akarták. — Péter a fejével bólintott. — Ezt.

— És maguk Péter, mit akarnak? Mit akarnak a brigáddal?

Péter azonnal válaszolt.

— Az ellenkezőjét. Hogy a munka menjen. Mindig jobban-jobban.

— És ha a munka jobban megy?

Péter a Pamutipar világító ablakai felé tekintett. — Akkor... akkor mi nem azt csináljuk, amit az ellenség akar. Akkor ellenük csináljuk. Harcolunk.

Péter előtt egyszerre világos lett minden. A munka, a hároméves terv, harc. Így mondta délután, az érte-

kezleten Tóth bácsi is: Tervünk végrehajtása harci kérdés. Osztályharc kérdése. Akkor még nem értette. Most... szinte szégyelte magát Juci előtt. Azért, amit az előbb mondott: Lássa mindenki, hogy mit tudunk mi hárman. Mi hárman? Sokan, nagyon sokan. Az ellenség ellen. Világos lett az is, amit Horváth Feri mondott Spira néni temetésén. „A szovjet, a görög, a francia, olasz, az amerikai nép ugyanazért harcol, amiért mi." Ugyanezért. A szabadságért, a kenyérért, meg a boldog jövőért.

Elindultak. Péter ismét a táblát látta maga előtt. Amire rajzolni akart. A jövőt. A lakást, a kerékpárt, a bútort, meg Jucit a gyerekkel.

Ezért harcolunk mindenfelé. Az ellenség ellen. Juci okos lány, nagyon okos. Péter szerette volna megköszönni neki.

— Késő van már. Induljunk hazafelé.

Visszafordultak. Juci valami vidám történetet kezdett mesélni.

Ezen mindketten jót nevettek.

VÉGRE MEGSZÓLALT a csengő. Hanák meg Ocskai leállították a gépüket. Kezükben háromlábú székkel jöttek a nagyszekrény mellé a sarokba. Hanák kékfedelű füzetet is hozott.

— Ez lesz a napló. A brigádnapló...

— Én meg majd a jegyzőkönyvet írom. — Ocskai papírt, ceruzát vett elő zsebéből. Egy vaslemezt tett ölébe, arra fektette a fehér lapot.

— Várjatok. Én is jövök. — Vajda Jóska nagy koppanással tette le székét mellékük.

Úgy nyolc óra tájban Sinka bácsi jött a műhelybe.

— No, ki lett a brigádvezető?

Hanákra mutattak... — Hanák... Tatár Péter meg a helyettes, Ocskai mosolyogva bólintott. Ő „csak" brigádtag.

13

A BUGYLIBICSKA ÉLE alatt minden mozdulatnál apró, de vaskos faforgács hullott a földre. Péter a jó vastag pirosceruzát hegyezte. Kell a grafikonhoz. A héten megint feljebb kell húzni a vonalat két százalékkal. Mióta az újítást megcsinálták, igy megy ez állandóan. Ilyenkor, amikor a grafikon vonalát hosszabbítja, mindig úgy érzi, hogy nagyot üt az ellenségre. A falitáblán már több, mint féléve vezetik a brigád eredményeit. Függőleges kék vonalak választják el az egyes hónapokat egymástól. Augusztusban kezdték. Ott kezdődik a piros vonal. Azután végig, balról-jobbra, mint egy odavetett, erélyes áthúzás ível felfelé. Decembernél hirtelen felugrik, majd egy darabig egyenesen megy tovább. December? Az igen! Három hét alatt majdnem három kockát emelkedett. Huszonöt százalékot. Az igen!

Péter azelőtt nem szerette a grafikonokat. Az apró kockák, vonalak miatt néha mérgelődött is.

— A fenébe! Hogy vannak emberek, akiknek van türelmük az ilyesmihez. — Ilyenkor dühöngve nézett végig a számokon, de megvető pillantásából annak is jutott, aki éppen a számokkal, kockákkal, vonalakkal bajlódott. Mikor Horváth Feri először ajánlotta, hogy csináljanak grafikont, őt is éppen így nézte. — Grafikont? Mi a fenének az? Nem ér az semmit, ha nem dolgozunk. — Éppen azért, — mondta akkor Horváth Feri. — Éppen azért, mert ha maguk előtt látják, hogyan állnak a munkával, mindig jobban akarnak majd dolgozni. Serkentő ám az nagyon!

Péter még ekkor sem akart kötélnek állni. Csak akkor, mikor látta, hogy Hanákkal meg Ocskaival sem lehet bírni, Azok is mindenáron a grafikon mellett kardoskodtak.

— Nem bánom hát. Csináljátok. De én... bíz én nem húzok abba egy vonalat sem. Nem érek én rá az ilyesmire. — Magában arra gondolt, hogy majd megunják azok is a bibelődést.

Délután mégis ottmaradt. Nem akarta kivonni magát a dologból. Ha már annyira akarják. Hiába, ő csak egyedül van kettő ellen. Ők a többség. Aztán mostanában már az járja, hogy mindig az van, amit a többség akar. Nem úgy, mint azelőtt. Akkor csak a gróf meg az ispán parancsolt még a tanítónak, meg a papnak is. Bizony ők, Tatárék is mást akartak ott lenn. Földet, meg kenyeret. Sokan voltak, de mégis az lett, amit a gróf akart.

Ha annyira akarják ezek a grafikont, hát csinálják. Ő nem ellenzi.

Nem is szólt semmit, csak melléjük ült. Úgy nézte a nagy készülődést.

Hanák nagy ív papírt hozott. Ocskai meg az irodába ment kék ceruzáért, meg vonalzókért. Hármat is hozott. Fejeset meg két háromszögűt. Még körzőt is. — Na lám, — gondolta akkor Péter. — Mire jó az iskolaszer. Még a brigádban is fel lehet használni.

Szinte sajnálta, hogy nem az ő vonalzójával, meg körzőjével csinálják a grafikont.

Jó két óra hosszat nézte őket. Néha, mikor Hanák intett, a fejesvonalzó lapos végét leszorította az asztalhoz. Nehogy elcsússzon a vonalozásba. Mikor a balról-jobbra futó vízszintes vonalak elkészültek, Hanák megállt.

— Na most a beosztást kéne megcsinálni. Tizenkét hónapra. Aztán minden hónapot négy hétre.

Péter közbeszólt:

— Nem jó az. Egy hónap több, mint négy hét. Két nappal, hárommal. Azt úgy kellene csinálni, hogy az ötödik hét mindig menjen át a következő hónapba. Csak a február nem. Az tényleg négy hét.

Hanák Péterre nézett. Aztán kezébe nyomta a háromszöget.

— Csináld.

— Várjatok csak. — Péter letette a háromszöget. — Azt előbb ki kell számolni.

Kiugrós acélszalagjával pontosan lemérte a papír szélességét, majd a falon számolni kezdett. Azok csak nézték, bámulták a szorzásokat, osztásokat meg a hosszú összeadásokat. Mi lesz ebből? Péter pár perc mulva két erélyes vonallal aláhúzott egy számot.

— Na itt van. Huszonnégy milliméter lesz egy hét, aztán minden ötödik hét közepébe húzzuk a hónap vonalát. Csak február esik a vonalra. Így éppen kijön . . .

Ocskai még mindig a számokat bámulta.

— Jó, hogy itt vagy. A fene tudja, meddig bajlódtunk volna ezzel.

Hanák is elismerően bólintott.

— Úgy számolsz, mint egy tisztviselő odafenn. — Kezével az emeleti irodák felé intett.

Ocskai is ráhagyta. — Úgy bizony.

Mikor a beosztással elkészültek, még fölülre Péter szép gömbölyű betűkkel beírta a hónapok neveit, aztán elővette a brigádnaplót.

— Na nézzük csak, hogy is állunk.

Már három hét telt el a megalakulás óta. Azt kellett bevezetni a nagy papírra, meg a százalékbeosztást. Ocskai már írta is. Minden vízszintes vonal elejére egyet. Tizesével. Fölül kezdte.

— Háromszáz jó lesz? — A másik kettő bólintott. — Jó.

Szépen sorakoztak egymás alá a számok. Háromszáz, kettőszázkilencven, kettőszáznyolcvan . . . és így tovább. Mikor Ocskai a százhoz ért, Péter megfogta a kezét.

— Elég lesz már. Annál lejjebb úgy se megyünk

Piros ceruzával húzták be az első három hetet. A vonal szép egyenletesen emelkedett fölfelé. Százharminc, százharminchat, száznegyvenegy . . .

Már éppen megfogták, hogy falraszegezik az egészet, mikor Hanák felkiáltott:

— Várjunk csak. Valamit... valami nevet rá kellene írni.

Most döbbentek rá, hogy nincs is neve a brigádnak. — „Gépműhelyi brigád", — így nevezték mindenhol őket, pedig a többi brigád mindenféle szép nevekkel szerepelt a megbeszéléseken. „Felszabadulás-brigád", „Május 1.-brigád" Fischerné brigádja az emeleten „A Hároméves Tervért" büszke címet viselte.

— Név kellene...

Bólintottak. — Az. Név kellene... Mindhárman elgondolkoztak. Ocskai javasolt először.

— Legyünk „Rákosi Mátyás brigád".

Hanák felrezzent.

— Majd leszünk. De azt előbb ki kell érdemelni. Ahhoz nagyon jól kell dolgozni... meg tanulni. Hogy méltók legyünk hozzá.

Péter a falon függő képre nézett. Rákosi Mátyás képére. Az angyalföldi nagygyűlés jutott eszébe 1946-ban. A sokezer ember, meg a zászlók. Rákosi elvtárs ígérte, hogy ősszel forint lesz. Jó pénz. Meg is lett. Julika, Éber kislánya is kapott azóta cipőt, meg sütéményt eszik minden vasárnap. Húst is.

Azóta már más lakásban is laknak. Két napja, hogy átköltöztek Éberék. Péter is velük ment. Majd minden este megfürdik a fürdőszobában. Egy nyilas orvos lakta valamikor. Jól esik a víz a munka, meg iskola után. Jövőre már a negyedik polgárit végzi...

És a terv. A hároméves terv. Rákosi Mátyás ígérte. Hát megindult. Minden, minden úgy lett, ahogy Rákosi elvtárs ígérte. Mi is ígértünk. A brigádban. Hogy jobban dolgozunk, meg az újítást. Majd, ha teljesítjük, méltók leszünk hozzá. Addig nem... Addig nagyon jól kell dolgozni, harcolni.

Hanák javaslata rezzentette fel:

— Legyünk „Szabadság-brigád".

— Az nem lehet, — intett Péter. — Szabadság-brigád már van. A raktárban. Hanem... legyünk „Győzelem-brigád". Az ellenség feletti győzelem...

Hanák és Ocskai beleegyezett.

Vonalzó, körző segítségével a grafikon tetejébe írták:

„GYŐZELEM-BRIGÁD"

Tagjai: Hanák Pál gépbeállító
Ocskai János lakatos
Tatár Péter betanított munkás.

Azután a falra szegezték a szekrény mellé.

Aznap este büszkén mesélte Szegedi Jucinak.

— Grafikont csináltunk. Kimutatást.

— Helyesen tették Péter. Legalább látják, hogy állnak.

— Igen. Ezentúl látjuk, hogy állunk.

Másnap reggel sokan megnézték a falon a nagy papírt.

Azóta már több mint hat hónap telt el. Most, hogy Péter ott áll a grafikon előtt, szinte látja az egész félév történetét. 1947 augusztustól 1948 márciusig. Pontosan, mintha könyvet olvasna.

Ez a lefelé kanyarodó vonal akkor került a lapra, amikor Ocskai beteg volt egy hétig. Akkor ketten végezték hármuk munkáját. Ez a hirtelen felugrás decemberben az újításról beszél. Az újításról, amit hárman csináltak meg. Hanák tervezett, Péter számolt, Ocskai meg kifaragta. Munkaidő után külön engedéllyel. Két hét alatt megcsinálták. Két új fogaskerék, meg egy lapos tárcsa volt az egész. Közepén lyukkal. Mikor felszerelték, Hanák gépe háromszor annyi apró rézcsövet csinált naponta, mint azelőtt.

Már novemberben készen voltak vele, de Zolnai főmérnök nem engedte felszerelni. Több mint két hétig magyarázták neki a működését. Sehogysem akarta megérteni. Pedig nem volt nehéz dolog. Springer elvtárs, a munkásigazgató mingyárt megértette, miről van szó. Akkor Zolnai mérnököt más munkahelyre tették. — Csak azért nem mutattuk meg neki a kaput, mert jó szakember, — mondta Horváth Feri. — Szükségünk

van rá, de majd ezután jobban vigyázunk, hogy mindenhova megfelelő ember kerüljön.

Azután a vita a normásokkal. Havas, az időfelvevő, mindenáron új időt akart adni a rézcsövekre. Hanák meg Péter már-már bele is egyeztek, hiszen nem kellett többet dolgozniok. Az újítás megtette a magáét. Csak éppen több anyagot evett meg a gép. Itt is Horváth Ferinek meg Ébernek kellett közbelépni.

— Új időfelvétel? Nem, azt nem lehet, — mondta Horváth Feri a műhelyben, amikor meglátta a gépnél Havast a stopperórával.

— Új munkamódszer, új időfelvétel, ez a szabály, — mondta akkor Havas. Nem is hagyta abba a stoppolást. Akkor, a második hét után csak száz százalék lett a háromszázból Hanák gépén. Itt van a grafikonon a visszaesés december utolsó hetében.

— Ha ez a szabály, majd megváltoztatjuk...

Horváth Feri dühösen ment Éberhez.

Meg is változtatták a szabályt. Még az újságban is benne volt. A Szabad Népben. Horváth Feri írta a levelet, de előbb alaposan megnézte az újítást.

„Nem helyes az, — írta, — hogy az újító semmiféle jutalmazásban nem részesül. Dolgozóink csak úgy fognak az új technika elsajátítása felé törekedni, ha anyagilag is érdekeltté tesszük őket ebben."

Aztán le volt írva minden úgy, ahogy történt. Még a nevük is szerepelt az újságban. Hanák, Tatár meg Ocskai elvtársak. Ők újítottak.

A cikk vastag betűkkel volt aláírva:

„Horváth Ferenc párttitkár, Fémalkatrészművek Nemzeti Vállalat."

Akkor nagyon büszkék voltak mindhárman. Ocskai ebédszünetben kétszer is felolvasta a cikket.

Két nap mulva három ember jött a minisztériumból. Azon a héten már ismét százkilencvenöt százalék volt a grafikonon. Éppen újévkor.

Azóta már majdnem egyenesen fut a vonal. Csak itt, február első hetében hajlik le öt százalékkal. De azt alig lehet látni. Rossz anyagot kaptak. Hanák felment Springer elvtárshoz, aztán kicserélték a rezet a

raktárban. De az öt százalék visszaesés mégis ott maradt a falon.

PÉTER AHOGY kezében a pirosceruzával a grafikon előtt állt, szemeivel méregette, latolgatta a vonal helyét. A brigádnaplóban százkilencvenhét százalékot számoltak ki a hétre.

— Az körülbelül itt van, — jelölte meg a március hónap első vonalát. Mégegyszer megnézte, nem tévedett-e, de úgylátszik nem látott hibát, mert tolómércéjét a papírra fektetve, határozott mozdulattal behúzta a piros vonalat.

— Jól álltok ... Elsők vagytok a gyárban ...

Horváth Feri állt mögötte. Péter büszkén nézett a párttitkárra.

— Elsők. Azám. Elsők vagyunk.

— Csak az a kár, — folytatta Horváth Feri, — az a baj, hogy begubóztok.

Péter ezt nem értette.

— Begubózunk?

— Be. Csak a saját munkátokkal törődtök. Pedig Székely Miskára meg Golnákra is ráférne egy kis fejlődés, munkájuk is majdnem olyan mint a tiétek. Ők is ugyanazért dolgoznak, amiért ti, aztán mégis csak nyolcvan-kilencven százalék körül kullognak. Még a százat sem érik el.

Horváth Feri nem is mondott többet. Péter még látta, hogy az ablak előtt elmegy a szekrény felé.

— Valóban Székely Miska, meg Golnák, a két ifi. Alig érik el a kilencvenet is.

A szekrénybe tette a brigádnaplót, meg a tolómércét. Az ablakon keresztül Sinka bácsi fejét látta. Kikopogott. Az öreg kérdően tekintett be az üvegen.

— Hány óra? — Az ablakon keresztül úgy hallatszott a válasz, mintha nagyon messziről beszélne valaki.

— Háromnegyedöt.

Az öreg még vekkeróranagyságú zsebóráját is az ablakhoz emelte. Péter kezét fejéhez emelve köszönte

meg a felvilágosítást. Úgy tisztelegve, ahogy a katonák szokták. Az öreg tovább ment.

— Jó lesz sietni — biztatta Péter saját magát. — Félhatkor kezdődik a tanítás.

Mégegyszer a grafikonra nézett, azután eloltotta a villanyt a műhelyben.

14

VEGYÜK BE őket is. Így lesz a legjobb. Azért még másokkal is foglalkozhatunk.

Hanák javasolta ezt három héttel ezelőtt a brigádmegbeszélésen. Azóta a két új ifi brigádtag, Székely Miska meg Golnák Feri erősen kacérkodtak a száztízzel. A vékony Golnák a legutóbbi brigádértekezleten még köszönetet is akart mondani. Olyan beszéd-félét, hogy a „szaktársak jóindulata nyomán mi is jobban dolgozhatunk." Meg hogy „szakmai tudásunk növeléséhez segítettek hozzá munkamódszereik átadásával." Székely Miska Golnák minden szavára nagyokat bólintott.

Péter azt figyelte, hogy minden bólintásnál kilátszik Székely Miska hátából egy hosszú csík a rövid ing alól. Így a földön a rácsos lábdeszkán ülve szemébe lógó haja is a térdét súrolta a nagy bólogatásban.

Golnák meg beszélt. Még papír is volt a kezében. Arra írta fel mondanivalóját. Egy darabig komolyan hallgatták, de Ocskai arcán látszott, hogy erősen küzd a nevetéssel. Hanák is elfordult néha, mintha a falra írt számokat nézné. Ilyenkor válla meg-megrándult.

Mikor Golnák a második lapnál rátért, hogy „a szaktársak odaadó türelmes munkája nyomán mi is kiváló harcosai lehetünk a termelékenység emelésének..." — kitört a nevetés. Hanák a hasát fogta, Ocskai meg összes fogait kivillantotta a nagy vidámságban.

Péter még fel is állt Golnák mellé. Úgy nevetett, átkarolva Golnák vállát.

— Ne marháskodjatok... Tán ünnepi beszédet akarsz mondani nekünk?

Golnák az első pillanatban szinte sértődötten nézte a nevetőket, de mikor Péter meghúzta a fülét, ő is harsány hahotába kezdett.

— Ünnepi beszéd... ha-ha-ha. Együtt fogalmaztuk Székely Miskával.

Székely Miska nevetve bólintott.

— Együtt. Golnák az ifi napon is el akarta mondani.

Péter nevetése hatalmas erővel tört ki újra. Elképzelte a hosszú Golnákot, amint az ifinapon nyakát nyujtogatva beszél, közben ádámcsutkája le-fel mozog. Az ifik meg hallgatják a beszédet. A köszönőbeszédet, amit nekik írtak ezek ketten. Nekik, akik ott sem lettek volna az ifinapon.

Hanák lassú, józan szavaira azután mindnyájan elkomolyodtak.

— Okosabb lett volna, ha beszédírás helyett inkább az esztergakésekre vigyáztatok volna. Négyet is eltörtetek ezen a héten. Mióta a brigád fennáll, még havonta sem volt ennyi késtörés, mint amennyit ti produkáltatok.

Golnák halkan válaszolt.

— Igen. Ezentúl jobban vigyázunk. Hangja szinte alázatosan csengett.

Péter nem szerette ezt a hangot. Nem egyszer meg is mondta Golnáknak.

— Ne alázatoskodj. Nem való az öntudatos munkáshoz.

Golnák olyankor mindig megfogadta, hogy ezentúl másképpen beszél. Határozottan. Egyenesen. Az emberek szemébe nézve.

Székely Miskán jobban fogott az oktatás. Lám az alig húszéves barna gyerek is hogy kiállt a maga igazáért Csathó művezetővel szemben. Az istennek sem engedte, hogy a szappanosvizet hűtőolajra cseréljék a gépében.

— Jó a szappanosvíz is. Éppen olyan jó, mint az olaj. Még olcsóbb is. Nem kell olaj.

Csathó művezető csak akkor engedett, amikor Hanák meg Péter is bizonyították.

— Jó a szappanosvíz. Felesleges kiadás lenne olajra kicserélni. Hogy a gépét többet kell tisztítani utána?... Az nem számít. Megcsinálják a fiúk szívesen akár munkaidő után is.

Székely Miska akkor nagyon büszke volt. Neki lett igaza. Aznap még smirglipapírral is kifényesítette az olajozócsöveket. Nehogy beleakaszkodjanak. Azóta is mindennap kifényesíti. Még a brigádértekezleten is kezében volt a smirglipapír. Azt csavargatta ujja köré elgondolkozva, ahogy Hanák beszámolóját hallgatták.

— Heti brigádátlag százhatvannyolc százalék. Golnák és Székely elvársak igen jó fejlődést mutatnak. Két hét alatt több mint húsz százalékkal emelkedett teljesítményük. Az idősebb brigádtagok érezzék kötelességüknek, hogy még nagyobb gonddal és figyelemmel foglalkozzanak az új tagokkal. Én is...

Hanák magára mutatott jelezve, hogy figyelmeztetését sajátmagára is vonatkoztatja.

— El kell érnünk, — folytatta — az új tagokkal is a százkilencvenes átlagot. Vissza kell szereznünk az elsőséget...

Ez mult héten volt, amikor Nagy Feri „Április 4-e brigádja" lett az első, hiába dolgoztak, törték magukat a „Győzelem brigád" tagjai. A munkamódszerátadással jól megnőtt a munkájuk. Meg a két ifi alacsony átlagteljesítménye is lefelé hajlította a grafikon vonalát. Nem is csoda, hiszen Péter is minden szabad percében Golnák gépe mellett állt. A késköszörülést magyarázta. Sokszor bizony csak olyankor ugrott gépéhez vissza, amikor abból már egészen kifogyott az anyag. Ilyenkor mindig hosszú csővel kellett kihalászni a rézrúd végét a gép lyukas tengelyéből. De most a hét végén ezen is segítettek. Hanákkal olyan szerkezetet csináltak, spárgából, meg vaslemezből, ami mindig idejében leállítja a gépet, amikor az anyag fogytán van. Ocskai akkor minden áron azt akarta, hogy adják be újításnak azt is, de Hanák nem ment bele.

— Semmiség az egész. Ezzel nem termelünk töb-

bet, csak éppen az időt kíméljük, hogy ne kelljen mindig a tengelyekben kaparászni.

Nem is adták be újításnak, de a többiek minden gépre felszerelték már az önműködő leállítót. Springer igazgató meg is dicsérte őket érte. Akkor határozták el, hogy május elsejére, a két nagy munkáspárt egyesülésére még egy újítással készülnek. Újfajta irányítótárcsát szerkesztenek. Olyat, amit nem kell minden új munkánál kicserélni, meg szerelgetni.

Be is írták a brigádnaplóba: „Május elsejére a nemzetközi munkásosztály és a két párt egyesülésének ünnepére vállaljuk, hogy teljesítményünket kétszáz százalékra emeljük és egy nagyjelentőségű újítással járulunk hozzá a hároméves terv sikeres végrehajtásához."

Péter azóta állandóan ezen törte a fejét. Az új tárcsán. Egyik este még Szívós mértan tanárhoz is bement tanítás után, hogy magyarázza el neki a parabola meg a hiperbola szerkesztését. A tanár akkor csodálkozva kérdezte: — Minek az magának Tatár szaktárs? Még nem tartunk ott az anyagban.

— Újításhoz kell, — válaszolta akkor Péter. — Újításhoz kell a parabola. Egy irányítótárcsát akarunk szerkeszteni a géphez.

Szívós tanár három este magyarázta neki tanítás után a mértani görbék szerkesztését. Ezeken az estéken mikor Péter az iskolából hazafelé ment, alig látott már egy-két embert az utcán lézengeni, olyan késő volt. Mikor a végén meg akarta köszönni a tanár felvilágosítását, az megelőzte.

— Én köszönöm Tatár szaktárs. Egész jól megismertem a munkáját, a gépét. Most látom csak, hogy mire jó az, amit itt az iskolában tanítunk. De ha tényleg mindenáron meg akarja hálálni a parabolát, akkor mutassa meg munkáját nekem a gyárban.

Péter másnap gyári belépő cédulát adott át a mértan tanárnak.

— Megkértem Springer igazgatót. Szívesen látja a tanár urat.

A tanár azután egyik délelőtt be is jött a műhelybe.

— Csak dolgozzon Tatár szaktárs. Elég jól kiismerem magam a gépen. Eleget beszélgettünk róla.

Majdnem egész délelőtt a gépet nézegette. Csak mielőtt elment, akkor beszélt még egy pár szót Péterrel. Azután elköszönt.

— Rendes embernek látszik ez a tanár. Látom párttag, — szólt Hanák a jelvényére célozva.

— Az. Nagyon rendes ember. Ha az újítás sikerül, azt nagyrészt neki köszönhetjük.

Jó két hétig alig látta Szegedi Jucit is. Csak néha jött le a műhelybe megkérdezni:

— Mi újság? Hogy állunk az újítással?

— Haladunk. Nemsokára meglesz!

Esténként is csak ritkán jött Juci Éberékhez. Első napon, hogy látta az asztalon a sok rajzlapot, vonalzót, meg körzőt, nem akarta Pétert zavarni. Amúgyis sok dolga volt. Mindig jött, ment, vitatkozott.

— Majd, ha készen leszünk. Majd elseje után, ha egyesültünk.

Az „egyesülés" hallatára Péter mindig gondolkodóba esett. Jól ismerte már a két pártot. Sokat beszélt róla Éber, meg Szegedi Juci is. Sehogy sem értette, miért vannak külön. Lám Tóth bácsi, meg Nagy Pista is szociáldemokraták, mégis együtt harcolnak Horváth Ferivel, meg a többiekkel. Miért vannak mégis külön?

Ezt meg is mondta Jucinak. Az rövid gondolkodás után válaszolt.

— Ne felejtse el Péter, hogy szociáldemokrata volt Zinner is, meg Bokor igazgató is. Tehát az ellenség is. Ők akarták, hogy két úton menjünk.

Péter ezen megdöbbent. Tényleg, Zinner az áruló, meg Bodor a gyujtogatók cinkosa is szociáldemokrata párttagok voltak. Az ellenség... Az ellenség nem akarta, hogy a két párt együtthaladjon... Hogy Tóth bácsi, Nagy Pista, Horváth Feri meg Hanák együtt küzdjenek a jövőért. Az ellenség nem akarta... Zinner, Bodor, Csonka Ila a gyilkos, Kalmár a tolvaj, meg... Mindszenty. Aki a templomban meg a Gellérthegyi kápolnánál uszítja a népet a munka ellen, a Szovjetunió ellen, a boldog jövő ellen.

Péter mostanában szorgalmasan olvasta az újságokat. Mintha valami fátyolt lebbentettek volna fel a szeme előtt, egyre világosabban, egyre messzebb látott. Egész Kináig, ahol a szabadságért ontják vérüket az emberek. Néha éjfél után is a rajzlapok, meg a számok fölé hajolt. Úgy érezte, hogy harcol. Együtt a kínaiakkal, a görgökkel. Együtt Horváth Ferivel, meg... Szegedi Jucival és a többiekkel. A többiekkel, akiknek munkájától zúgnak a gépek és emelkedik a grafikon piros vonala. Sztálin elvtárs képére már úgy tekintett Péter, mintha apját látná.

15

PÉTER SZÍVESEN elbeszélgetett Rocska Jánossal. Igaz, hogy eleinte mindig munka közben jött oda hozzá. De azóta, mióta egyszer megmondta neki, hogy amíg a gép megy, addig nem ér rá, csak délután jöttek össze néha, vagy ebédidő alatt az udvaron.

Már több ideje is volt. A negyediket még a nyár végén elvégezték. Csak hittanból volt hármasa meg énekből. Nem szerették egymást az új pappal sem. Az is mindig a templombajárással nógatta őket, úgy, mint Jónás azelőtt. Péter pedig már nemigen járt templomba. Vasárnap amúgy sem ért rá. Tanulni kellett, fát vágni meg miegyéb. Ezer dolga van akkor az embernek. Ezt meg is mondta Molnár Xavérnak, az új papnak. Azóta haragudott az rá, meg Frei Gusztira a kovácsra. Az sem akart sehogysem kötélnek állni.

— Menjen, aki akar, senki nem tartja vissza.

Jártak is vagy hatan szorgalmasan a misékre. A többiek csak úgy néha immel-ámmal, hogy mégse dühítsék meg egészen a papot.

Az énektanár is haragudott Péterre. Az volt a kántor. Micsoda cirkusz volt tavaly is a harmadikban.

Molnár Xavér az asztalt verte, az énektanár meg a harmóniumot ütötte pálcájával. Még a faragott női fej is letört a billentyűk felett. Mind a ketten kiabáltak:

— Kötelező a hitoktatás. Mindenki számára. Vegyék ezt tudomásul. A dolgozók iskolája sem kivétel.

Frei Gusztáv akkor fel is állt ott a Péter mögötti padban. Mély hangján lassan, nyugodtan mondotta:

— Kötelező hat. Itt is vagyunk mindnyájan. Nem látják?

A pap hangja idegesen remegett:

— Na és a templom?

Guszti csak ennyit válaszolt:

— Mi vasarnap mást csinálunk. Falujárunk.

Az osztályban majdnem mindenki mosolygott. Molnár Xavér úgy suhogott ki fekete reverendájában a teremből, mint a denevér este a toronyablakon.

A két párt egyesülése után aztán elcsendesültek. A pap is meg az énektanár is. Már azért sem szóltak, ha valaki hiányzott a hittanóráról.

Frei Guszti egyszer hátba is bökte Pétert óra közben, mikor Molnár Xavér nagyon halkan beszélt.

— Látod, mit tesz az egység, az erőnk ...

Azért hittanból meg énekből mégis hármast kaptak mind a ketten.

AZ ISKOLÁRA Péter úgy gondolt vissza, mint valami csodára. Mikor bement, olvasni sem tudott, most meg egyenleteket számol. Algebrával. Azelőtt buta volt, azért rugták ide-oda. Azok, akiket megtanítottak az emberkínzásra, a dologtalan életre. Őt azelőtt nem tanították semmire. Két elemit járt otthon, azt is csak tavasszal meg ősszel, mert mezítláb mégse mehetett télvíz idején hosszú kilométereket az iskoláig. A tanító egy darabig dühöngött érte, de azután elküldte fát vágni a kamrába. Meg moslékot cipelni. Ezt csinálta két nyáron át, de olvasni ... olvasni nem tanult meg.

Két elemi után a favágást meg a moslékhordást is abbahagyta. Az ispánnak kellett libát őrizni. Akkor egyszer az apját behivatta a jegyző. Mikor hazajött, azt mondta: — Iskolába kell járni a gyereknek.

Mégsem ment. Az ispánné nem engedte: — Elszélednek a libák — mondta.

Azután egyszer hajnalban csendőrök jöttek. Még most is emlékszik rá. A vaskilincs koppanva esett földre, amikor a puska agyával belökték az ajtót.

— Hol a gyerek? — rivallt Péter anyjára az egyik kakastollas. Nagy dagadtképű, bajuszos ember volt. Homlokáról csöpögött a víz.

— Hol a gyerek, — ismételte. Mért nem küldik iskolába?

A másik csendőr körülnézett a szobában. Csak úgy tekingetett. Aztán puskatussal nagyot csapva az asztalra kiáltott Péter anyjára:

— Istentelen embert akarnak belőle nevelni? Kommunistát? Mi?

Akkorra már apja is bejött az istállóból. Az istállóban az intéző tehenei alatt ganajozott. Ott mondhatták néki, hogy csendőrök járnak a lakásban.

Lábujjai közül itt-ott sárga szalmás trágya állt kifelé.

Péter jól látta az ágy alól apja lucskos lábnyomait, meg a csendőrök csizmáit is.

— Jó, hogy jön! — hallotta a dagadtképű hangját. — Na gyerünk a jegyző úrhoz!

Mikor kimentek az ajtón, Péter kibújt az ágy alól. Anyjához futott, belecsimpaszkodott szoknyájába. Az asszony nem szólt semmit, csak átölelte és feketekendős fejét ingatva sírt:

— Jaj, mi lesz velünk? Mi lesz velünk?...

Csak akkor hagyta abba, mikor a kövér ispánné hangja recsegett a ház előtt:

— Tatárné! Hé! Máma nem akar dolgozni?... Hol az a kölyök?... a libákat a fene mind megeszi az ólban...

Anyja akkor kiállt az ajtóba, úgy mondta az ispánnénak:

— A gyereknek iskolába kell menni. Az uramat elvitték a csendőrök miatta. A libák miatt...

A kövér asszony elviharzott. Még sokáig hallotta recsegő hangját, ahogy a férjének kiabált.

— János, János! Menj be már a jegyzőhöz! Tatárt odavitték a csendőrök a kölyök miatt.

A többit már apja mesélte el este, mikor lefeküdtek. A csendőr háromszor is hátbavágta az úton a puska-

tussal Még a kék foltokat is megnézték apja sovány hátán a petróleum lámpa fényénél. Azután a jegyző kiabált.

— Becsukatom, hogy belefeketedik...

Nem is hagyták szóhoz jutni. Pedig megmondta volna, hogy az ispánné nem engedi a gyereket iskolába. A libák miatt.

Azután a jegyző írni kezdett. Mikor született? Hol született? — Ilyesféléket kérdezgetett. Éppen az anyja nevét mondta, mikor az ispán jött.

— Szervusz! Mit akarsz Tatártól?

A jegyző felállt.

— Szervusz kérlekalássan. Tatártól?... Nem akarja iskolába engedni a kölykét. Majd én megtanítom!...

— Ugyan, hagyd a fenébe. Az asszonynak őrzi a libákat nap mint nap. Jó annak így is.

Hirtelen Tatárhoz fordult:

— Maga tud írni?...

Péter apja csak a fejét csóválta.

— Nem...

Az ispán hangja kiélesedett:

— No látod. Az apja se tud. Minek az a kölyöknek?

A jegyző intett.

— Menjen haza!...

— És a gyerek? — kérdezte az apja.

— A gyerek?... — a jegyző az ispánra nézett. — A kölyök?... az meg végezze a dolgát a libákkal. Na, mars!

A két csendőr félreállt az útból. Péter apja még az előszobában hallotta az ispán hangját.

— Majd küldök abból a vörösből. Hároméves. Két pohártól az ember elbambul, olyan bor az...

Nem is zavarta aztán iskolába senki. Csak egyszer az egyik csendőr fenékbe rúgta, mikor az országúton hajtotta a libákat.

— Büdös kölyök... nem akarsz tanulni...

Ez a Rocska János odavaló, ahol az iskola volt. A második faluba. Tavasszal, meg ősszel néha kijött az istállóba, mikor Péter a fát vágta a tanítónak. Mindig madárfészket keresett, meg csúzlival lövöldözte a verebeket. Tanulni nem szeretett. Hat holdjuk volt, de azt elvitte a fene. Teheneket, vagy mit vett az apja, azután az egész ráment adósságra. A tehenek is döglöttek, nemhogy szaporodtak volna. Akkor mentek ők is, Rocskáék is cselédnek. A negyven holdas Futó Gergelyhez.

Nem igen találkoztak azóta, de most, hogy Péter meglátta Rocska Jánost itt a gyárban, nagyon megörült neki. Fogságból jött haza valahonnan Németországból, de otthon is járt mostanában.

— Földje van ott mindenkinek, de én már nem kaptam. Nem jutott — mesélte Péternek már jónéhányszor. — Azért jöttem gyárba. Ott Németországban is gyárban dolgoztam. Konzervekért, meg cigarettáért.

Sok mindenről elbeszélgettek.

Péter megtudta, hogy a kövér Slezák plébános helyett már más pap van a faluban. Azt jobban szeretik a népek, mert minden gyűlésen, megbeszélésen résztvesz. Ha arról van szó, hogy valami a népnek kell, mindég szót emel ő is. Az asszony, meg a gyerek sírja is rendben van a temetőben. Ezt ugyan már Balogh Imre is megírta. Minden évben legalább kétszer váltanak levelet. Karácsonykor, meg aratás előtt. Nyáron csak szűkszavú levelet. Dologidőben nemigen érnek rá azok levelezni. Öt hold földjük van a földosztás óta. Jól élnek.

Ilyesmiről szoktak elbeszélgetni, sokszor órákig is. Pedig Péter alapjában véve nem szerette Jánost. Volt valami a beszédjében, ami azt mutatta, hogy Rocska János csak jól akar élni. Mást nem. Csak gondtalanul élni. Mikor fogságbeli élményeiről beszélt, akkor is rendszerint csak azok a dolgok jutottak eszébe, amelyek valami jó evéssel, vagy valamilyen német nővel függtek össze. Péter hiába próbálta ilyenkor a beszélgetést a munkára, a jövőre terelni. Nem lehetett. Az csak a maga élményeit sorolta. Ha a politikára, a hároméves tervre terelte Péter a beszélgetést, amaz csak legyintett:

— Politika. Huncutság. Eddig is megvoltam nélküle, ezután is megleszek. Van, aki intézi a világ sorát.

Pétert nem is igen hagyta szóhoz jutni. Hiába akarta megmagyarázni, hogy a kevesek, a volt politikusok helyett ma már mindenkinek politikusnak kell lennie. Hogy azelőtt csak néhány ember, gróf, báró, meg tudja fene kicsodák mesterkedtek az országházban milliók sorsa felett, ma meg a millióké a hatalom.

Meg azt is meg akarta mondani Péter, hogy a munka, igen, a jó munka is politika. Harc az ellenség ellen. Győzelem . . .

Hiába no, nem ment. Rocska úgy forgatta mindig a beszéd fonalát, hogy elkerülje a komoly dolgokat, a munkát, az életet. Egyszer még ingerülten rá is szólt Péterre:

— Úgy beszélsz, mint valami agitátor . . .

Meg akarta ezzel sérteni Pétert, de az magában örült. Ha nem is mutatta, örült . . . Agitátor . . .

Titokban mindig csodálta az agitátorokat, akik meg tudták változtatni az emberek gondolkozását . . Akik mindig rátaláltak a helyes útra minden kérdésben.

Most, hogy Rocska János őt agitátornak nevezte, örült. A földjét már nem szerette. Inkább Golnáknak, meg Székely Miskának magyarázott.

Azok figyelmesen hallgatták. Néha még vitatkoztak is vele, de a vitában mindig Péternek lett igaza. Ha valamiben nem volt biztos, azt megkérdezte Szegedi Jucitól, de Rocska Jánosról, maga sem tudta, miért, — nem mondott semmit Jucinak. Csak éppen annyit, hogy itt van egy földije a gyárban. Itt dolgozik.

PÉTER AZ ELSŐ napokban észre sem vette, hogy Rocska János nincs a gyárban. Csak egy hét mulva jött rá, hogy földije mostanában semilyen szenzációval nem várja őt a kapunál. Egy este a kapuban Klezsák elvtárssal találkozott. Az is raktárban dolgozott, mint Rocska.

— Mi van Rocska Jánossal?

— Azt mondják, beteg. Betegállományban van. — Klezsák elvtárs többet nem is tudott mondani.

Este Szegedi Jucival sétálni mentek. Csak úgy cél nélkül, a nagyszigetre. Mikor a Zsilip-utcánál befordultak a töltésre, Juci karonfogta Pétert.

— Mi újság?

Péter már várta a kérdést. Minden este így kezdték a beszélgetést.

— Az újítással?

— Azzal is...

Péter már a kérdés előtt szerette volna elmondani Jucinak még ott a Váci-úton, hogy már a harmadik munkát csinálják az új tárcsával. Ma öten is nézték a gép munkáját. Bartos mérnök még fényképet is csinált. Róla, meg a gépről. Észre se vette a dolgot, csak amikor kattant a fényképezőgép. Akkor sajnálta, hogy Bartos mérnök nem szólt előbb, hogy mire készül. Legalább megfésülte volna szemébe lógó haját. A mérnök nevetve válaszolt: — Így jó! Így akartam, munka közben. Hát sikerült! — Éppen az egyik állítócsavart húzta, amikor lekapta.

Most Juci kérdésére mindezt elmondta. A lány szótlanul hallgatta szavait. Egyszer sem szólt közbe, ahogy a vízparton a nagyhíd felé ballagtak.

Péter egészen belemelegedett a beszédbe. Most, gondolatban mégegyszer végigment az egész munkán. A sok éjszaka gondjain, a számokon, vonalakon, görbéken. Olyan hévvel magyarázta Jucinak az újítást, hogy kezével közben apró köröket, vonalakat rajzolt a levegőbe.

Egy szembejövő ember megállva nézett utánuk. Péter, ahogy hátrafordult, látta, hogy csóválja a fejét. Egyszerre valami hidegséget érzett. A lelkesedés egy pillanat alatt elmúlt. A lányra nézett. Az csak szótlanul lépkedett mellette. A holdfény a vízről visszaverődve kirajzolta arcvonásait.

Péter ezt nézte.

A lány fiúsra vágott haját, magas homlokát, melynek gömbölyűségére séta közben lassan elvonuló fény-

telen árnyakat vetettek a parti fák koronái, ahogy a gyenge szél hintáztatta a dúslombú ágakat.

A komplejárónál Juci Péterhez fordult:

— Jó munka volt. Különösen a parabóla kiszámítása. Minden milliméter körcikkelynél héttizedes emelkedés. Szép munka volt.

Péter meglepetten fordult a lány felé.

Azt hitte, hogy az nem is figyelte szavait. Hogy másfelé járt az esze. Hiszen egy szót sem szólt egész úton.

Azt hitte, hogy az az ember is, aki utánuk fordult, bolondnak nézi. Bolondnak, aki mértani ábrákat mutogat a sötétben és számokat magyaráz. Egy lánynak, akivel karonfogva sétál a Dunaparton.

Most szeretett volna utánafutni az embernek, megfogni a karját, megmagyarázni neki...

— Juci nem lány. Juci testvér, barát, elvtárs, munkatárs... akinek mindent el kell mondani... Még a számokat is...

Észre se vették, hogy már a nagyhíd alatti poros úton járnak.

— Menjünk vissza a hídon s aztán a Váci-úton végig!

Péter beleegyezett. — Jó, menjünk!

Ahogy a falépcsőn fölfelé lépkedtek, sokan jöttek szembe. Valaki rájuk köszönt:

— Szabadság!

A hosszú Golnák volt, egy alacsony, szőke lánnyal. Péter utánuk fordult, látta, hogy a hosszú fiú átkarolja a lány derekát.

— Mit mosolyog, Péter?

— Őket. A hosszú Golnákot, meg a lányt. Biztos, annak is ünnepi beszédet tart majd a szigeten a Golnák.

Az ideiglenes fahíd deszkája hangosan kopogott a cipőjük alatt. A híd közepén megálltak. Juci a korlátra könyökölt. Péter átkarolta a derekát, úgy, mint előbb Golnák a lánynak.

Így néztek végig a hosszú vízen Pest felé. A hajógyár felől villanyhegesztő világította meg a parti nyár-

fákat, hosszú árnyékokat rajzolva a vízre. Az ujpesti remizben villamoskocsik tolattak ide-oda. Egy hármas villamos, mint fényes kígyó, sikongva fordult ki a kanyarban a Váci-útra.

— Nézze, hogy dolgoznak!

Péter bólintott.

— Dolgoznak. Harcolnak...

Alattuk egy motorcsónak húzott el a vízen. Lámpájának fénye, mint hosszú, fényes felkiáltójel fúródott előre a sötétségben.

A hullámokon a fák árnyéka táncolni kezdett s mint ragyogó csillag, villant fel itt-ott a villanyhegesztő fénye.

Juci arcán is fények cikkáztak.

Péter egészen közel hajolt hozzá, úgy nézte.

— Induljunk!

A lány hangjára Péter hirtelen elengedte a korlátot.

— Induljunk!

Juci leverte ruhájáról a fakorlát poros nyomát. Karonfogva indultak a Váci-út felé. A híd alatt Péter megszorította a lány karját.

— Itt, ezen a helyen beszéltem először Éberrel. Ő mondta, hogy rajtunk múlik minden. Rajtunk, a gyárak és földek munkásain.

A rendőr még sokáig nézett utánuk, ahogy befordultak Ujpest felé.

A Wolfner-gyárnál Péter beleszagolt a levegőbe:

— Cipőszag — mondta mosolyogva.

Egy teherautó húzott el mellettük. Hátulján a villanylámpa fényénél jól látszottak a fehér betűk:

„Viszont kívánom!"

Péter hangosan felnevetett.

— Mit nevet?

— Nem látta? — Péter az autó után mutatott. — Az volt ráírva hátul, hogy „Viszont kívánom!" Azoknak, akik szídják a soffőrt a por miatt.

— Egyre vidámabbak nálunk az emberek! — Juci csak ennyit mondott, azután ő is hangosan felnevetett

Egy darabig megint szótlanul mentek. Mosolyogva. A Pannonia-gyár előtt a lány a Duna felé mutatott.

— Itt tértünk be a szigetre.

— Itt.

A gyárkapu előtti széken üldögélő öreg portás rájuk szólt:

— Jó a fiataloknak. Még ilyen későn is van kedvük sétálgatni.

— Hány óra, elvtárs?

— Féltizenkettő, — válaszolt az öreg, Péter kérdésére, miközben hatalmas füstölgő szivarjával megfenyegette. Mintha figyelmeztetné valamire.

— Az öreg is vidám.

— Mindenki.

Péter hirtelen megrántotta a lány karját.

— Vigyázzon, eltapossa az utcakertet!

Még hallották az öreg portás hangját.

— Pedig nem azért öntözöm! Nem én!

A fémöntőhöz értek.

— Na, Péter, mi újság?

A lány kérdése úgy hangzott, mintha most kezdenék a beszélgetést.

Péter egy kis gondolkozás után válaszolt:

— Beteg a Rocska. A Rocska János.

Juci fülében ismerősen csengett a név, de nem tudta hová tenni.

— Ki is az?...

Péter egy kis gondolkozás után válaszolt:

— Hát a földim, aki nálunk dolgozik.

— Mi baja van?

— Nem tudom.

— Meg kellene látogatnia.

— Meg. Holnap elmegyek hozzá.

A vegyészeti gyárral szemben, a kis földszintes ház kapujánál megálltak. A lány szembefordult Péterrel.

— Itthon vagyok.

Kezet szorítottak.

— Szabadság! — köszönt Péter.

— Szabadság! Holnap eljövök Éberékhez.

— Hánykor?
— Kilenc felé.
— Jó. Addig meglátogatom Rocskát.
— Viszontlátásra!

Mindketten mosolyogtak ... Péter még az ágyban sem hagyta abba a mosolygást ... Milyen csendes volt ma Juci ...

16

A BÉRELSZÁMOLÓBAN Schwarczné gyorsan lapozgatta a kartotékokat.

— Radó... Reiner... Roboz... Rocska. Megvan.. Tinódi-utca 78. Igen, betegállományban van. Igazolta a mult héten. Táppénzkönyvvel. Valami seb van a karján...

— Köszönöm, délután elmegyek hozzá.

Visszaindult a műhelybe. Alig lépett be az ajtón, megszólalt az ebédidő végét jelző csengő. Hanák már várta.

— Hol jártál?

— A bérelszámolóban. A földim címét kérdeztem. Beteg.

— Jó lenne, ha segítenél. Ezt a ládát kell átvinni a revizióba.

Péter megragadta a láda egyik fülét. Hanák a másikat.

— Jó nehéz!

Átmentek az udvaron. A műhelybejáróval szemközti ajtón benyitottak. Az ellenőrzésben Stosek mérnökkel találkoztak.

— Mi ez? — a mérnök a ládában csillogó alkatrészekre mutatott.

— Kész anyag.

A mérnök belemarkolt a nyitott ládába. Nézte, nézegette a kezében tartott apró rézcsöveket.

— Nem kellett volna áthozni!

— Dehogynem! Ellenőrizni!

Hanák az ajtó felé nézett, jelezve, hogy nincs idő most beszélgetésre, hiszen az ebédidő már letelt és mégis állnak a gépek.

A mérnök megfogta a karját.

— A műszaki bizottság úgy határozott, hogy a maguk munkáját, Hanák és Tatár munkáját nem kell ellenőrizni. Minőségi munkások... Így határoztunk. — Karjait széttárta a levegőbe, mint aki nem tehet erről.

— Nem kell ellenőrizni? — Péter hangja meglepetten csengett.

Hanák nevetve válaszolt.

— Mit csodálkozol? Nem kell ellenőrizni. Megbíznak bennünk. Kitüntettek.

Elindultak a műhely felé. A mérnök még utánuk szólt:

— Csak aztán valami baj ne legyen!...

Hanák visszanézett:

— Nem, nem lesz... nem lehet baj. Ezután még jobban vigyázunk!

Péter kivette zsebéből a tolómércéjét. Azzal intett vissza:

— Igen. Ezentúl még jobban vigyázunk...

A műhelyben, miután a gépeket megindították, Péter és Hanák mosolyogva egymásra néztek. Szinte egyszerre mérték meg mind a ketten a lehulló első munkadarabot. Délután, valahányszor találkoztak munka közben, a gépek közötti útjukon, tréfásan kezet fogtak:

— Mi van elvtárs?

— Semmi. A munkánkat nem kell ellenőrzni. Jónak kell lenni annak úgyis.

— Minőségi munka. Jó munka.

Néha még komoly arccal gratuláltak is egymásnak. Ocskai csodálkozva nézte őket.

— Mi ütött ezekbe?

Délután aztán megmagyarázták a többieknek, hogy minőségi munkások lettek.

A hír futótűzként terjedt a műhelyben.

„Hanák, meg Tatár minőségi munkások!"

Mindenki irigyelte őket.

A fürdőben Péter ezzel búcsúzott Hanáktól:

— Megyek Rocskához.

Az csak bólintott. Hajáról szappanhab csöpögött lefelé a lábára.

Péter a folyosón megállt a faliújságnál. Két fénykép volt a közepén. Alatta a felirat: „Akik példát mutatnak! Hanák és Tatár elvtársak, a gépműhely minőségi munkásai".

Péter vidáman ment a kapu felé.

— Hát ezért kellett a fénykép.

ÖTÖDIK UTCA balra... Így mondta Biró bácsi, a portás. Péter számolta az utcákat. Kisfaludi... Rákóczi... Tinódi...

A hosszú fakerítés mellett befordult. Ahogy a kerítéslécek mellett haladt, a deszkák közeiben kirajzolódott előtte a hatalmas fatelep képe. Hosszú gerendák, deszkák feküdtek egymáson, a kátránypapírral bevont tetők alatt. Még a táblákat is el tudta olvasni. „Épületfa", „Tetőgerenda". A kapunál meg kellett állnia. Gerendákkal megrakott lovaskocsi fordult ki az útra. Az ostortartó alatt fekete lemeztáblácska ötlött a szemébe: „Gyárépítő Nemzeti Vállalat". Lám, a betűk milyen sokat mondanak.

— Építünk. Gyárakat, házakat, — morfondírozott magában.

Azután hirtelen megszakadt a léckerítés. Kőfal váltotta fel. Az egyik ablakon éppen a redőnyt húzták felfelé. A ház kapuján Péter mégegyszer megnézte az utca nevét: Tinódi-utca.

Átment a másik oldalra. A következő ház kapujához. A számtábla alig látszott a sok színes papírtól és elszáradt falevéltől. A kapun Lenin, Sztálin és Rákosi képei díszelegtek.

— Rendes emberek lakhatnak itt! — nézett körül Péter. Virágos udvar. Balra, az egyik ajtó előtt egy fiatalasszony valami gyerekholmit kötögetett.

Péter ráköszönt:

— Jónapot!

— Jónapot! — A fiatalasszony ránézett.

— Rocska Jánost keresem!

— Utolsó ajtó! — intett a kötőtűvel az asszony hátrafelé. — Ott, ahol meszelnek!

Péter meglátta, hogy az ajtó üvegei mögött nemzetiszínű kalászos pártjelvény virít.

— Köszönöm! Szabadság!

— Szabadság, elvtárs!

A mutatott ajtó előtt létra állt, egy szekrény, meg különféle butordarabok, Ahogy az ajtó felé közeledett, hangos nótaszó ütötte meg a fülét. Valaki erős férfihangon az ismert nótát énekelte:

Este, ha lefekszik, álmodozzon rólam,
Aranyhal leszek egy elátkozott tóban...

Péter benézett a nyitott ajtón. Rocska János meszelővel a kezében felülről lefelé egyenes vonalban paskolta a falat. Először lábujjhegyre állt, aztán hirtelen leguggolva húzta végig a meszelőt a konyha piszkos falán.

Péter egy darabig szótlanul nézte földijét.

— Aggyisten!

Rocska hirtelen hátrafordult a köszönésre. Úgy nézett apró szemeivel Péterre, mintha sohasem látta volna. A nedves meszelő nagyot loccsanva esett kezéből a földre.

— Szervusz János!

— Tatár Péter? Szervusz! Mi újság?

— Azt én kérdem. Azt mondják, beteg vagy...

— Beteg hát. Nézd...

Meszes jobbkezével feltűrte bal ingujját és karját, mint valami igazolványt tolta Péter elé. Könyöke fölött nagy, gennyes seb éktelenkedett. Majdnem a hóna alatt.

— Mi ez, te?

— Nem tudom. Úgy jött magától. Biztosan a vastól.

— A vastól?

— Attól hát. Annyit dolgozik az ember, hogy nem csoda.

Péternek az jutott eszébe, hogy hányszor jött Rocska munkaközben beszélgetni. Nem értette a dolgot.

— Hát annyit dolgoztál?

— Annyit. Szakadásig.

Sebes karját mutatta. Péter nem tudott mit mondani. Csak nézte földijét, ahogy az lehajtott fejjel állt előtte.

— Hát így állunk?

— Így... — Rocska felkapta a fejét. — Na, de gyere beljebb.

Péter belépett a konyhába. A friss mész hűvös szaga megütötte orrát. Az üres konyhában egy benyíló ajtóból valaki rákiszönt.

— Jó napot!

Péter első pillanatban nem látott semmit az ajtónyílás mögötti homályban. Csak lassan rajzolódott ki előtte a szoba képe. Jobbra kis szekrény, kerek asztal és a falon sok-sok kép. Egy baloldali sötét beugróban heverő. A heverőről virágosruhás nő alakja emelkedett Péter elé. Az köszönt az előbb.

— A menyasszonyom.

Rocska hangjára Péter önkénytelenül is a kezét nyujtotta a nő felé.

— Tatár Péter vagyok.

— János földije?

— Az.

Émelygős parfüm szaga csapta meg Péter arcát. Már egészen jól látta a nő arcát is. Felfésült sötét haját átlátszó műanyagfésű tartotta össze. A kis, felfelé álló orra alatt kifestett szája egész feketének látszott a lefüggönyözött ablakok homályában.

— Jöjjön be, kérem!

Csak most engedte el Péter kezét.

— Foglaljon helyet!

Péter visszafordult. A küszöbhöz dörzsölte lábát. Lábtörlőt sehol sem látott.

— Hagyd a fenébe! Ugyis piszkos itt most minden.

Rocska a konyhában másik nadrágot húzott. Ahogy ballábát beledugta, szárával a földet söpörte.

Péter leült az asztal mellé. A nő a sezlonra vetette magát. Csak úgy csikorogtak a rugók a hirtelen súlytól.

— Meséljen, mi újság?

— Hallottam, hogy János beteg. Azért jöttem.

— Szép magától.

A nő könyökére támaszkodott, úgy nézte Pétert.

— Nős?

— Nem. Csak voltam.

— Biztos megcsalta az asszony, mi?

Péternek megremegett a hangja.

— Nem. Nem csalt meg. Elvitte a háború. Meghalt. A gyerekkel együtt.

— Na látod! — kiáltotta a nő a konyha felé. — Neki is meghalt a családja a háborúban.

— Meg.

Rocska bejött a szobába. Péter mellé ült. Úgy mondotta:

— Neki is meghalt.

A nő hangja Péter felé vágott. Kezével bizonytalan kört írt le a levegőben.

— Ezek mégis háborút akarnak.

— Kik?

— A kommunisták.

A nő hangjára Rocska alatt megcsikordult a szék. Péter halkan válaszolt, de hangja határozottan csengett.

— Nem! A kommunisták nem akarnak háborút!

— Maga talán párttag?

— Nem! Nem vagyok az!

— Hát akkor mit tudja maga, hogy mit akarnak a kommunisták? Azok talán beszámolnak magának? Azt hiszi? A katonák minek kellenek? Meg a tankok? Az ember aludni sem tud tőlük, amikor végigmennek a Váci-úton. Dísznek kellenek azok? Azt hiszi?

Szavai gúnyosan csengtek. Két kezére támaszkodva nézett Péterre.

— Háborúra kell az!

Rocska felállt a székről.

— Csak beszélgessetek. Addig én meszelek.

A nő intett.

— Jó is lesz, mert rádsötétedik!

Péter szeretett volna Rocska után menni, de úgy érezte, nem illik. Kényelmetlenül érezte magát. A széken feszengve hallgatta a nő szavait.

— Azt mondják, hogy a zsír, meg hús megint jegyre lesz. Majd állhatunk sorba hajnaltól.

Péter az ajtó felé nézett. Rocska a konyha másik oldalán lévő ajtó környékét meszelte. Egy kis idő mulva megállt. Kinyitotta a fehér ajtót. Péter fehér zsákokat látott. Nagy liszteszsákokat. Azután a csomagoló-papír eltakart mindent. Rocska leterítette, hogy ne hulljon rá a mész.

— Magának is volt családja, meg gyereke.

A nő hangjára Péter visszafordult. Az asszonyra, meg a gyerekre gondolt. Csak a sírjukat látta, de a szomszédok mesélték, hogy nem lehetett rájuk ismerni. A bomba szétszaggatta őket egészen. Fülében csengtek a nő szavai:

— Minek kellenek a katonák, meg a tankok? Dísznek?

Péter összeborzongott. Ott a Váci-úton is... 1945-ben... mennyi hulla feküdt.

A nőre nézett. Az hasonfekve a két könyökére támaszkodva beszélt:

— Senki sem akar háborút, csak az amerikaiak! Ezt mondják! Hát akkor mégis minek a sok tank? Meg a repülőgépek?

Hirtelen felült. Mutatóujját Péterre emelte.

— Háborút akarnak, hogy mindenütt kommunizmus legyen! Olvas maga újságot?

Péter csak bólintott. A nő hangja diadalmasan csengett:

— No látja! Mindszentit se hagyják. Pedig az megmondta. Nem kell katona. Szeretet, békesség, megértés kell. Nem katona. Az amerikaiak is azt akarják. A sze-

retetet. Mindenütt a világon. De maguknak, ott a gyárban mindent bebeszélnek.

Péter nem tudott válaszolni. Ha most Szegedi Juci itt lenne, az biztosan mondana valamit, ami megnyugtatná.

Szörnyű rossz érzés ez... A kommunisták háborút akarnak?... Biztosan nem így van. Biztos. De akkor?...

Péter hirtelen felállt a székről.

— Mennem kell!

A nő is felállt és visszanyomta a székre.

— Maradjon még!

Szembenállva vágta Péter arcába a szavakat.

— És a munkaverseny?... — hangja kihívóan csengett. — Tönkreteszik vele az embereket. Itt van például János... Ő is munkaversenyben dolgozott, s most egész életére nyomorék lehet. Roncsember. Semmire se jó már. Nem mindenki bírja úgy, mint maguk! De egyszer majd maguk is kidőlnek... hacsak addig nem történik valami... — tette hozzá sokat sejtetően.

Péter a nő nyakában lógó keresztet nézte. Ahogy beszélt, az ide-oda lóbálódzott. Éppen úgy, mint Csonka Ila nyakán a lóhere annakidején...

A szoba hirtelen elsötétedett. Rocska János állt az ajtóban. Ő vette el a fényt.

— Te Gitta, merre van a kötésem?

Csupasz jobbkarját mutatta. A nő ingerülten szólt feléje:

— Na végre, csakhogy eszébe jutott. Ott van az éjjeli szekrényen! — Péter felé fordulva folytatta:

— Mondtam neki, hogy ne vegye le, mert belemegy a mész. De lehet is ennek beszélni.

Rocska felkattintotta a kapcsolót. A fény szétáradt a szobában. Péter meztelen nőket ábrázoló színes képeket látott a falon. Középütt, az ágy fölött vallásos kép üvege csillogott. Aranykeretben. A férfi az éjjeli szekrény előtt állva, nagy gonddal csavargatta kezére a pólyát, amelynek vége cikk-cakkban kígyózott a padlón. A nő rászólt:

— Emeld már fel! Csupa piszok lesz a földön.

Péter érdeklődve nézte földijét. Felállt a szákról.

— Segítsek?

— Nem kell, köszönöm, magam is fel tudom csavarni.

— Mit mond az orvos?

— Semmit. Csak kenegeti mindenféle vacakkal.

— Fáj?

— Néha.

— Nem kellene meszelned!

Rocska dühösen nézett rá.

— Hát ki csinálja meg helyettem? Megesznek a svábbogarak. Meg a poloskák. Szobafestőre meg nem telik. Nem megy olyan jól.

A nő rábólintott.

— Bizony, rosszul megy! Nem úgy, mint azelőtt. Bezzeg, Németországban jól éltünk. Mi?

Rocska lehajtott fejjel válaszolt:

— Jól.

Péternek az jutott eszébe, hogy Rocska eddig a nőről nem mondott semmit. Pedig, lám Németországban is együtt voltak.

Péter indulni készült. Tudta, hogy nem mond igazat, amikor kezét nyujtotta:

— Majd máskor is eljövök még.

Rocska nem marasztalta. Csak a nő szólt rá:

— Ráér még...

Péter most látta csak, hogy szemei alatt mély ráncok húzódnak. A sötétben pedig egészen fiatalnak látszott.

— Dolgom van, nem maradhatok.

— Hát akkor — a nő kezét nyujtotta — a viszontlátásra.

— Viszontlátásra!

— Kikísérlek!

Péter megfogta Rocska vállát.

— Nem! Nem kell! Csak dolgozz! Szervusz!

Rocska csak a karját nyujtotta. Keze csupa mész volt.

Mikor a kapu felé indult, Péter nagy megkönnyeb-

bülést érzett. Mintha valami nagy nyomás alól szabadult volna. Már éppen ki akart fordulni az utcára, mikor valaki megfogta a karját.

— Ne haragudjon elvtárs, csak azt akarom kérdezni... együtt dolgozik vele?

A fiatal, nyiltszemű ember, aki megfogta karját, Rocska lakása felé intett. Péter csodálkozva kérdezte:

— Rocskával?

A másik bólintott. — Azzal.

— Igen, egy üzemben dolgozunk. A Fémalkatrészben.

A fiatalember erősebben szorította Péter karját, szinte húzta vissza a kapuból, de hangja barátságosan csengett.

— Akkor jöjjön be egy kicsit hozzánk!

Péter a férfi pártjelvényére nézett. Hagyta magát a lakás felé vezetni. Az első ajtón befordultak. Ott, ahol Péter idejövet a kalászos zászlót látta, meg a horgoló fiatalasszonyt. Az fogadta most is a konyhába lépőket. Mikor kezet szorított Péterrel, bemutatkozás helyett kérdőn így szólt:

— Együtt dolgoznak?

Péter igenlő válaszára a nő megkönnyebbülten elmosolyodott.

— Na végre! Legalább nem kell bemennünk az üzembe! Üljön le!

Péter valahogy már az első pillanatban otthonosan érezte magát a lakásban. Talán a falon díszelgő Rákosikép miatt vagy a tisztaságtól. Maga sem tudta volna megmagyarázni.

— Arról van szó, hogy Rocska János nem jó úton jár — kezdte meg a beszélgetést az ember.

Péter érdeklődve kapta fel a fejét. Ő is érezte, hogy valami hiba lehet János körül, de gondolatait nem tudta világosan összefoglalni. Inkább a kifestett nőre gondolt, aki a háborút emlegette és akinek nem tudott mit válaszolni. Pedig érezte, hogy nincs igaza.

... Rocska nem jó úton jár...

Péter rövid gondolkodás után a férfire nézett.

— Nem értem!

— Elmagyarázom! — válaszolt a férfi. A fiatalasszony is mellékük ült.

Míg az ember beszélt, az asszony alig szólt közbe. Csak bólintással, vagy egy-egy közbevetett halk igennel erősítette meg a férfi szavait. Péter meg figyelte, hallgatta őket.

A szavak egyre világosabbá tették előtte a gyanút, amit eddig nem tudott volna megindokolni.

Eddig sohasem hitte volna, hogy olyan emberek is léteznek, mint Rocska, aki betegséget csinált magának, hogy ne kelljen dolgozni.

A férfi pedig ezt mesélte és a felesége is bizonyította, hogy Rocska fokhagymával kenegette a sebet, hogy ne kelljen dolgoznia. A fokhagymás kúra után gőz fölé tartotta, a forró vízzel telt fazék fölé.

— Nem vagyok kíváncsi ember, — folytatta a férfi — de mikor este a WC-re mentem, éppen az ajtójukkal szemben kellett megállnom. Valaki bent volt, várnom kellett. Benéztem hozzájuk, s először nem akartam hinni a szemeimnek. Még vérzett is a karja, ahogy dörzsölgette. A feleségemet is odahívtam.

Megvetően intett Rocska lakása felé.

— Az a cudar nő, az pucolta neki a fokhagymát és adta a kezébe szeletenként. Azután meg valami folyadékot...

Péter kitágult szemekkel hallgatta az elbeszélést. Egy szót sem szólt, míg a férfi beszélt. Csak akkor rezzent össze, mikor az megerősítette hangját és mintha Pétert vádolná, határozott, kemény hangon kijelentette:

— Rocska János csaló! A mi pénzünkön élősködik, mert nem akar dolgozni. A nő meg ellenség. Háborús híreivel rémítgeti az asszonyokat. Az üzletben, meg itt az udvarban is. Esténként meg bizonytalan utakra megy. Rocska János táppénzcsaló... a nő meg veszélyes k... Összeillenek.

Péter megdöbbenve eszmélt. Rocska János is ellenség... Ingyenélő.

— Most mit tegyünk? — Péter tanácstalanul nézett az emberre. Az rövid gondolkodás után válaszolt.

— Az elvtárs biztosan tudja a kötelességét...

Az asszony is bólintott. — Biztosan tudja, hiszen a saját pénzét lopják.

Péter felállt és búcsúzásra nyujtotta kezét.

— Köszönöm!

Tulajdonképpen nem is azt köszönte meg, hogy rávilágítottak földije csúnya tettére, hanem inkább az asszony szavai serkentették köszönetre. „Biztosan tudja, hiszen a saját pénzét, jövőjét lopják."

Hogy is mondta egyszer Szegedi Juci? — Péter, maga most az újítással kétszer annyit termel, mint azelőtt. A dupla termelés értékét könnyen ellophatják. Tolvajok, táppénzcsalók, kártevők. Most, hogy duplán termel, kétszer jobban kell vigyázni a termelésre. Mert ha nem vigyázunk, ellopják és akkor nem csináltunk semmit. Nem haladtunk előre semmit sem.

Ez jutott eszébe Péternek és határtalan gyűlöletet érzett Rocska János iránt. Úgy érezte, hogy éppen az ő újításának értékét lopja a fokhagymával, meg a nővel. Lám, most is meszelt. A nyitott sebbel a karján. Inkább megcsonkítja magát, de nem akar a gyárban dolgozni.

Péter nagy hálát érzett a fiatal házaspár iránt. Mikor a fiatalasszonnyal kezet szorított, szinte azt érezte, hogy Szegedi Jucival fog kezet. Az is ilyen határozottan, erősen szokta megmarkolni a tenyerét.

— Igen, tudom már, hogy mit kell tennem... — Péter ezzel búcsúzott és elindult a kapu felé. A férfi és a nő mosolyogva néztek utána az ajtóból. Mikor mégegyszer hátrafordult, látta, hogy a villany kigyullad a szobában. Hangos gyermekkacagás ütötte meg a fülét. A házaspár kisfia felébredt délutáni álmából... Az utcában is kigyúltak már a villanyok.

Péter elgondolkodva lépkedett a házak falai mellett. A fatelep kerítésénél két katona jött vele szembe. Derék, magas legények. Utászcsizmájuk egyszerre koppant a macskaköveken.

Péter hirtelen megállt, mint aki valamit elfelejtett és útközben jut eszébe. A kérdés — a nő szavai — mint a villám csapódtak agyába: Akkor minek kellenek a katonák... ha nem akarnak háborút... hát minek?...

Hirtelen visszafordult. Olyan gyorsan indult visszafelé, hogy a két katona meglepetve nézett utána. Pillanatok alatt visszaért a házhoz. Gyorsan befordult a kapun, a kalászos zászlóval díszített ajtónál megállt. Egy pillanatig gondolkodott, majd hirtelen elhatározással bekopogott a csukott ajtón. A fiatalasszony nyitotta ki. Mikor Pétert meglátta, arcán semmiféle meglepetés nem látszott.

— Tessék! — mondta, mintha várta volna Pétert.

A szobában a férfi, ölében szőkehajú kisfiával játszott.

— Talán elfelejtett valamit? — kérdezte Pétertől, mikor az beállított a szobába.

— Igen... ne haragudjanak... valamit elfelejtettem megkérdezni...

— Tessék! Üljön le! — tolta Péter felé az asszony az egyik széket.

Péter leült. A kisfiú fejét simogatva, az ember a szemébe nézett.

— Ne haragudjon, elvtárs... — kezdte akadozva — csak azt akarom kérdezni, hogy... minek kellenek katonák, meg a sok tank... ha mi nem akarunk háborút? Csak ezt akarom megkérdezni, mert az a nő mondta. Ott — intett Rocska lakása felé.

A férfi letette öléből a gyereket. A kisfiú az anyjához szaladt. Az asszony a gyerek két kezét fogva, férjét megelőzve, válaszolt Péter kérdésére:

— A katonák, meg a fegyverek éppen azért kellenek, hogy legyőzhessük azt, aki háborút akar. Ha nem lenne erőnk, nem lenne szabadságunk sem. Elvenné tőlünk, az ellenség erőszakkal, háborúval.

A férfi az asztalra könyökölve folytatta az asszony szavait:

— A béke védelmére kell az erő. Meg a mi munkánk védelmére. Aki ezt nem érti, vagy nem akarja ér-

teni, az az ellenséget szolgálja. A gyengeség biztatás lenne az uraknak is, hogy elrabolják gyárainkat, földjeinket, a nép tulajdonát. De így... így nem merik. És ha mégis megpróbálják, ráfizetnek. Mert erősek vagyunk!...

Szavaiból büszkeség csengett, ahogy befejezte.

— Erősek vagyunk és egyre erősödünk. Vezet a Párt...

Hirtelen megenyhült a hangja.

— Maga párttag? — kérdezte Pétertől.

— Nem, még nem. De az leszek. Biztos, hogy az leszek!

— Ez terv, vagy elhatározás?

Péter azonnal válaszolt:

— Elhatározás. A munkámmal akarom kiérdemelni.

A férfi figyelmeztetően emelte fel mutatóujját.

— Meg tanulással. Látja, ha járt volna szemináriumra, most nem kellene ezeket megkérdezni. Mindjárt megmondhatta volna annak is.

Nem mondta, hogy kinek, de Péter tudta, hogy a kifestett nőre céloz. Ez az ember — anélkül, hogy elmondta volna neki, — tudja, hogy nem tudott válaszolni a nőnek. Pedig milyen egyszerű. „Ha nincs erőnk, legyőz az ellenség. A béke és a jövőnk ellensége."

Péter most az ellenség sorába gondolatban beállította Rocskát, meg a kifestett nőt is. Kalmár, Zinner, Slezák plébános, meg Csonka Ila mögé. Ezekkel küzdött eddig és most — holnap — Rocskát fogja leküzdeni. A táppénzcsalót, aki ellopta az újítást. A dupla termelést.

Ezzel az elhatározással búcsúzott.

— Szabadság!

— Szabadság! Szívesen látjuk máskor is...

A szobából csilingelő gyermekhang hallatszott.

— Szabadság! Bácsi, jöjjön el holnap is. Megmutatom a mackómat.

Péter cuppanós csókot nyomott a gyermek arcára. Az utcán halkan énekelve indult el. Nagyon vidámnak, könnyűnek érezte magát. Meggyorsította lépteit. Szegedi Juci már biztosan várja. — Holnap beiratkozom a szemináriumra, — mormolta vidáman, amikor a Váci-útra fordult.

17

A TAVIRÓZSA zöld leveléről bámészkodó béka úgy bámulta kimeredt szemeivel a másik levél közepén nyíló fehérszirmú virágot, mintha semmi más nem érdekelné a világon. Lehet, hogy már egy órája is nézi mozdulatlanul. Csak a széles szája alatt kidudorodó kis mozgó gömb jelzi, hogy él és lélekzik. Néhány méterrel odébb, a vízpart zöldelő pázsitján Tatár Péter egy pokrócra hasalva figyelte a békát. A tó közepére épített tornyostetejű faházak belsejéből időnkint nevetés és egy-egy vidám sikoltás hallatszott. A fürdőzők hancuroztak a meleg tó faházakkal elkerített vizében. Ahogy Péter körülnézett, a hatalmas tó partjain, mindenütt zöldlombú erdők szegélyezték a gőzölgő vizet.

Tatár Péter jól érezte magát, pedig de nehezen indult el az üdülésre. Szegedi Juci majdnem két hónapig ösztökélte, hogy menjen. Már ötödik éve dolgozik a gyárban, de Jucinak mégis csak most sikerült először rávenni Pétert, hogy két hétre elmenjen pihenni.

Rosszkedvűen indult útnak. Ha Juci nem kíséri el a Délivasúthoz, tán fel sem szállt volna a vonatra. Hiszen tavaly is, meg azelőtt is megvolt üdülés nélkül. Szabadsága alatt naponta kiment Julikával a nagyszigetre, tavaly egy nap még a Városligetbe is elmentek. Reggeltől késő estig elbámészkodtak a vurstliban. Aztán Szegedi Jucival színházban is voltak néhányszor.

— Jobb lenne az idén is úgy, mint tavaly! — kockáztatta meg Péter a véleményét, amikor egy este szó került a szabadságról, meg az üdülésről.

Hiába volt minden. Juci sehogysem akart engedni. Éberné még Julikát is rábeszélte, hogy üdülni küldje Pétert.

— Péter bácsi, menjen üdülni. Meglátja, milyen jó lesz.

Így indult el nagynehezen Hévízre. Azt hitte, hogy nagyon fog unatkozni, hiszen jó öt év óta egy napig sem volt el otthonról. Alig volt olyan nap is, hogy Szegedi Jucival ne találkozott volna. De hiába. Most az idén ők is elmentek valahova. Balatonfüredre, vagy hova.

A vonatban aztán vidám társaságra talált. A Ganz Hajóból voltak vagy négyen, meg az Egyesült Izzóból hárman. Egy fülkébe kerültek. Egész úton énekeltek, meg nézték a tájat. Péter most látta először a Balatont, Hévíznek is csak a hírét hallotta az iskolában. Hogy gyógyfürdője van, meg miegyéb.

Mikor a keszthelyi állomáson kiszálltak a vonatból, már el is felejtették a hosszú hetek bizonytalanságát. Mégis jó, hogy eljött. Tavaly, amikor az élmunkásjelvényt megkapta, úgyse ment el Galyatetőre. Nem akart menni... Szabadsága alatt is újításon dolgozott, meg az évvégi vizsgára készült. Még az iskola is tartott akkor. A negyedik polgárit végezte.

De az idén nem volt kifogás...

Most itt a pokrócra hasalva, nagyon jól érezte magát. Még soha nem pihent ennyit, mint három nap alatt Hévízen.

A BÉKA HIRTELEN felugrott egy arra szálló légy után. Nagyot loccsanva esett a vízbe. Péter felkapta a fejét. A tavirózsalevél gyengén himbálózott a hirtelen súlyveszteségtől.

— Az apja mindenit, hogy bekapta...

Péter meglepetten fordult hátra a vidám hangra. Eddig észre sem vette, hogy más valaki is figyeli a békát. Alacsony, bajuszos ember állt a lábainál.

— Szabadság! — köszönt Péternek, mikor az ránézett. Sötétkék ruháján mintagazdajelvény csillogott.

Péter úgy ugrott fel, hogy még a pokrócot is összehúzta lábaival. Magas alakja mellett egészen eltűnt a kis emberke. Egy pillanatig nézték egymást. Péter még köszönni is elfelejtett, csak hirtelen átkarolta a sötétkékruhást és cuppanós csókot nyomott arcára.

— Kolonics Bálint!...

— Tatár Péter!...

Sokáig ölelték egymást. Péter nagyon örült gyerekkori barátjának. Kolonicsék is cselédek voltak a grófnál. Valamikor együtt lopták a kacsatojásokat. Azután csak úgy nyersen megitták a szénakazalban.

— Mi van veled, Péter?

— Hát itt találkozunk?

Péter megigazította a földön a pokrócot. Leültek.

— Látom, élmunkás lettél! — mutatott Bálint Péter jelvényére.

— Az! Te meg mintagazda! Na, de mi újság van otthon a faluban?

— Nem szép tőled, Péter, hogy öt év óta haza sem nézel.

Péter hasrafeküdt. Két könyökére támaszkodva nézte barátját.

— Tudod, Bálint, hogy nekem mindenem ottmaradt a temetőben. Az asszony, meg a gyerek. Másom meg nem volt, hát... Pestre mentem. Új életet kezdtem... És hát sikerült! Egy tervet már megcsináltunk. A háromévest. Most meg az ötéves tervért dolgozunk.

Péter nagyon büszkén mondta az utolsó szavakat. Bálint azonban nem hagyta magát.

— Mi is új életet kezdtünk, Péter. Földdel, házzal. Aztán meg a szövetkezettel folytattuk. És bizony, nekünk is sikerült...

Ahogy Kolonics Bálint beszélt, Péter ismét maga előtt látta a falu házait, az istállókat, meg a földeket. A végtelen földet, ami azelőtt a grófé volt. Bő termését éhesen aratták a cselédek, meg a földművesek. Minden, minden a gróf raktárába vándorolt. Mennyire megváltozott minden azóta.

Kolonics Bálinték nyolcan voltak testvérek, abból

hármat elvitt a tüdővész. De a többiek már a maguk gazdái lettek. Traktorral szántanak sajátmaguknak. Jól élnek a szövetkezetben Még kultúrházuk is van. Tavaly túlteljesítették a terménybeadási kötelezettségüket. Három mintagazda lett közülük. A Baksa Jóska, a Csóti Dani, meg Kolonics.

Azelőtt pedig szegényebbek voltak a templom egerénél.

A gyerekek is mind iskolába járnak. Bódi János fia mérnök lett, Kovács Vendel meg katonatiszt. Százados. Kolonics fia is gimnáziumba jár.

Péter úgy hallgatta Bálintot, mintha valami csodálatos országról mesélne. Csak a nevekről, meg a házak, épületek leírásáról ismert rá a falujára. Mikor Bálint azt magyarázta, hogy őszre a Szovjetunióba megy küldöttséggel tanulmányútra, Péter közbevágott.

— Aztán jól nézzél ám körül! Ott lehet igazán tanulni. Amikor nálunk járt egy szovjet esztergályos a gyárban, én is többet termeltem mindjárt. Ti meg odamentek. Biztos sokat tapasztaltok majd.

Bálint nevetve bólintott.

— Tudjuk mi azt. Baksa Jóska is éppen azért lehetett mintagazda. Tudod, hogy ő már járt a Szovjetunióban. Több mint három évig. 1943-ban fogták el Ukrajnában. Aztán mikor hazajött, első gazda lett a faluban. Most bíró. Megválasztottuk ... Na de most már te is beszélj valamit, Péter.

Péter egy darabig gondolkozott. Elölről akarta elmondani az egészet. Akkortól kezdve, amikor a Váci-uton meglátta a szánkót, meg a gépet.

Kolonics Bálint felült a pokrócon. Bajszát pödörgetve várta, hogy Péter elkezdje a történetet.

A HÉVIZI LOMBOS fák árnyékában úgy bontakozott ki Bálint előtt a munkásosztály harca a hatalomért, mintha egy könyvben olvasná. Tatár Péter, a Fémalkatrészgyár Nemzeti Vállalat segédmunkásának élete, Péternek az ellenség elleni harca egyszerre világossá,

kézzelfoghatóvá és valósággá tette Bálint előtt azt a harcot, amivel a városok munkásai megszerezték a hatalmat, megvédték a parasztok földjét mindenféle ellenséges támadással szemben. Az egyszerű szavak, mondatok értelme úgy hatott Bálintra, mint egy nagy fénysugár a petroleumlámpa után. Péter alakja egyre nőtt, erősödött előtte. Már csak egy hatalmas kékruhás munkást látott, ahogy mindenkit legyőz, aki akadályozni akarja munkáját. A nevek belerögződtek Bálint agyába, önkéntelenül is összeállította a hosszú sort. Az ellenség arcvonalát, amit szüntelenül áttör, gyengít, pusztít Tatár Péter, Horváth Feri, Hanák, meg a többiek... A munkások, akik állandó harcban építenek, alkotnak és erősítik az államot. Azt az államot, melynek alkotmánya kimondja, hogy „legfőbb érték az ember" és amelynek alkotmánya biztosította ezt az üdülést is, meg mindent, ami jó és szép, amihez azelőtt csak az uraknak volt joguk.

Bálint gondolatban összeállította a hosszú sort, Zinner, a tolvaj került előre, aztán Kalmár a kizsákmányoló. Csatlakozott a sorhoz Jónás pap, akit sehogyan sem lehetett elválasztani Slezák plébánostól. Ők ketten egy követ fújtak. Azután Bodor, a jobboldali szociáldemokrata igazgató meg Csonka Ila a gyilkos, a gyujtogató. A vöröskörmű Kóbor Éva, aki görcsösen markolja Rocska János vörösszájú barátnőjének karját. Na azután Rocska, a táppénzcsaló. A falubeli Rocska...

Kolonics Bálintnak eszébe jutott Rocska János esete. Tavalyelőtt jött haza, amikor kidobták a gyárból. Most már Péter elbeszéléséből tudja, hogy táppénzcsalásért, de akkor nem tudta. Fel is vették a szövetkezetbe. Sokszor beszélgettek, de Péterről nem szólt az egy szót sem. Egy darabig úgy-ahogy elvégezte munkáját, de pár hét után egyre lustább lett. Azt mondta, beteg, de orvoshoz nem akart menni. Esténként mindig eltűnt valamerre és az is megtörtént, hogy csak reggel került haza, amikor a többiek már a földeken dolgoztak. Olyankor az asszonynéppel társalgott munka he-

lyett. Mindenfélével telebeszélte fejüket. Egy este Kocsis Gyula felesége azzal fogadta férjét, hogy ki kell lépni a szövetkezetből. — Mit beszélsz? — kérdezte Kocsis az asszonytól. Az remegve válaszolt: — Háború lesz, elvesznek mindent, minket pedig felakasztanak. — Kocsis Gyula akkor egész éjjel nyaggatta az asszonyt fenyegetéssel, szépszóval, hogy mondja el, kitől hallotta ezt. Nagynehezen meg is mondta, hogy Rocska János meséli mindenfelé.

Akkor kidobták a szövetkezetből Rocskát. A kövér Bódishoz, a kulákhoz ment cselédnek. Azzal jól megértették egymást. Együtt is vitték el őket tavaly ősszel, mert zsizsikes búzát akartak beszolgáltatni. Megfertőzték volna a szövetkezet egész gabonáját a raktárban, ha észre nem veszik idejében.

— Hát így állunk Rocskával... — jegyezte meg Bálint, amikor Péter a Rocska karján lévő sebet, meg a meszelést mesélte. Azután gondolatban Rocskát is beállította a sorba, Bódis kulákkal együtt. De még ezzel nem zárult be a sor...

PÉTER MÁR izgett-mozgott a pokrócon, de azért tovább beszélt. Már jó néhány órája, hogy így ülnek egymás mellett Kolonics Bálinttal a tóparton. A nap régen eltűnt a fák mögött és a víz csillogása párás ködszőnyeggé változott. A tavirózsák kerek levelei is alig látszanak a szürkeségben.

Péter hirtelen félbeszakította mondókáját.

— Nem kéne abbahagyni?

Bálint szinte ijedten válaszolt.

— Nem, nem. Már úgyis végefelé járhatsz. Folytasd, Péter.

— No, akkor legalább sétáljunk, mert meggémberedek itt a földön.

— Nem bánom.

Felkászálódtak. Péter gondosan összecsavarta a nagy szürke pokrócot. A hóna alá vette. Így indultak el ketten az egyik erdei úton.

Péter folytatta az elbeszélést. Az újítás történetét éppen úgy mesélte, mint egyszer a nagyszigeten Szegedi Jucinak. Bálint érdeklődve hallgatta. Sok mindent nem értett Péter szavaiból, de a lelkesedés lekötötte a figyelmét. Érezte, hogy Péter jó munkát végzett. Mikor Zolnai mérnökről esett szó, Bálintnak is ökölbeszorult a tenyere.

— A piszok. El akarta szabotálni az újítást.

Péter hirtelen megállt, úgy válaszolt.

— Ellenség volt.

Azután Béczi esete következett. A sunyi Béczié. Az már az idén volt. Nem akarta aláírni a békeívet. Egyedül a műhelyben. Mindnyájan haragudtak rá ezért, de Horváth Feri, a párttitkár kijelentette:

— Senkit nem kényszerítünk. Ha nem írja alá, hát nem írja...

Béczi egykedvűen vette tudomásul ezt a véleményt is. Mikor Péter megkérdezte tőle, — miért nem írja alá, — villámló szemekkel válaszolt:

— Mert csak az egy Isten küzdheti le a sátánt.

Szavai bizonyítására egy csomó könyvet is előszedett táskájából. Mindegyiknek címlapján valami meztelen ember viaskodott egy hétfejű sárkánnyal. A címlap alján apróbetűs felírás hirdette: „Jehova tanui". Kiadás: England. London".

Péter akkor jól megjegyezte az apróbetűs felírást. Este Szegedi Jucinak is elmondta Béczi esetét. Nagyon dühös volt, de Juci megnyugtatta.

— Alkotmányunk mindenkinek biztosítja a szabad vallásgyakorlást.

Azután nem is foglalkozott Béczi ügyével.

Egy nap azonban valami történt...

A raktárból hárman átjöttek, hogy egy alkatrészből háromezer darab hiányzik. Itt csinálták a műhelyben és ők át is vették, de mégsem találják sehol.

— Jó lenne megnézni a műhelyben, — javasolta Vargáné a raktárnok. — Hátha valahol mégis ott van.

Mindnyájan keresni, kutatni kezdtek. Minden zugot megnéztek a műhelyben, még a szekrények alját is kapargatták. Eredménytelenül.

Hanáknak támadt az az ötlete, hogy megnézzék: ki csinálta az alkatrészeket.

Csathó művezető félóráig keresgélt a kartotékok között, míg megtalálta a hiányzó alkatrész munkalapját.

— Béczi csinálta!

— Akkor talán nézzük meg Béczinél, — javasolta Kispál revizor.

— Hát nézzük.

Mikor Béczi szekrényét kinyitották, az sápadtan, szó nélkül nézte a műveletet. Hat doboz került elő az alsó polcról, tele alkatrészekkel. A hiányzó is, meg másfajta is. Ezerszámra. Hanák felkiáltott:

— Csaló!... Visszalopta a munkákat a raktárból, hogy mégegyszer elszámoltassa magának.

A többi már nem volt nehéz. Könnyen kinyomozták, hogy a raktárban dolgozó másik „jehovista", Bondik József szállította vissza az egyszer már elszámolt és kifizetett alkatrészeket Béczinek. Nem munkával, csalással akarták emelni keresetüket.

Az üzem dolgozói „elvtársi bíróságot" alakítottak és maguk ítélték el a bűnösöket.

A tárgyaláson Péter is felszólalt.

— Kifelé a gyárból a bércsalókkal. Adjuk őket bíróság elé. Mi pedig termeljünk még többet. Mutassuk meg, hogy nekünk nem a sok pénz kell, hanem az olcsóbb ruha, cipő meg élelem. Nekünk az kell, hogy a termelékenység emelkedjen. És emelkedjen az életszínvonalunk. Mindnyájunk életszínvonala, nem csak egy két csalóé. Aki nem ezt akarja, az a béke, a jövőnk ellensége.

A többiek is mind ezt akarták... Vagy harmincan szólaltak fel a bűnösök ellen. Tóth bácsi egész kivörösödve kiabált:

— Mindnyájunkat megloptak!

KOLONICS BÁLINT érdeklődve hallgatta az esetet. Míg Péter beszélt, vagy ötször is megálltak rágyuj-

tani. Az erdőben már egészen sötét volt, csak a fák koronái között látható holdfényes felhőknek köszönhették, hogy nem tértek le az erdei útról. Péter befejezte a történetet.

— Ez a Béczi eset, ez két hete történt. Azóta ... eljöttem nyaralni. Aztán majd folytatjuk a harcot.

Bálint bólintott ... — Folytatjuk bizony. Mert míg ti Pesten harcoltatok munkával, szóval, mi sem ültünk ám tétlenül.

Csendben ballagtak visszafelé. Mindkettőjüknek lett volna még mondanivalója, de a gondolkoznivalójuk még több volt.

Mikor a gyógyházak villanyfényeit meglátták, Bálint váratlanul kérdezte:

— Na és Szegedi Jucival mi van? Szereted?

Pétert váratlanul érte a kérdés, de hirtelen válaszolt.

— Igen ...

Torkán akadt a szó. Most mondta ki először, hogy szereti Jucit. Még ezt soha senkinek nem mondotta meg. Most, hogy elszólta magát, úgy érezte, hogy Jucinak. magának mondta ...

Bálint nem hagyta annyiban a dolgot.

— Hát akkor ... miért nem házasodsz meg?

— Addig nem ... amíg párttag nem leszek. Még csak tagjelölt vagyok. Juci meg párttag. Régen.

Bálint nem válaszolt semmit, de önkénytelenül is megtapogatta a szíve felett lapuló könyvecskét.

Már tíz óra felé járt, mikor a piros drapériás nagyszalonba értek. Alig ült ott már egy-két vacsorázó.

— Vacsorát kérünk ... meg sört.

Péter és Bálint szélesen egymás arcába mosolyogtak.

— Hát így állunk?

— Így.

— Azután mást nem szeretsz?

— Dehogynem. A gépet.

Bálint hangosan felnevetett.

— Az nem hiba, Péter.

— Nem hát. Együtt ismerkedtünk meg mi hárman. Szegedi Juci, a gép meg én.

— No akkor nincs titkotok egymás előtt.

— Jucinak meg nekem nincs. Ami a gépet illeti.. hát annak még van. De azt úgyis kitapasztalom nemsokára. Aztán az új normát is legyőzzük...

PÉTER MEG BÁLINT azután majdnem állandóan együtt voltak. A hátralévő tíz nap alatt mindig akadt beszélnivalójuk. Képeslapokat is írtak haza, falura.

Tatár Péter élmunkás, Kolonics Bálint mintagazda, — így írták alá.

A búcsúzás nagyon rosszul esett Péternek. Bálint elkísérte a keszthelyi állomásra. Neki még egy hete volt az üdülésből.

— Azután írjál, hogy tudjunk rólad valamit...

Péter megígérte, hogy írni fog, de azért hozzátette:

— Ha nem írnék, az sem jelent semmit. Év végén... az ötéves terv első évének kiértékelésénél úgyis megtudunk egymásról mindent. Az újságokból... azt, hogy hogyan dolgoztunk, meg miegyéb.

Bálint csak bólintott...

— Megtudjuk... meg. Hogy hogyan dolgoztunk a szocializmusért...

A vonat már messze járt, de az egyik ablakból Péter még mindig integetett.

A DÉLIVASÚTNÁL Juci várta. Mikor Péter lekászálódott a vonatlépcsőn, az a nyakába ugrott, úgy üdvözölte.

— Péter! Párttag leszel! — ez volt az első szava.

Péter örömében elvörösödött, úgy nézte a lányt. Észre sem vette, hogy most tegezi először életében.

— Párttag leszek?! Honnan tudod? — ragadta meg a lány karját.

— Tegnap a taggyűlésen szóba kerültél. Az elvtársak nagyon tapsoltak és éljeneztek. Ha Horváth Feri nem mondja meg, hogy a jelenléte nélkül nem lehet senkit párttagnak javasolni, az elvtársak kereken kimondták volna a tagságodat.

Péter valamit akart mondani, de sehogysem jött szó a szájára. Úgy állt Juci mellett, mint egyszer a Vécsei-utcában, amikor a brigádot kérdezte. Akkor sem tudta, hogy mit mondjon hirtelen. Csak a táblára gondolt, amire Jucit rajzolná, meg egy gyereket. Olyant, mint Éber Julika, piros úttörőnyakkendővel.

Hirtelen megragadta Juci karját.

— Akkor... jó lenne, ha ezentúl mindig együtt maradnánk. Családot alapítanánk.

Juci nevetése felrezzentette.

— Micsoda nagy szavak Péter... Családot alapítani... Megvan már a mi családunk. Régen megvan. Nagy-nagy, erős család. Szerte a világon és mégis együtt.

Kezeit széttárva folytatta:

— És az édesapánk, Sztálin elvtárs... Most már ennek a családnak te is erős tagja vagy, Péter. Kommunista leszel nemsokára.

Belekarolt a férfibe, az észre sem vette, hogy Juci felemeli a nagy bőröndöt is a másik kezében. Így indultak el.

— Azért ami a javaslatodat illeti, — folytatta a lány mosolyogva, — ... hát nem bánom. Erősítsük mi is a családot együtt. Egy-két gyerekkel. Úttörőkkel.

Péter arca felragyogott, úgy válaszolt a lánynak.

— Meg aztán együtt könnyebb a harc... az ellenség elleni harc is.

A lány csak bólintott.

— Igen. Együtt erősebbek vagyunk.

A pályaudvar kapujához értek.

— Szabad a jegyeket?

Péter átnyujtotta a portásnak a vonatjegyet.

— Tessék.

Ez volt Péter és Juci jegyváltása.

18

A FORGÁCS CSILLOGVA kígyózik lefelé. Sűrű szürke füst takarja el az egészet, azután — koppanás... Ismét elkészült és leesett egy alkatrész. Egy csavar.

Kispál Laci elgondolkozva forgatja kezében a csavart. A tolómérce két szája között próbálja, próbálgatja.

— Te, Hanák...

Hanák kezeit törölgeti és érdeklődve néz Kispálra.

— Na mi van?

— Nem ártana ebből a csavarból is levenni egy milimétert. Spórolhatnánk valamit.

Hanák kiveszi Kispál kezéből a csavart.

— Mutasd csak.

A tolómérce két szája közé helyezi. A tizedesskálára mereszti tekintetét.

— Egy miliméter tényleg jó lenne.

Hanák elsiet a géptől, Tatár Péter felé.

— Te Péter. Le kellene venni nálam is egy milimétert. Hogy csináltad?

— Na várj csak. Hol a tizenkettes, meg a kilences kulcs?

Hanák átnyujtja a kért szerszámokat. Leállítják a gépet. Péter belehajol Hanák gépébe. Hanák is lehajolva figyeli a munkát. Néhány pillanat és Péter felemeli a kezét:

— Kész.

Ahogy kiegyenesedik, Szegedi Juci áll mellettük.

— Mit csináltatok?

Péter elmosolyodik.

— Spórolunk. Takarékoskodunk.

— Azt jól teszitek. Szükségünk van rá mindnyájunknak.

Péter behunyja a jobbszemét. Így kacsintva mondja a lánynak.

— Szükség ám. Mindannyiunknak... Meg mi kettőnknek is.

Megszólal a munkaidő végét jelző csengő. Ahogy a gépek leállnak, úgy csendesedik fokozatosan a műhely. Hanák elsiet az öltöző felé.

— Szemináriumra megyek...

Kispál, a revizor, a tolómércét törölgeti. A műhely közepén álló esztergapadnál Golnák az olajozócsövet dörzsölgeti csiszolópapírral. Péter a saját gépe felé siet. Ahogy az indítókart meghúzza, nyomott, üres csend támad a műhelyben. Csak Golnák csiszolópapírjának zizegése hallatszik.

Az ajtócsapódásra mindannyian felfigyelnek. Horváth Feri lép a műhelybe. Kezében papírlapot lobogtat.

— Megkaptátok a kitüntetést! Rákosi-brigád lettetek!

Egy pillanat alatt összesereglenek Horváth Feri köré. Péter, Juci, Golnák, Székely Miska fejüket összedugva olvassák a sorokat, Hanák is előkerül valahonnan félmeztelenül, szappanosan. Izgatottan kérdezi:

— Mi van?

Péter felemeli a fejét, úgy mondja büszkén Hanáknak.

— Rákosi elvtárs levelet írt nekünk. Azt írja, hogy úgy, mint eddig, dolgozzunk, fejlődjünk tovább. A jövőért, a békéért. És... és üdvözöl mindnyájunkat...

Vége

1948

6.-0

Ára : 8.-- Ft

103334/LD05 - Révai